`

فەلسەفەی بەشیری

کامیل ژیر

موشیر بەشیر

`

دیزاینی بەرگو ناوەوە: ئارا ژیر

وێنەی بەرگ: لەباخچەی بەشیر موشیر گیراوە سلێمانی ٢٠١٧/٢/١٢

چاپی ئەلەکترۆنی: ٢٠٢١

`

ناوەرۆک

فەلسەفەی بەشیری 1
بەشیر موشیر لەهۆنراوەکانما 12
پێشبینییەک 12
نامەیەک لەبەشیر موشیرەوە 12
یادێک 14
نەوجوانیّ 14
جەنگاوەریّ 15
بەشیر موشیر لەکورتە وتارەکانما: 17
بروسکەیەک لە بەشیر موشیرەوە 17
بەشیر موشیر تورەیە 18
وەڵامەکانم بۆپرسیارەکانی رۆژنامەی تایم 19
شەریکیو خەریکیو دو پەندی بەشیر 26
کوردو فیدراڵیو پەندەکانی بەشیر موشیر. 30
بەشیر موشیرو کابرای گاگو 36
نەوتی کەرکوک 36
بەشیرو گاگویەکیتر 38
بەشیرو مێژوی برنج 39
بەشیر موشیر لەئێوارە کۆڕێکا 42
شەوێک بەشیر هاتە خەوم 44
باخچەی بەشیر موشیر لەسلێمانی 46
هەژارو خەزنەدار خۆیان بەدەرکردندا 52
نوسراویتر لەسەر بەشیر موشیر 58
پیرەمێرد 59
د.کەمال فوئاد ئەلیّ 59

`

مامیش ئەڵێ 60

د.کوردستان موکریانی ئەڵێ 61

د.جەمال نەبەز.. 61

کامیل ژیر ئەلێ 63

ستران ئەبدوڵا ئەڵێ.. 63

عەبدولخالق ئەسیری 67

نامەیەکی بەشیر بۆ کۆنگرەی خوێندکاران 68

مهەمەد ئەمین پێنجوینی ئەڵێ 70

ئەیاد هاجی نامیق ئەڵێ... 70

کرمانج هاریکی ئەڵێ 70

کەمال رەئوف ئەڵي.. 70

٢-پەرتوکی (ئوستاد).. 71

٣-نامیلکەی (چەپکێ رەخنە لەکتێبی ئوستاد).. 73

٥-وتارێکی د. ئیهسان فوئاد... 76

٦-وتارێکی مامۆستا مهەمەد ئەهمەد قادر 77

١٢-نامەیەکی مێژویی... 79

١٣- پیرەمێرد وتویەتی... 80

١٤-دوکتۆر قاسملۆ ئەڵێ 80

١٥- دو کورتە هۆنراوەی خۆی.. 80

داستانی بەشیر موشیر 82

بەیانی هەڵبژاردن-ساڵی 1928 93

بەیانی هەڵبژاردن – ساڵی 1937... 100

خەوەکەی شامیلی کوڕی 105

لەدوکانی بەرگدروێتییەوە بۆباڵیۆزخانەی کوردستان... 107

با هکومەت گەواد نەبێو منیش لەدژینەبم 108

بەشیرو نەوت.. 109

`

دەمە تەقێی بەشیرو هەنێ لەمریدەکانی... 111
کوردی گەیانە سەد ملیۆن 115
ئاخر تۆ کە نازانی بۆ پرسیارئەکەی! 119
کتێبیشت بۆبفرۆشمو پارەشت بدەمێ!؟.. 119
هۆی ناکۆکیی سۆڤیتو چین، ئیزەدینبو 122
بەپاپۆڕ لەتارانەوە چوە بۆئەستەموڵ! 123
رازو گلەیی نێوان رەفیق هیلمیو برایم ئەهمەدو بەشیر موشیر 125
بەشیرو ئەهمەد شوکری 127
بەشیرو ئەقتابی سەبعە 128
بەشیرو فسکولبەسەر 130
هەژاری دەرکرد!... 132
سێپارەی هەقپەرستی 134
سەفەری ژیر 136
بەشیرو هێڵگا 137
بەشیر زیندانیکرا! 139
بەشیرو مەجی شەیتان... 144
وەسێتەکانی بەشیر موشیر 146
گەورەپیاو-شانۆنامەی بەشیر موشیر بەهۆنراوە... 151
وێنەکانی کردنەوەی باخچەی بەشیر موشیر لەسلێمانی: 196
بەشیر موشیر لەدیدی نوسەرانو هونەرمەندانەوە 199
سیروان رەحیم:.. 199
شاکار ستار.. 199
سایتی دیپلۆماتیک مەگەزین.. 199
هێمن باقر... 200
دو کۆڕی یارو یاوەرانی بەشیر موشیر 200

`

فەلسەفەی بەشیری

ئیتر وایە، هەنێ کەس گەمەکەی لێئەبێ بەڕاستو ئەکەوێتە مشتومڕ! هەیشە تا ختوکەی نەدەی پێناکەنێ.

گەمەی فەلسەفە، چەندین چەرخ مروڤایەتیی بەجۆرەها مشتومڕەوە خەریککرد کەئەگەر بەهەمویان دەریایەکی لیپڕکەی، بەڕادەی ئەو موبایلەی ئەوەندەی چوار پەنجەیە، ڕاژەی مروڤایەتییان نەکردوە. مەبەستم ئەوەیە ئەمڕۆ تەکنەلوجیا تەنگی بە فەلسەفەو وێژە هەلچنیوە. ئەی فەلسەفە چیە؟ بەکورتی، فەلسەفە

`

بیرکردنەوەیە بۆ پەیبردن بەنهێنیی دیاردە نەزانراوەکان. لەم پێناسەیەش کورتتر: فەلسەفە زانینی نەزانراوەکانە.

ئنجا ئەگەر ماوەیەك بگەڕێینە دواوە، ئەبینین ئەو هەمو پایەبەرزو خوێنەوارو رۆشنبیرانەی، ئەفلاتون ئاسا، خۆیانکردۆتە شاگردی بەشیر، وەك شاگردییەکەی ئەفلاتون بۆسوکراتو شەپۆلێکی وەهمییان بۆ بەشیر موشیر دروستکردوە کە فەیلەسوفبوە، راستیانکردوە. دیسان ئەگەر بڵێین خوێنەواریو بڕوانامەی بەرز مەرجێکنیە بۆفەیلەسوفێتی، ئەمیش هەر راستە.

فەیلەسوفە ناودارەکانی جیهان وەك سوکرات، ئەفلاتون، ئەرەستو، دیکارت، هیگل، نیتشە، شوبنهاوەر، فیورباخ، سارتەر، فوکو، پوپەر، مارکس، راسلو هتد هەمویان خاوەن بڕوانامەی بەرزنەبون. هەروەها پەیامبەرەکانیش. ئیسلام بەوەوە شانازی ئەکا کە پەیامبەرەکەی نەخویندەواربوە. زوربەی پەندی پێشینانی نەتەوەکانیش، هی نەخوێندەوارەکانیانن.

من نازانم کێو چۆن سوکراتو بەشیری بە یەك چواندوە. ئەشێ ئەوە لەوەوەبێ کەبیروکەکانی هەردوکیان، خەلکیتر نوسیویانەتەوە وەك ئەفلاتونو زەینەفون بۆسوکراتو نەبەزو ژیرو زۆریتر بۆبەشیر. یا بەوەی هەردوکیان دژی چەواشەکاریبون (سەفسەتە).یابەوەی هەردوکیان دژی رژیمبون. یابەوەی هەردوکیان رژیمی دیکتاتوری لەناویبردن. جیاوازیی نیوانیشان ئەوەیە کە ئەفلاتونی زیرەکترین شاگردی سوکرات، بەخۆیو بەبۆماوەی وەستاکەشیەوە، نەگەیشتە وەلامی

`

ئەو پرسیارەی دنیا چۆن دروستبوە؟ تەنیا ئەوەندەی وت :(خودا دنیای دروستکردوەو دوایی بیریچوتەوە، کە بەم وتەیە ریسەکەی خۆیانی کردوتەوە بەخوری! بەلام فەلسەفەکەی بەشیر کەدوایی دیمە سەری، ئامانجەکەی خۆی پێکاوە.

تا ئیستا فەلسەفە گەلێ بواری گرتوتە خۆ، وەك فەلسەفەی: مادی، نامادی، زانست، زانین، ئاین، پەروەردە، دەرونی، بیرکاری، شیکاری، میژو، یاسا، زمان، سیاسەت، فیزیك، فەلسەفەی فەلسەفە، واتا دوای فەلسەفەو هتد. رای فەیلەسوفەکانیش بەرامبەر ئەم بوارانە بەپێی سنوری جوگرافیان، یا بەپێی دیدگایان، جیاوازن لەیەکدیو کۆکنین لەسەر یەك را، وەك: فەلسەفەو فەیلەسوفەکانی: گریکی، روژهەلاتی، چینی، یابانی، هیندی، ئنگلیزی، فەرەنسی، ئەلمانی، روسی، ئیسلامی، بوزی، کوردیو هتد.

بەلام گرنگی فەلسەفەکەی بەشیر لەچاو ئەوانیکەدا، لەم دو خالەدا چڕئەبیتەوە:

.1-لەهەمو ئەو فەلسەفانەیتر جیاوازە.

.2- هەموانیش لەسەری کۆکن.

ئیستا دیمە سەر گەوهەری فەلسەفەکە، یا لیکدانەوەی ئەو دو خالە.

فەلسەفەی بەشیری، فەلسەفەی پێکەنینە.

`

بەلێ پیکەنین. پیکەنین لایەنیکی گرنگە لەژیانی مروڤا. پیکەنین زەردەخەنە ئەخاتە سەر لێوان، خۆشیی ئەباتە ناو دلان، رەوینەری پەژارەیە، بۆنەخۆشی چارەیە، پارێزەری دڵە، ئەندامەکانی لەش چالاکئەکا، ماسولکەکان بەهێزئەکا، وزەبەخشە، ئامێری بیرکردنەوەو بیرکەوتنەوە ئەپارێزێ، دڵەڕاوکێو گرژی ناهێڵێ، شآنەکانی بەرگری زیادئەکا، گەشبینی ئەبەخشێ، هۆکاری داهێنانە، خەمڕەوێنە، ئازارشکێنە، پەتاپەڕێنە، کەمکەرەوەی پاڵەپەستۆی خوێنەو گەلێ سودیتر. بەشیر موشیر فەیلەسوفو پزیشکی ئەم لایەنە گرنگەی ژیانبو کە تائێستاو تا ھەتاش ڕاژەی نەتەوەکەی پێئەکا.

دو خەسڵەتی کەسێتی کە لەبنچینەدا دژ بەیەکن (ساویلکەیەتیو بلیمەتی) لەپێکهاتەی بەشیر موشیردا هاوتەریبو گونجاوبون. بەشیر لەباری ئاساییدا کەسێکی سادەو ساویلکەبو. لەکاتی خەوو خەیاڵا: فەیلەسوف، جەوامیر، ئازا، سیاسەتکار، هۆنیار، سەرۆکبو. ئەو خەوو خەیاڵی لائەبو بەراستی. گەلێجار کەسایەتییە بلیمەتییەکەی کە لەکاتی خەوو خەیاڵا ئەکەوتە کار، تاچەن رۆژێ یا چەن مانگێ بەرینەئەدا. ئەو کە ئەیوت لەتارانەوە بەپاپۆڕ چوم بۆئەنکەرە یا ئەستەموڵ! خۆی وایئەزانی ئەوە راستبوە. بەدرۆینەبو. ئەشێ لەخەویا، یا بەخەیاڵ ئەو گەشتەی کردبێ. جا ئەگەر کەسیکی نەشارەزا لەپێکهاتەی بەشیر، بیوتایە ئەمە راستنیە، چونکە لەنیوان تارانو ئەستەموڵو ئەنکەرەدا دەریا نیە، ئەو ئەم قسەیەی زور بەلاوە سەیربو! ئەیوت تۆ ئەجیبی (عجیبی) من خۆم چوم!. خۆ ئەگەر ئەو کەسە لەسەر رەخنەکەی خۆی پێداگربوایە، بەشیر وەك کەسیکی نەزان سەیری ئەکردو پێیئەوت: تۆخەزنەی زانستنیت، تۆ خەزنەی ئەوەیت! هەی دیماغ: من باسی ئیستا

`

ناکەم، باسی سەفەربەر ئەکەم! (ئالێرەدا کەسیتییەکەی دوەمی سەری هەلئەدا)و ئەیوت: بۆچی من نازانم ئیستا ئەو دەریایە نیە!؟

من(ژیر) جارێك لەلەندەن سالّی ٢٠٠٥ چومە موزەخانەیەك، لەگۆشەیەکا وینەو هیڵکارییەکی بزواو هەبو، پیشانیئەدا کە هەمو 25 هەزار سالّ جارێك، وشکانی زەوی، هەموی لەیەکئەداتەوە، واتا هەمو کیشوەرەکان یەکئەگرنەوەو ئەنوسێن بەیەکدیەوەو هەمو دەریاکانیش یەکئەگرنەوەو ئەنوسێن بەیەکەوە، جاریکیکەش لەماوەی 25 هەزار سالیکەدا، لەیەکتر جیائەبنەوە. پێکەنین گرتمیو لەبەرخۆمەوە وتم: کێ ئەڵێ ئەمەش وەك دەریا خەیاڵیەکەی بەشیرنیە کەئیستا وشکیکردوە!.

دو پەیرەوکاری فەلسەفەی بەشیری

جەمال نەبەزو کامیل ژیر لە لەندەن ٢٠٠٥/٧/٣٠

`

بەشیر موشیر چەندین داستانی شەڕی جیهانی یەکەمی بۆئەگیراینەوە کەخۆی تیایانا زاپت کوماندانیبوەو جەوامێریو ئازایەتیو بلیمەتیو جەربەزەیەتیی سەرسوڕهینەری تیادیون، ئیستا، کەئەوانەم بیرئەکەویتەوە، کێئەڵێ ئەو پالەوانێتیانەی هەنێ لەسەرکردەکانی کورد لەچیاکانا ئەیگێڕنەوە، یاپیمان ئەفروشنەوە، وەك خەونەکانی بەشیر نیە!؟ لەگەڵ ئەو جیاوازیەدا کەبەشیر وایئەزانی راستبوەو ئەمان چاك ئەزانن هەمیشە لەهێڵەکانی دواوەبون.

بەوجورە جیاوازیی فەلسەفەکەی بەشیر لەوەدایە کەهیچکام لەفەیلەسوفەکانی جیهان، لەدەرگای فەلسەفەی پیکەنینیان نەداوە، مەگەر بەدەگمەن. وەك کاراکتەریکی ئەو بوارەش، بەشیر پێش دونکیشوت کەوتوە بەجیاوازیی ئەوەی نەتەوە زیندوەکەی ئەو، دونکیشوتی کرد بەکەسیتییەکی جیهانی. بەلام لەناو کوردەکەی ئیمەدا، هیشتا فەلسەفەی بەشیری پرسیارە!! جیاوازییەکیکەی فەلسەفەکەی بەشیر لەوەدایە کە ئەم بەخۆڕسکی دروستکەری ماکو گەوهەری پیکەنینبو، نەك پیکەنینی دەسکرد. واتا خۆی بۆپیکەنین، ئەو شتانەی نەئەوت، بەلای خویەوە راستبێژیبون، بەلام ئەبون بەهۆکاری پیکەنین، کەواتە فەیلەسوفیتیەکەی ئەو، لە کەسیتیە بلیمەتیە خەیاڵیەکەیدابوە کە ئەبو بەمایەی پێکەنینو بەختیاریو تەندروستی بۆهەوادارانی سەردەمی خۆیو نەوەکانی داهاتوشمان، یا بەواتایەکیتر، راژەیەکی زۆر بەنەتەوەکەمان کە جێی خۆیئەبێ شوێنێکی گشتی بکرێ بەناویەوەو یادیبکرێتەوە. (ئەم پێشبینییەمان هاتەدی بەوەی باخێکی گشتیمان لەسلێمانی کرد بەناوییەوە)

`

جیاوازیی سێهەمیش ئەوەیە، وەك لەخاڵی دوەمی سەرەوە وتمان، هەموان لەسەری کۆکن بەهەمو بیروباوەڕەکانی چەپو راستو ناوچەکانی ئەمسەر تائەوسەری کوردستانو بگرە هەنێ لەرۆشنبیرەکانی جیهانیش وەك: (کارل دانینگەر لەڤیەنا، خاتو هیلگاو خاتوڤیلتراو خاتو هەنەلورە لەبەرلین، مادام برونزینۆ لەژنێڤ، خاتو ئیرمگارد لەمیونشن) کە ئەوانەو ئیمەش هەمو بلیمەتیو فەیلەسوفیو جەوامیریو قیبلەی ئامالو سەرکردەیەتیە خەیاڵیەکەی بەشیر موشیرمان لاپەسندە، هەرچەنە خۆی جارجار ئەیوت: هیشتا میللەتی کورد نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی سەرکردەیەکی وەك منی هەبێ! ئەوەبو نەبەز پێیوت: هیتلەریش وتویێتی گەلی ئەلمان هیشتا نەگەیشتوتە ئەو ئاستەی سەرکردەیەکی وەك منی هەبێ. بەشیریش سەرێکی بوئەلەکێنێو ئەڵێ: ئەویش راستی وتوە.

کەواتە شاگردەکانی بەشیر، جامی بەتالیان بەمەرکانەی پڕدا نەکردوە، موشیر هەر کەسایەتیە خەیالیەکەی خوی، جامێکی پڕی فەلسەفەی پیکەنینبو.

دیاردەکەش دیاردەی گەورەکردنی نەخویندەوار نەبوە وەك ئەوەی ئیستا هەیەو روشنبیرەکانی دەربار، سلاوات لەدیار نەخوێندەوار ئەدەن. جیاوازیی بەشیرو سەرکردە نەخویندەوارەکانی ئەمڕۆ لەوەدایە: بەشیر بەخەیاتیەکەی دەولەمەنبو، بەلام کە دوکانەکەی کردە یانەیەکی بچکولە بۆکوردایەتی، هەژارکەوت، کەچی ئەو سەرکردە نەخویندەوارانەی بەجوتێ سۆلەوە خۆیانکوتایە ناو راپەرینی خەلکی کوردستانو دەسیان بەسەراگرت، بونە دەولەمەنی رادەبەدەر، دواشانازییەکیش کەئەبێ میژو بۆبەشیر موشیری بنوسێ، ئەوەیە: ئەو مروڤە ساویلکە نەخوێندەوارە

`

کوردپەروەرە، بۆکورد ژیاو بۆکورد مرد. تادوا هەناسەشی لەخەمو خولیای سەربەخۆیی کوردستانابو.

سەبارەت بەم مرۆڤە بلیمەتە ساویلکەیە، من زۆرم نوسیوە. نزیکەی 7ساڵیش لەگەڵیا ژیاوم. یەکەمجار ساڵی 1954 چومە دوکانەکەی لەشەقامی رەشیدی بەغا بەرامبەر مزگەوتی هەیدەرخانە بۆکڕینی رۆژنامەی ژین. هەر ئەو ساڵە نەفیکرام بۆ شوئەیبە. دوایئەوە، سەرەتان 1957 بەدیداری شادبومەوە. ئەوکاتەش هەر دورخراوەیەکی سیاسیبوم بەفەرمانی دائیرەی ئەمنی سلێمانی بۆ ئەبوغرێب، بەڵام بەدزیی پۆلیسخانەی ئەبو غرێبەوە زۆر رۆژ هاتوچۆی بەغام ئەکرد. روانیم جگە لەرۆژنامە، کتێبیشی ئەفرۆشت. سەرکەوتمە سەر دوکانەکەیو هەنێ کتێبیشم جیاکردەوەو پارەکانیم دایە. پرسیی تۆ کێی؟ خۆمم پێناسان. ئیتر هەرچەن بچومایە بۆبەغا، سەرێکی ئەویشم ئەدا. لە وتەکانیاو بەپێی ئەو سەرگروشتانەی بۆیئەگێڕامەوە، وردەوردە بۆمدەرکەوت کەسێکی ئاساییینیە!. کوێرەخەتێکی هەبو، خۆی بە سەرۆکو بلیمەتو فەیلەسوفو هۆنیارو نوسەرو پاڵەوان ئەزانی! دوکاندارێبو، خۆی بەسەرۆکی هەمو کورد ئەزانی! کەسێکی سادەبو، هەمو کوردەکانی بەغاشی بەخوێنکاری خۆی ئەزانی بەوەزیرو سیاسەتکارانیشەوە! لەهەمو شەڕەکانی دەوڵەتی ئوسمانیا، ئەو براوەبوە!. مریەمی کچی سەرلەشکرەکەی خۆی لەسوپای ئوسمانیا بەدڵخوازو شێتوشەیدای خۆیئەزانیو گەلێ تایبەتمەندییتر کەبەدەم خوێنەوەی بەسەرهاتەکانییەوە ئەیانبینین. جا وەنەبێ ئەو کەسێکی درۆزنبوبێ. نەخێر، ئەو زۆر دژی کەسی درۆزنبو. ئەو هەرچیی بەخەیاڵو خەو ببینیایە، لێیئەبو بەڕاست! بەکورتی دو کەسێتی لەودا کۆبوبوەوە، کەسێتییەکی راستینە وەك هەر مرۆڤێکی

`

ئاسایی، کەسێتییەکی خەیاڵیش وەك ئەو خەسڵەتانەی ئاماژەمان بۆکرد. بۆیە من وتومە: بەشیر موشیر ئەو سەرکردەیەی نەدرۆی کردوە، نەڕاستی وتوە!. درۆی نەکردوە چونکە خەیاڵو خەوەکانی لەلائەبو

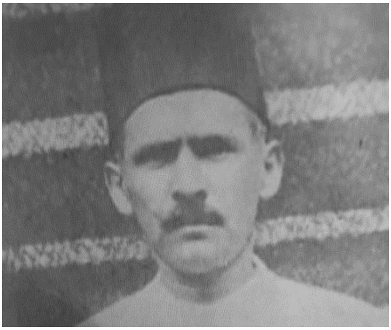
بەشیر موشیر لەتەمەنی لاویدا

بەڕاست. ڕاستیشی نەوتوە چونکە خەوو خەیاڵ نابن بەڕاستی.

کەسێتییەکی وەك بەشیر موشیر، زۆر بەدەگمەن لەمێژودا بەدیئەکرێ. تائێستا مەگەر دۆنکیشۆتی بەناوبانگ لەچەرخی شازدەهەما هەڵکەوتبێ. دۆنکیشۆت لەبنەماڵەیەکی خانەدانبو، بەڵام بەو هۆیەوە کەکتێبەکانی سوارچاکیی زۆر خوێندبوەوەو کەم ئەنوستو خۆراکی کەمئەخوارد، زۆر لەڕولاوازبو. هەنێ ڕۆژ ماڵەکەی بەجێئەهێشتو خۆیو ئەسپە لاتەکەیو خولامە گەمژەکەی ئەیاندایە دەشتو کێوو بەدوی سوارچاکێتیدا وێڵبو تا جارێك گەیشت بەئاشێکی با و ئاشەکەی لێبو بەدێوێکو هەڵیکوتایە سەریو بەشمشێرە کولەکەی تێکوپێکی شکان. هەروەها ڕانە مەڕێکی بەدیکردو وایزانی لەشکری دوژمنەو تێیانکەوتو زۆری لێکوشتن!. بەوجۆرە هەر ڕۆژەو جەربەزەیەتییەکی لەو جۆرانەی ئەنوانو دەمەو ئێوارە وەك سەرکەوتویەکی جەنگ، بەدڵێکی خۆشەوە، ئەگەڕایەوە بۆماڵەکەی خۆی!. بەشیر موشیریش بۆیگێرامەوە کەلەجەنگی جیهانیی یەکەما، زابتکوماندانی بوەو بەرەوڕوی لەشکرێکی **30**هەزار کەسیی ئنگلیزبۆتەوە، سەربازەکانی ئەم کە ژمارەیان تەنیا **30**سەربازبوە، ورەیان بەرداوە، بەڵام ئەم دیماغی خستۆتەکارو پێیوتون

`

مەترسن، یەکی خاکەنازێ بگرن بەدەستانەوەو بیدەنە بەر گوللەکانی ئەوانو بەدەستەکەیتریشمان تەقەیان لێئەکەین، تەنانەت بە قەمەو تیروکەوانیش هێرشئەکەینە سەریان ئەگەر گوللەمان پێنەما. بەوجۆرە ئەو سوپا زۆرەی ئنگلیزی شکان. ئەشیوت بەدینی پێغەمەر ئەو ئنگلیزە گەوادانە شکانێ شکان، تائێستاش خۆیان بۆنەگیراوەتەوە!.

`

بەرلەوەی من ئەم کەسێتییە خەیاڵاوییە بناسم، زۆر کەسیتر ناسیویانەو باوەڕیان بەوەهێناوە کە ئەم مرۆڤە هەڵکەوتەیەکی تایبەتیی هەیەو شایستەی ئەوەیە گرنگیی پێبدرێ. یەکەم کەسێ لەوانە، هۆنیارو نوسەری گەورەی شاری کەرکوك ئەبدولخالق ئەسیری بوە کە ساڵی **1931** سێپارەی هەقپەرستیی بۆنوسیوە. جا وەنەبێ خۆیشی دەستینەبوبێ لەو جۆرە نوسینانەیا. ئەو بە دەمیی سەرەتایەکی بۆئەدرکانو پێیئەوت دەئیتر خۆت تەواویکە. لەبەرئەوە، دوایی هەمو ئەو نوسینانەی بەهی خۆی ئەزانی!.

مەدحەد موفتی، عەلی تۆفیق، کامیل ژیر، بەشیر موشیر، محەمەد نوری، هەژار، جەمال نەبەز

`

بەشیر موشیر لەهۆنراوەکانما

پێشبینییەك

گەلێ ئازادیی لەیادو بیربێ

خاوەنی رۆڵەی وەکو بەشیربێ

بەشیر موشیربێو کاملۆ ژیربێ

بۆ کوردستانی قەڵغانی شیربێ

ئەو گەلە ئەبێ بگا بەئاوات

سەربەخۆ هەڵکا بەیداخی وڵات — بەغدا ١٩٥٧

نامەیەك لەبەشیر موشیرەوە

لەوەلامی نوسینیکی گۆڤاری سیخورمەدا

من نەمردوم

من فریشتەی کوردایەتیی هەمیشە بێدارو زیندوم

من کەی وەستام !؟

من مامۆستام

من بەشیرم، روگەی هیوای سەرتاسەری کوردستانم

من پزیشکی پرۆفیسۆر، تەکاندەری تێکۆشانم

بۆ ئەمدەنە بەر سیخورمە!؟

خۆمن هەرچی نوسەر هەیە، قوتابیمە، یاخود کوڕمە

دەبا منیش پێتان نەڵێم : ترِی ئەولادی ئەم عەسرە

لە زاخۆوە هەتا بەدرە

نانا نایڵێم، ئەگەر ئێوە بەشەڕنەیەن لەسەر پارە

`

ژنو منداڵی ئەم کوردە نەکەن پێشێلو ئاوارە

بۆ ئەمدەنە بەر سیخورمە!؟

بەسەو شەرمە

کۆتایی بێنن بەم شەڕە ئابڕوبەرە

شەڕی کوردان کەی ڕەوشتی تێکۆشەرە

لەسایەی ئێوەوە ئێستا دزو جاشو جلخوارەکان

بونە ئاغاو خانەناخوێی نائاوارەو ئاوارەکان

زۆر بیزارم لەکردەتان

ئاگادارم لەبردەتان

چیە ئەم ژانو ئاوسانە

ئەم هەمو ماڵو سامانە !؟

چیە ئەم ژن لەسەر ژنە

ئەم رێگە ئاڵۆزو ونە ؟

بەسە ئیتر گومرگێنەو کورسی کورسی

دو هکومەت لەسەر سکی خەڵکی برسی

بۆئەمدەنە بەرسیخورمە، بەسە ئیتر وەستا وەستا !

وەرنەوە سەر رێگەی ژیری، هاکا میللەت لێتان هەستا

هەتاکەی تاڵانوبڕی ؟

کێ بەدزی، نەمرێتی بۆخۆی کڕی؟

ئەمەچیە رۆژێ شەڕو رۆژێ ئاشتیی درۆیینە، بەپێغەمبەر

نەبن بەیەك، خۆم دێمەوە کوردستانو ئەبمە رابەر

(ئەم هۆنراوەیە هی کاتی گەرمەی شەڕی ناوخۆکەیە، ناردمان بۆ گۆڤاری سیخورمە، بلاوینەکردەو)

`

يادێك

هەبو نەبو، پیرێ هەبو

درەنگ هاتو، زو لەدەسچو

ئەم لاوە، ئەم گەورە پیرە

ئەم ساویلكە داناو ژیرە

هەژارێبو، ساماندارێ

بێ سەوادێ، خوێندەوارێ

كێشەی نەبو، خەمی هەبو

نەدویەكی قسەلەڕو

لەخۆبایی، بەبێ هەوا

گەدایەكبو، فەرمانڕەوا

راستی لەناو درۆیابو

رەشو سپی لەخۆیابو

وایئەزانی لەبەرچاوە

بلیمەتە، گەورەپیاوە

ناوی هەمیشە لەبیرە

هەم بەشیرەو هەم موشیرە - سلێمانی ٢٠٠٦

نەوجوانێ

هەبو نەبو، نەوجەوانێ

كاملۆ پیری موغانێ

پیادەڕۆیە، شۆڕەسوارێ

بێ كەسێ، خاوەن هەزارێ

`

ئەیوت لەجۆشی گریەمدا

من بوم فومکرد بەمریەمدا

رۆمانی مریەم و بەشیر

له مێژودا ناچێ لەبیر

که تیری بۆنایه کەوان

گوللەی بۆخسته دەمانچه

زۆری نەبرد هێنایه ژان

کەس نەیزانی ژن یا کچه!؟

بەشیر خۆی سواری مەیدانبو؟

یا نێردراوی یەزدانبو؟

ئەوه پرسیارێکی توشو

فره رەهەندو ئاڵۆزه

وەکو فریشتەکەی مریەم

هەم زانیه، هەم پیرۆزه

سلێمانی ٢٠٠٧

جەنگاوەرێ

هەبو نەبو، جەنگاوەرێ

ئاشتیخوازێ، شەڕنەکەرێ

که دیماغی ئەخستەکار

کۆڵیئەدا بەئیستیئمار

رۆژانێکی سەفەر بەربو

جەنگی یەکەم، سەرتاسەربو

`

ئەمیش زابت قوماندانی

نەخێر شەڕ زۆریبۆهانی

بەخاکەناز کە ئەیوەشان

ئەیدایە بەر گوللەی ئەوان

بەدینی پێغمبەرو خوا

ئەو ئنگلیزە جۆرێ پوا

بە زینێکی وەها بەزی

لەشەرما دەستی خۆی گەزی

بەسەرێکی شکاوەوە

بەبنێکی دڕاوەوە

ئەمجارەش هەر لەبەسرەدا

هەمان نوچی ئەوجارەیدا

وێنە زۆرە، وێنە دیارە

مشتێ نمونەی خەرواره

بەشیر واتا هەمو میللەت

هەم ساویلکە، هەم بلیمەت

*

بەسە ئیتر کرمەکەون لەسەر دۆلار

لەبازنەی بەتالاّ مەخولێنەوە

بەشیر هاتە خەوم

`

ئەم دو هۆنراوەیەو چەن کورتە هۆنراوەیەکیتر، دوایی، لەجێگەی خۆیا، هەر لەم پەرتوکەدا ئەبینن. وەك: بەشیر موشیری کوردی ئازادە — کی جیاخواز نەبێ دیارە گەوادە. بەسە ئیتر، کرمەکەون لەسەر دۆلار، بیگێڕنەوە بۆنەتەوەی کوردی هەژار، بەسە ئیتر بێدیماغی، بە پێغەمبەر، هەروەهابن، خۆم دێمەوەو ئەبمە رابەر

بەشیر موشیر لەکورتە وتارەکانما:

بروسکەیەك لە بەشیر موشیرەوە

لەو رۆژەوە کە بەجەستە، نەك بەگیان، ماڵئاواییم لێکردون، واتا **1963/6/30**، ئەوەنەی ئەمڕۆ (رۆژی گرتنی گوندی بەشیر لەلایەن پێشمەرگەوە) شادمان نەبوم. ئۆخەی گوندەکەی منیش، گوندی بەشیر، رزگارکرا. ئەی ئافەرین ئەولادەکانم، پێشمەرگە قارەمانەکان، چاوەکانتان ماچئەکەم، بازوە پۆڵایینەکانتان هەر بەهێزبێ. بەڕاستی ئێوە وەجاخی منتان روناککردەوە. ئاخر منیش لەجەنگی جیهانیی یەکەما، بە تەنیا **30** نەفەرەوە، سوپایەکی **3000**نەفەریی ئنگلیزم بەجۆرێك شکان کە تائێستاش خۆیان بۆنەگیراوەتەوە. ئەزانن بەچی؟ بەخاکەنازو تیروکەوانو گوللە! (لەسەرەوە باسی ئەو قارەمانێتییەمان کرد)

هۆ پێشمەرگە قارەمانەکان، دەسم دامێنتان، نەکەنو رێنەدەن جارێکیتر ئەو گوندەی من رادەستی هیچ هێزو نەتەوەیەکیتر بکرێ! ئەوە بەشێکی ئازیزە لەخاکی کوردستان.

هۆ ئەندام پەرلەمانو وەزیرە کوردەکانی شەترەنج ئاسا لە بەغدا:

`

له بازنەی بەتاڵا مەخولێنەوە

هەرچۆنێبو رزگارتانبو ئەمجارە

مەگەڕێنەوە، گەر بگەڕێنەوە

سزاتان وەك سزای سەختی سنمارە

هۆ دەسەڵاتەکەی باشورو مەسئولەکان، توخوا شورەیینیە بۆئێوە، ئەو پێشمەرگە دلێرانە، بەخوێنی خۆیان بەردەوامبن لەسەر رزگارکردنی بستبەبستی خاکی پیرۆزی کوردستان، ئێوەش هەر بەردەوامبن لەسەر پڕکردنی گیرفان!؟ نەتەوەش برسیو بێدەرەتان!!

بەسە ئیتر، کرمەکەون لەسەر دۆلار

بیگێڕنەوە بۆنەتەوەی کوردی هەژار

بەسە ئیتر بێدیماغی، بە پێغەمبەر

هەروەهابن، خۆم دێمەوەو ئەبمە رابەر

موشیر روکن : بەشیر موشیر

گۆڕستانی شێخ مارف لەبەغدا

٢٠١٦/٥/١

بەشیر موشیر توڕەیە

دیسان هاتەوە خەومو ئاگری لێئەباریو وتی:

`

ئەی من نەموت دەسم دامێنتان نەکەنو ڕێنەدەن جارێکیتر ئەو گوندەی من (گوندی بەشیر) رادەستی هیچ هێزو نەتەوەیەکیتر بکرێ! ئەوە بەشێکی ئازیزە لەخاکی کوردستان ؟

بۆچی وا زو چۆڵتانکردو مائشتان هێنایە جێگەی دائش!؟ ئەو مائشانە بۆچی خۆیان نەچون ئەو گوندە بگرن؟ کە ئێوە گردتان، چۆڵکردنتان لەچی؟ کە ئەتانزانی چۆڵیئەکەن، ئەو کورە جوانانەتان بۆچی بەکوشتدا!؟ ئێستا ئێوە چی ئەڵێن بەو پێشمەرگانەی لەو پێناوەدا شەهیدبونو هێشتا خوێنەکەیان وشکنەبۆتەوە!؟ ئەترسم کەرکوکیش هەروا هەرزانفرۆشکرێ! (ئەوەبو لە16ئوکتۆبەردا کەرکوك هەرزانفرۆشکرا) ئاخ چیبکەم خۆ من ئەو بەردەی سەر گۆڕیچەکەم ڕێگەم نادا هەستمو فەلاقەتانکەم. ئەی ئێوە لای خۆتانەوە هیچ لێپرسینەوەیەك نیە!؟

وتم گەورەی گەورەکان: ماسییەکە نەك هەر لەسەریەوە بۆگەنە، کلکەکەشی پەرێشانەو ئەو بایە لەو کونەوەبێ، ئەبێ کتێب بۆ سلێمانیو هەولێرو دهۆکیش بگرینەوە!.

وەڵامەکانم بۆپرسیارەکانی ڕۆژنامەی تایم

تایم: با هەڵوێستەیە لەسەر مرۆڤێك بکەین کە زۆر کات ناوەکەیو قسەکانیو بیرۆکەکانی لەسەر زمانی گەلێ لەسیاسەتکارانی کوردە، لەوانە: بەڕێزان د.کەمال فوئاد، د.جەمال نەبەز، د.عیزەدین رەسوڵ، د.ئیهسان فوئادو زۆر کەسیترو هەندێ گۆڤارو ڕۆژنامەش، بەتایبەتی گۆڤاری سیخورمە. لەلای ئێوەش بەهەمان شێوە. ئەکرێ تیشکێکی زیاتر بخەنە سەر ئەم کەسێتییە؟

`

ژیر: بەڵێ، جەمال نەبەزو مام جەلالو کەمال فوئادو رۆژبەیانیو سوجادیو وردیو کامیل ژیریش، لە هەوتەی مژدەبەربون. راستییەکەی، لە ٧ زیاتربون، بەڵام بەزۆری هەر ٧یان ئامادەبونیان هەبو. ئیهسان فوئاد لێکۆڵەرەوەبو.

هەزارانیش بەشیرویست. لەنەوەی دوای ئەوانیش، ئێستا سیروان رەهیم بوك، خاوەنی نامیلکەی بلیمەت بەشیر، هێمن باقڕ، شاکار ستار، سایتی کوردستان مەگەزین ڤیدیۆیان لەبارەیەوە تۆمارکردوە. زۆر کەسیتر خاوەنی نوسینو بەدواداچونێکی زۆرن لەبارەیەوە. بەشیرویستانیش تائەبێ پەرەئەسێنن.

من شانۆنامەیەکم بە هۆنراوە بەناوی (گەورەپیاو) لەبارەیەوە نوسی. ساڵی ١٩٩٣ دەزگای چاپەمەنی رۆژ لەسوید چاپیکرد. لەو پەرتوکەدا ئاماژەم بۆ ناوی ژمارەیەك لەو کەسێتیە کوردانە کردوە کە رویانکردۆتە کابەی ئامالی کوردەکەی بەشیر موشیرو ئەویش هەمویانی بەموریدی خۆی ئەزانی. ناوەکانیانو هەندێ ناویتریش بەپێی ئەبجەدی بریتین لە: ئیبراهیم ئەحمەد، ئیحسان فوئاد، ئەمین زەکی بەگ، ئەمین رەواندزی، ئەنوەر سائیب، پاکیزە رەفیق حیلمی، جەلال تاڵەبانی، جەمال عارف، جەمال نەبەز، جەمیل رۆژ بەیانی، وریا رەواندزی، حسێن حوزنی موکریانی، یوسف میران، کاکە زیاد، کامیل ژیر، کەمال فوئاد، کەمال میرزا کەریم، گیو موکریانی، محەمەد ئەحمەد قادر، محەمەد مەلا کەریم، محەمەد نوری عارف، محەمەد عەلی کوردی، محەمەد ساڵح محەمەد، محەمەد خاڵ، مەحمود جەودەت، مەحمود زامدار، مەعروف جیاوك، مەعروف خەزنەدار، مەدحەد موفتی، مستەفا سلێمان، ناجی عەباس، نەسرین فەخری، عەبدولرەحمان نورجان، عەبدولرەحمان هەژار، عەبدولخالق ئەسیری، عەلادین سوجادی، عەلی تۆفیق، عیزەدین مستەفا رەسوڵ، شەماڵ سائیب، شەمسەدین موفتی، شێخ سەلام، رەفیق پشدەری، رەفیق چالاك، رەفیق حیلمی، رەشید سدقی، تۆفیق وەهبی، تۆفیق وردی.

ئەم مرۆڤە شایستەی ئەوەیە زۆری لەسەر بنوسرێ. من نزیکەی هەوت ساڵی تەمەنم، رۆژی چەن کاژێرێك لەگەڵ ئەوا بەسەربرد لەبارەگاکەی خۆی. زۆریشم لەسەر نوسیوەو بڵاوکردۆتەوە سەرباری شانۆنامەیەکو داستانێ کە هەروەك کەسێتییەکەی ئەو، تێکەڵ راستیو خەیاڵن.

بەپێی ئەو سەرگروشتانەی ئەیگێڕایەوە، لەدایکبوی **1879** یا **1880**بوە. لەهەرزەکاریا ئەچێتە دەورەی زەفتێوە (لەو دەورەیەدا رەشید سدقیو حەسەن حیلمیشی لەگەڵبوە) دوایی بەشیر ئەبێ بە سەربازو لەسوپای ئوسمانیا تا پلەی زاپت کوماندانی ئەڕوا. بەخەیاڵی خۆی پلەی موشیر،

تایم: خەڵکی کوێ بو؟

ژیر: سلێمانی، لەبنەماڵەی موتابچییەکان.

کامیل ژیر   جەمال نەبەز   بەشیر موشیر

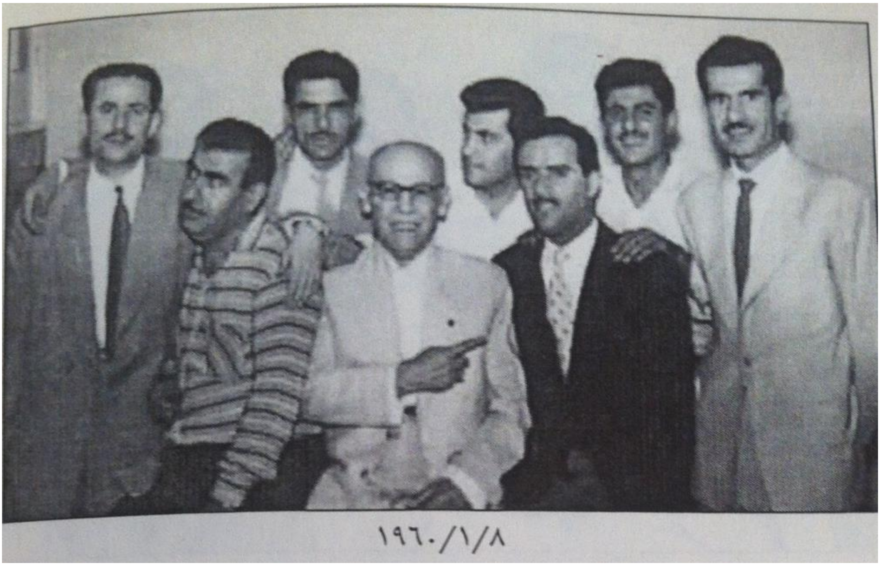

دوای تێکچونی ئوسمانی، روئەکاتە بەغداو لەهەیدەرخانە دوکانێکی خەیاتی دائەنێ، وەستاو شاگردی چاك رائەگرێو ناوبانگ بە (خاوەنی مەقەستی زێڕین) دەرئەکا. وەزیرە کوردەکانو کەسێتییە کوردەکان لای ئەو جلوبەرگ ئەدەن بەدرونو لایدائەنیشنو دوکانەکەی ئەکەن بەدیوەخانو لەوەش ئەگەن کەسێکی ئاساییینیە!

تایم: بۆ ئاساییینەبو!؟

ژیر: چونکە دو کەسێتی لەودا کۆبوبوەوە! یەکێکیان کەسێکی نەخوێندەوارو سادەو ساویلکەو دوکاندارێك، ئەویتریان خوێندەوارو زاناو هەڵکەوتو و بەهرەدارو سەرۆکو فەیلەسوفو هۆنیارو ئازاو جوانو جەوامێرو خاوەن دیوەخانێك.

تایم: دو کەسێتی؟

ژیر: بەڵێ، ئەوە لەدەرونناسیدا پێیئەوترێ جوتکەسێتی. نەخۆشییەکی دەرونییە، توشی زۆرکەس ئەبێ. جا هەیە کاردانەوەی ئەو نەخۆشییەی، ئێسکی سوکئەکا وەکو بەشیر. هەیشە ئێسکی تاڵئەکا وەك هەزاران شێوەچەواشەی بەشیری ئەم زەمانەیە.

`

تۆ سەرنجبدە: رۆژی دەیان کەس ئەبینی هەریەکەو بەوەزیفەیەك، یا بەپلەو پایەیەکی پارتایەتی، یا بەسامانێ، فویان تێئەکرێو لەخۆیان ئەگۆڕێنو کاردانەوەی ئەم بارە دەرونییەشیان بەزیان ئەگەڕێتەوە بۆخەڵکیترو بۆکۆمەڵ، رۆتین زیادئەکەن، کۆسپ ئەخەنە رێی کاری رەوای خەڵکەوەو لەمجۆرە ئەنجامانە. ئەوانەشیان کە هیچیان بەدەسنیە، یا هەر پۆز لێئەدەن، یا هەمێشە پیشئەخۆنەوە.

تایم: ئەی بەشیر؟

ژیر: بەشیر وانەبو، ئەو سودی ئەگەیان، خۆشیو پێکەنینی ئەنجامئەدا، راژەی نەتەوەکەی ئەکرد.

تایم: وەکو؟

ژیر: وەکو ئەوەی لەبەرگدروێتییەکەیا دەسکەوتێکی زۆری هەبو، پێی دەوڵەمەنبو، خانوی پێکرِی. بەڵام چونکە خۆی بە سەرۆکی کوردو زاناو نوسەرو فەیلەسوف ئەزانی، ئەیویست بەهەر رێگەیەکبێ خزمەتی نەتەوەکەیبکا. لەو پێناوەدا وازی لە بەرگدروێتییەکەی هێناو دوکانەکەی کرد بەتاکە کتێبخانەیەك بۆبڵاوکردنەوەی چاپەمەنییە ئاشکراو نهێنییە کوردییەکان لەبەغدا. لەهەمان کاتا دوکانەکەی کردە ناوەندێکی کۆبونەوەو یەکتربینینی سیاسەتکارانی کورد، تەنانەت ئەیوت بەکر سدقی لەم دوکانەداو پێکەوە نەخشەی کودەتاکەیمان کێشا!. لاریی لەوەشنەبو هەرکەسێ نەیوێرایە کتێبێ یا وتارێ یا هۆنراوەیەك بەناوی خۆیەوە بڵاوکاتەوە، ئەو ئامادەبو بەناوی خۆیەوە بڵاوی بکاتەوەو بەگیرفانی خۆی چاپیئەکرد وەك: سێپارەی هەقپەرستی ساڵی 1931، میسباح الدیوانو نامیلکەی ناوی کوردیو دەیان وتارو هۆنراوە لەرۆژنامەو گۆڤارەکانا. گەلێجار راو دیدو بۆچونی خۆشی تێکەڵئەکردن.

تایم: نمونەیەك؟

ژیر: فەرمو:

`

مەیل دیسان مەیل دڵ پڕە لەمەیل

دڵ کەیلە لەخەم لەبەر مەیلی لەیل

لەیلی من وەتەن، منم مەجنونی

هەردو لا توشبوین کزیو زەبونی

هەرگیز لانەچو مەیلی لەناو دڵ

وەتەن وەتەنمە بشچمە ناو گڵ

تا دایکی وەتەن دیلو یەخسیرە

دڵ پەستو خەمبار بەشیر موشیرە

تایم: ئەمە هی کێیە؟

ژیر: هی خۆیەتی وەك بیرۆکە. داڕشتنەکەی: هەژاری موکریانییە.

تایم: مندالّی نەبو؟

ژیر: سێ کوڕو کچێك (شامیل، هوشام، نزار، فەوزیە) بەڵام لێیان ڕازینەبو، ئەیوت هیچیان وەك خۆم فەیلەسوف نین!

تایم: فەیلەسوف!؟

ژیر: بەڵێ فەیلەسوف. لەبەشی یەکەمی ئەم بابەتەدا ئاماژەمان بۆفەلسەفەی بەشیری کرد. ساڵی **1985**یش، لەوەڵامی وتارێکی د.ئیهسان فوئادا کەلە گۆڤاری نوسەری کوردا بڵاویکردبوەوە، وتومە: بەشیر هەرگیز درۆی نەکردوەو ڕاستیشی نەوتوە.

تایم: چۆن چۆن!؟

ژیر: ئێوە ئەمەتان بەلاوە سەیر نەبێ، من لەو وەڵامەدا وتومە: ئەم وتەیە هیچ ناکۆکییەکی تیانیە. زانستی تازە، دوای بیردۆزەکانی ئەنشتاینو پشکنینەکانی ڕۆزەر فورد، سەلمانی کە ڕەش پێچەوانەی سپی نیە، توانرا مادە لەسوکەوە بگۆڕرێ بۆکورس، لەشلەوە بۆتونگ، لەرەشەوە بۆسپی، لەساردەوە بۆگەرم، هەموشیان

`

بەپێچەوانەوە. ئنجا بۆ ئەزمون: هەنێ مادە بەگۆڕینی ژمارەو ڕێکخستنی توخمی گەردیلەکانیان، گۆڕران بۆجۆرە مادەیەکیتر، وەك گۆڕینی هەندێ گەردیلەی نیترۆجین بۆگەردیلەی ئۆکسجین، هی پلاتین بۆئاڵتون ..تاد. فەلسەفەی بەشیریش دەریخست کە راستیو درۆ پێجەوانەی یەکنین. ئەم دیاردەیە لەم رۆژانەدا زیاتر ئەبینرێ، بەتایبەتی لەبواری سیاسەتا. تۆ بڕوانە ئەو هەمو درۆیانەی تێکەڵ بەژمارەیەك راستی ئەکرێن لەدنیای سیاسەتاو کەسیش نکەی لێوەنایەت! گوێ لەو هەمو چەپڵەیە بگرە کە هیچیان لەدڵەوە نیە! دەی خۆ ئەوانەی بەشیر هەمویان لەدڵو دەرونی سافی خۆیەوەبو. ئەو بەهرەیەکی سروشتی هەبو کە خەوو خەیاڵی لێئەبو بەراست، خۆی لە بەسەرهاتی خەڵکیا ئەدییەوە، خۆی لێئەبو بە پاڵەوانی داستانە جەنگیەکان، وێنە بینراوەکانو دەنگە بیسراوەکانی لێئەبو بە هی خۆی. هەر نوسینێ بەناوی ئەوەوە بڵاوبکرایەتەوە، لێیئەبو بە هی خۆی!

بە داخەوە، پرژی ستەمکارییەکانی رژێمی بەئس، ئەویشی گرتەوەو لەتەمەنی سەروی هەشتا ساڵیا، لەناوەڕاستی مانگی هوزەیرانی شەستوسێدا، گرتیانو ئەشکەنجەیاندا. کە بەربو، هێزوتوانای لێبڕابو، سەردانی ماڵەکەیمان ئەکرد. باسی جۆری ئەشکەنجەو پرسیارو وەڵامەکانی ئەکرد کە چۆن وەك پاڵەوانێ بەڕویانا وەستاوەتەوە. وتیشی کەبردمیان، لەمبەروئەوبەری رێگاکە، پۆلیس بەچەکەوە وەستابون، ئەیانوت ئەمە سەرۆکی هەمو کوردە!..بەداخێکی زۆرەوە **1963/6/30** کۆچی دواییکردو خۆری قیبلەی ئامالی کورد ئاوابو!!

تایم: هیچ وەسێتێکی نەکردبو؟

ژیر: یەکێ لەراسپاردەکانی ئەوەبو، لەگردی مامە یارە لەسلێمانی، تەنیشت پیرە مێردو مامە یارە، بینێژین.

تایم: جێبەجێتانکرد؟

`

ژیر: نەمانتوانی، چونکە لەکۆتایی ئەو مانگی جۆزەردانەدا، کەدەغەی هاتوچۆبو لەنێوان کەرکوکو سلێمانیا.

ئەو بەکردەوەکانی، فەیلەسوفانە ئەیسەلمان: گریانو پێکەنین، دژو پێچەوانەی یەکدینین. ئەشێ لەیەك کاتا بگریتو پێشبکەنی بەو بێ دیماغانەی وائەزانن بەختیاری لەسامانی ناڕەوادایە، ئەوانە بەو ڕێگەیە لەهەژارییەوە بونە دەوڵەمەن! بەڵام گەورەترین سامانیان لەدەسخۆیاندا کە ئەویش: خۆشەویستیی نەتەوەو لاپەڕەی گەشی مێژوە. بەپێچەوانەی ئەوەوە، کە لەپێناوی نەتەوەدا، لەدەوڵەمەنییەوە بو بەهەژار وەك سەرۆکێکی بەرزڕەفتار. بەوەش گەورەترین سامانی دەسکەوت، خۆشەویستیی نەتەوەو لاپەڕەی گەشی مێژوش.

بەڵێ بەلای ئەوەوە، خیام واتەنی:

کەسێ لەدنیا لەتێ نانی بو
کەلاوە کۆنی ئاشیانی بو
پیاوی کەسنەبێو کەسنەبێ پیاوی
هەر ئەو ژیاوەو ئەو ژیانی بو

شەریکیو خەریکیو دو پەندی بەشیر.

سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان لەلاپەرە دوی ڕۆژی **2008/9/24**ی ڕۆژنامەی ڕۆژنامەدا سەبارەت ناوچە داگیرکراوەکان ئەڵێ: وریای ئەوەبن نەبێتە کێشەی کوردو عەرەب.

`

گیانی بەشیر: کە ڕۆژنامەکەی ئەخوێنەوە، سەرێکی باداو بەتەوسەوە لەبەرخۆیەوە وتی: چۆن دڵی براعەرەبەکانتان ئەرەنجێنین!؟ ئەیکەین بە کێشەی کوردو ئەمازیغ!.

سەرۆك: چۆنکە تا ئێستا بەشێکی عەرەب پشتگیری لەداواکانی کورد ئەکەن .

بەشیر: بەرێژەی کەمتر لە هەزارا یەك!

سەرۆکی پەرلەمان: دەبێ سیاسەتمان هەکیمانەبێ.

بەشیر: سیاسەتی حیزیو سەلامەتی!. ئەمە پەندیکی کوردییە. بەڵام کە بەوەش سەلامەت نەبین، ئیتر حیزێتی لەپایچی!؟

سەرۆك: گوشارێکی زۆری دەرەکی هەیە. بەتایبەتی تورکیا .

بەشیر: ئەمە پاساوە بۆهەڵویستە کرچو کاڵەکانتان. ئەو گوشارە هەربووەو هەر ئەمێنی . ئەمە مەکەن بەبیانو بۆسازش. ئەی گوشاری تورك لەسەر ئەرمەن نەبو؟ جولەکە لەسەر فەلەستینو حیزبولاَنییە؟ هی ئەمریکا لەسەر تیرۆرنیە ؟

سەرۆك: لیستی هاوپەیمانی هیچ کارێکیان نەکردوە کە پرسیان بەسەرکردایەتی کورد نەکردبێ.

بەشیر: ئەمە یا پاکانەیە بۆلیستی هاوپەیمانی، یا رەخنەیە، واتا ئەمانیش وەك پەرلەمانکارانی هەولێر، بێ پرسی پارتییەکان، هیچ ناکەن.

جێگری سەرۆك: برادەرانی ئێمە نەیانتوانی پێداگری بکەن لەسەر مافەکانی کورد

.

`

بەشیر: ئەم دیدە پێچەوانەی بۆچونەکانی سەرۆکە!.

جێگر: لەسلیمانیو هەولێریش دەرمانئەکەن!.

بەشیر: واتا ئەرەب دەرمانئەکا. کەواتە کێشەکە هی کوردو ئەرەبە .

نازناز: تکامان لەنوێنەرەکانمان لەپەرلەمانی عێراق ئەوەیە سازش نەکەن .

بەشیر: ئەوتکایە لەسەرکردایەتییەکان بکە. ئەو فەقیرانە هیچیان بەدەستنییە،

ئەورەهمان: کورد پشت بەهێزی جەماوەر ببەستێ.

بەشیر بەپێکەنینەوە: پەرلەمانکارەکانیش پشت بەرای پارتییەکانیان.

ئەورەهمان: ئەگەر ئاگادارنەبن، ئەوا پێشنیازەکانی دیموسترا دەبن بە بەدیلی مادەی **140**.

بەشیر: بۆچی ئەو مادەیە، چارە؟، یا قومارە؟ درێژکردنەوەی ماوەی ئەو قومارەش بۆ ئەوەیە سوننەو شیعەو تورکمان، سێ بەسەر دو پێرەکەی پارتیو یەکێتیا بێننو لەرێستەکەیان بدەن .

رۆژنامە: ئەم کۆبونەوەیە لەپاش چەندین کێشە لەو ناوچانەدا کرا.

بەشیر: کوردی خەوالو، هەمیشە لەپاش باران کەپەنك لەسەرئەکا!

سەرۆکی هاوپەیمانی کوردستانیش لەپەرلەمانی عیراق، لەلاپەرە سێدا هاتە قسەو وتی: ئێمە شەریکین لەحوکمدا، موشاریك نین.

بەشیر: لەدەستورەکەی قاسمیشدا شەریکبوینو زۆرمان هەڵگڕان! مەگەر کورد نەیوتوە شەریکیو خەریکی!. شەریکی لەگەڵ کێ!؟ ئەی من وەك پەندێك نەموت: نە خوبز نانە، نە وشتر هەیوانە..هتد؟ ئەوەنیە لەئێستاوە مالیکی دیشکەم ئەکاو ئەڵێ:

`

کورد موشاریکه نەك شەریك؟ کەواتە قسەکەی ئەو برادەرەمان دەرزیی سڕکەرەو ئەوەندەیتر خەومان لێئەخات!

وەزیری رۆشنبیرییەکەمان لەلاپەرەی چواری هەمان رۆژنامەدا، باسەکە بەلایەکیکەدا ئەباو ئەڵێ: هکومەتی هەرێم لەکڕینی فرۆکەی جەنگی ئیراك دەترسێت چونکە سیستمی ئیراك دیموکراسی نیەو هکومەتەکەی شۆڤێنییە.

بەشیر: قسەیەکی راستە. بەڵام کورد بدوێنە شەرئی خۆی ئەکا!

سەرۆکی پەرلەمانیش لەوتەیەکیدا ئەو ترسەی پیشانداوە. دەی کەواتە بۆچی ئێوە ئیراکێکی نادیموکراتیتان دروستکردەوەو ئێستاش سەرکردەکانی دو پارتییەکە لەدەوری ئەو هکومەتە نادیموکراتییە شۆڤێنییە کۆبونەتەوە!؟. کەواتە ئەو کۆبونەوەیەی کورد لەبەغداد بۆپۆستە نەك بۆ ماف. پۆستەکانیش تەنیا دیکۆرن. کە ئەو هکومەتە نادیموکراتیو شۆڤێنیبێ، واتا خاوەن پۆستە گەورەکانمان لەبەغدا، یا ئەوانیش نادیموکراتینو بون بەئەرەبی شۆڤێنی، یا پۆستەکانیان وەك ئەوەی تەها مهێدینە! ئەگینا چ مافێك لە نادیموکراتیو شۆڤێنی چاوەروان ئەکرێ!؟ ئایا فیدراڵیو هاوپەیمانی لەگەڵ نادیموکراتیو شۆڤێنی ئەکرێ؟ ئێوە شوێن چ خەیاڵێکی دۆنکیشۆتانە کەوتون؟ ئنجا کە بەغداد چەکی قورس ئەکرێ، ئەی هەولێر بۆ نایکرێ؟ تکایە بەوە وەڵامم مەدەنەوە کە دەستور رێگە نادا. کێ لەئێراکدا هساب بۆ دەستور ئەکا؟ ئەوەندەش پارەتان کەڵەکە کردوە، ئەگەر بیدەنەوە، ئەتوانن لەرێی قاچاخچییەوە بۆمبای ئەتۆمیشی پێبکرن. چ گەرەنتییەك هەیە بۆئەوەی ئەو چەکانە بۆ سەری کورد نابێ؟ هەرواش ئەبێ. چونکە ئێستا هیچ سنورێکی ئیراك لەمەترسیدانیەو تا سەربازێکی ئەمەریکیش لەئیراکدا بمێنێ، ئەو

`

مەترسییە نابێ. هەولێر، یا ئەبێ شانبەشانی بەغدا خۆی چەكدار بكات، یا ئەبێ پێ لەسەر ئەوە داگرێ ئیراك داماڵراوبێ لەچەكی قورس.

ئەوە ئەو ئادل بەرواریيە نوێنەری كام لاتانە لەلیژنەی ئاسایش‌و بەرگریی پەرلەمانی ئیراكدا كەوا لەلاپەڕە شەشدا، نەك هەر پشتگیریی كڕینی چەك ئەكا، بەڵكو داواكارە بەغداد چەكە قورسەكان لە ئۆكرانیاو رۆمانیا نەكڕێ، لەئەمریكاو وڵاتانی پەیمانی باكوری ئەتڵەسیی بكڕێ چونكە چەكی پێشكەوتون!؟ نازانم هیچ سەرزەنشتێكی ئەم پەرلەمانكارەی خۆتانكرد؟ ئایا خەمساردی‌و ناكۆكی‌و دیدوبۆچونە پێچەوانەكانتان، ئەوە ناگەیەنێ كە بەلەمەكە بەدەس ئەم هەمو سەوڵلێدەرەبێ، بێ بەرنامەو بێ نەخشەو بێ ستراتیجو دژ بەیەكەوەبێ، نوقم نابێ!؟ ئایا كاتی ئەوە نەهاتوە لایەكتان دابەزێ بۆلاكەیكە، یا هەردولا بیدەنە دەس بەلەمەوانی لێزان‌و جەوامێرو رزگاركەرو یەك را. ئایا ئەزانن لەبارودۆخێكی وادا، دابەزینیش جەوامێرییە؟ ئەی نەموت (تۆ كەشتییەك نازانی بۆپرسیار ئەكەی!؟) فەلسەفەكە لەوەدایە ئەگەر شتێیەكت نەزانی‌و سواری بویت‌و تیایا سەرنەكەوتی، بەپرسیاری درەنگكاتی دوای لەدەسچونی هەل، فێری نابی‌و چاك وایە خێرا بیدەیتە دەس لێزانی خۆی. ئەگینا تافێری ئەبی، لەناو دەستدا مردار ئەبێتەوەو ئەوسا چی لەرۆهی رەوانی من (بەشیر)و غەزەبی نەوەی من رزگارتان ئەكا!؟

2008/10/13 لەسایتی ئەمرو بلاوكراوەتەوە

كوردو فیدراڵیو پەندەكانی بەشیر موشیر.

A. هەباسە لەكوردستان چ باسە؟

B. هەواڵەكانی ئەم رۆژانە بۆنی خوێنیانلێدێ!

`

A. جا کەی ئەو بۆنە لەم وڵاتە بڕاوە؟

B. ئەمەیان جۆری ئەوانیتر نابێ! دو لیوای سوپای عەرەبڕێژ لە بەغداوە هاتن بەرەو ناوچەکانی جەلەولاو خانەقین! هێزەکانی پێشمەرگەش بەرەو خانەقینو ناوچە دابڕاوەکان لەهەرێم بۆ شکاندنی لوتی ئەو سوپایە، کشان! پێشتریش، هێزێکی سوپا، پێیان خستە ناو خانەقینو کەوتنە داگرتنی ئاڵای کوردستانو سوکایەتیکردن بەپارتییە کوردییەکان! لە بەرامبەردا، جەماوەری شارەکە، خۆپێشاندانێکی گەورەی نارەزاییان ئەنجامدا! ئەم بایەش لەم کونەوەبێ، ئەگەر ئەمەش هێورکرایەوە، ئەو پێکدادانە هەرئەبێ.

A. ئەی هەڵوێستی سەرکردە کوردەکان؟

B. پلە یەکەکان، نقەیان لێوە نایەت! بەڵام پلە دوویەکی ئەندامی سەرکردایەتیو لێپرسراوی سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیژی کوردستان لەدوای ئەو روداوانە ئەڵێ: (هەلێکی مێژوییبو کەپاش زیاتر لەهەشتا ساڵ بەسەر دروستکردنی دەوڵەتی عیراقیدا، بتوانین ئەو دەوڵەتە سەرلەنوێ دروستبکەینەوە. — (کوردستانی نوێ ژمارە ٤٦٦٣ رۆژی ٢٠٠٨/٨/٢٩ ل ٦).

A. کەواتە ئیتر تۆ بۆچی خۆت وا شپرزەکردوە!؟ ئەوەیە هۆکار. ئەشێ ئەو نوسەرە لەفۆلکلۆری کوردیدا چیرۆکی مارەکەی شێخ هۆمەری نەبیستبێ! لەوێژەی ئەرەبیشدا، رێکەوتی (و إن اکرمت الکریم ملکته، و إن اکرمت اللئیم تمردا)ی نەکردبێ. قسەی راست ئەوەیە: هەلێکی مێژوییبو بۆ ئەوەی خۆمان لەو دەوڵەتە ستەمکارە جیاکەینەوە.

B. تۆنەتهێشت قسەکەم تەواو بکەم. ئەڵێ: (تاهەمو لایەك بتوانن بەرژەوەندییەکانی خۆیانی تێدا دابینبکەن)

`

A. ئیراقی یەکەم تەنیا بەرژەوەندیی سوننەو ئیراقەکەی ئێستاش، تەنیا بەرژەوەندی شیعەی تێدا دابینکراوە. لەهەردوکیاندا تەنیا سەری شکاوو بنی دڕاو بۆکورد ماوەتەوە.

B. ئەڵێ: (ئێمە ڕێگەی ترمان لەبەردەمدا نەبو جگە لەبەشداریکردن لەدروستکردنەوەی ئەو دەوڵەتەدا).

A. ڕێگەی تر، جاڕدانی سەربەخۆییبو. یاهیچنەبێ ئەمانتوانی کەرکوکو ناوچە دابڕاوەکانیکە بخەینەوە سەر قەوارە سیاسییەکەی باشوری کوردستان. نەك بیانکەین بە قوربانی بەرژەوەندیو ململانێی پارتایەتیو گیرفان. ئەگەر ئەوەمان بکردایە، ڕێڕەوی مێژوی کورد ئەگۆڕرا. با بزانین چۆن:

1. ئەگەر هەر لەگەڵ ئیراقیش بمایناینایەتەوە، هەرێمی کوردستان ئەبو بەهەرێمێکی بەهێزو دەوڵەمەند. ئەوسا ئیراق چاوی لەدەستی ئێمەوە ئەبو ڕێژەیەك لەپارەی نەوتیان بدەینێ. بەچکە فارسێکی وەك شارستانیش، پرکێشی ئەوەی نەئەکرد کێشە لەرێگەی هەڵکەندنی بیرە نەوتیتر لە کوردستان دابنێ.
2. گرنگی کەرکوك هەرئەوەنیە ئێمەی پێدەوڵەمەندئەبین، یاوەك هەندێك ئەڵێن سێ پارێزگاکەی خۆمان لەسەر دەریایەك نەوتەو پێویستیمان بەنەوتی کەرکوك نیە! نەخێر، لەوە گرنگتر ئەوەیە، ئیراق نەتوانێ بەداهاتی نەوتی کوردستان ببێتەوە بەدەوڵەتە بەهێزە خاوەن چەکە کۆکوژییەکەی جاران. ئەوە سەرباری ئەوەی کەرکوك، وەك زەوی دانیشتوانەکەی هەرچیبن، بەشێکە لەخاکی کوردستانو مرۆڤی مەرد دەستبەرداری نیشتمانی خۆی نابێ. خۆ ئەگەر ئەوەمان بکردایە، هەر لەرێکەوتنی یازدەی ئازارەوە، جۆرە ئاوێك بە ئاگرەکەدا ئەکرا!.

3. **کلیلی سەربەخۆیی کوردستان، لە کەرکوکدایە. بەکەرکوکەوە هەزاران میل لەسەربەخۆیی نزیکئەبینەوە. بە کەرکوکەوە رۆژئاواو رۆژهەلاتو ولاتانی دەوروبەریش دەس بەسنگیانەوە ئەگرن بۆمان. بێ کەرکوک، ئەوەی هەشمانە لەدەسمان ئەچێ.**

کەواتە کەرکوك مەسەلەی ژیانو نەمانە بۆکورد. کێشەی کەرکوکیش بەمادەی ١٤٠ چارەسەر ناکرێ. چارەسەری کێشەی کەرکوك لەدەست کورد خۆیدایە. (بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە وتاری (ئاسۆی سەربەخۆیی کوردستان رووناکە) کە لەم سەرچاوانەدا بڵاوکراوەتەوە:
- رۆژنامەی رۆژنامە ٢٠٠٨/٨/١٤ ل ١٥
- سایتی کۆنگرەی نیشتمانی کوردستان
- سایتی ئەمڕۆ ٢٠٠٨/٨/٢٩)

4. **هەموو ئەزانین، دەوڵتی عیراقی، بێ پرسی کوردو لەسەر خوێنی کورد، دروستو بەهێزبو. ئیتر ئەوە ناوبنێین چی رۆشنبیرێك شانازی بەوەوە بکا کە دوای (٨٠) ساڵ یەکێتیو پارتی ئەو دەوڵەتەیان دروستکردۆتەوە!؟ ئەگەر وابێ، ئەبێ جیاوازی نێوان ئینگلیزی ئەندازیاری عیراقی یەکەم و پارتیو یەکێتی ئەندازیاری عیراقی دوەم چیبێ؟ ئەوانە ئەگەر ئەندازیارو سیاسەتکارێکی ئەوەندە زانان، بۆچی جێبەجێکردنی مادەی ١٤٠ یان سپارد بەحکومەتی عیراق!؟ بۆچی لە دەستورەکەی عیراقا ئەنجومەنی هەرێمەکانیان نەچەسپاندو بەجێیانهێشت بۆ یاسایەك لەپەرلەمانەوە!؟ کەی شتی وا هەیە لەدنیادا!؟ هەمو ئەیزانین ئەم ئەنجومەنە لە هەمو ولاتێکی فیدرالیدا بالاترە لە پەرلەمانو تاکە گەرەنتییە بۆپاراستنی مافی هەرێمەکان، چونکە رێژەی ئەندامەکانی یەکسانە بەرێژەی هەرێمەکانو نوێنەرانی هەر هەرێمێکیش مافی ڤیتۆیان هەیە. ئەگەر وابوایە گروپی ٢٢ی تەموز نەیانئەتوانی ئەو گۆڵە بکەنو بڕیارەکەیان هەر لە ئەنجومەنی هەرێمەکانەوە رەتئەکرایەوەو پێویستی بەوە نەئەکرد سەرکۆمار داوێنی یەکێك لەجێگرەکانی بگرێ. ئەی ئەگەر ئەو**

جێگره رازینەبوا؟ با ئەوەندە باسی فیدراڵی نەکەین، فیدراڵی بەبێ ئەنجومەنی هەرێمەکانو بەلایەنی کەمەوە دو حکومەتی هەرێمو یەك حکومەتی ناوەندی، نابێ. ئەمەی ئێستای کورد، لە ئۆتۆنومیەك زیاترنیە. ئەم ئۆتۆنۆمیەش ئەگەر خێرا بەرەو سەربەخۆیی نەبرێ، ئەمیش نامێنێ. گریمان ئەمە فیدراڵیشبێ، فیدراڵی لەگەڵ کێ!؟ بۆ وانەیەك لەو جیهانە وەرنەگرین؟ ئیتالیا داوای لێبوردن لە لیبیا ئەکاو بڕی پێنج ملیار دۆلاری ئەداتێ بەرامبەر بەوەی ماوەیەك لیبیای داگیرکردوە! کەچی دوای هەشتا ساڵ داگیرکردنی کوردستانو دوای پێنج ساڵ عیراقەکەی کە پارتییە کوردییەکان دروستیانکردەوە، هیچ کام لەحکومەتەکانی عەلاویو جەعفەریو مالیکی، نەك هەر داوای لێبوردنیان نەکرد، بەڵکو ئەوەتا ئێستا هەرەشەی ناردنی سوپاکەیان بۆ سەر هەرێمی کوردستان ئەکەن سەرباری ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان. یا ئێمە باهیچ نەبێ پەندێك لەبەشیر موشیر وەرگرین. ئەو پیاوەی پەندو ئامۆژگارییەکانی لەکەسێتی خۆیدا بەرجەستە ئەکردو هەر لەخودی خۆیەوە رەنگیانئەدایەوە بۆ ناو کۆمەڵ. ئەو، ئەم رۆژەی لەبەرچاوبو بۆیە دوای پەنجا ساڵ هاوسەرێتی وتی: ژنەکەم ئەرەب دەرچوا! لەوەسێتنامەکەشیدا وتویێتی: هەر چۆنێبێ بەزیندوێتی لەناو ئەمانەدا ئیدارەمکرد، بەڵام بە مردوێتی لەبەغداد ئیدارەناکەمو تەرمەکەم بەرنەوە کوردستان. کەچی ئێمە دوای هەشتا ساڵی هاوسەرێتی لەگەڵ عیراقی روخاو، ئەچین دروستیئەکەینەوە، بێئەوەی بزانین کلتوری ئەمانیش هەر هەمان کلتووری جاهیلی شمشێرو خوێنەو فریان بەسەر دیموکراسیو فیدراڵیو دەستورو هاوپەیمانیو بەڵێنەوە نیە. ئاخر کۆمۆنستەکانی کورد پێش شەست ساڵ، هاواریانکرد: (لەسەر بەردی یەکێتی کوردو ئەرەب ئیمپریالیزم وردوخاشئەکرێ)و لەو ماوەیەشدا بەچاوی خۆمان بینیمان ئەو بەردە، هەر بونی نەبوەو نیە. ئەگەر بشبێ، تەنها کوردی

لەسەر وردوخاشکراوە!

B. دیارە تۆ ئاگات لەوەنیە کە هێزێکی چەکداری کوردی ئەوتۆ نێردراوە بۆخانەقین، باڵدار بڕوا باڵی ئەشکێنێو ناڵدار بڕوا ناڵی ئەشکێنیٚ!؟

A. دیارە تۆش ئاگات لەوەنیە کە ئامانجی مالیکی خانەقین نیە، کەرکوکە!؟ ئەو سوپا ئەرەبییەی لە ناوچەکانی قەرەتەپەو جەلەولاو هەمرینو مەندەلیو سەعدیە مۆڵدراون، بۆ کۆنترۆڵکردنی کەرکوکەو لە کاتژمێری سفردا پێچێکیان پێئەکەنەوە بۆپاڵپشتی فیرقەی ١٢و دو فیرقەی تازەکورەو هێزە مولدراوەکانی هەمرین. ئەی تۆ نازانی بەشیر موشیر هەمیشە ئەو پەندە کوردییەی بەسەر زمانەوەبو کە ئەڵێ: کەرلەکوێ کەوتوەو کونە لەکوێ دڕاوە!؟

B. ئەو بۆ نایەتەوە کوردستان؟

A. لە گۆڕستانی شێخ مەئروفەوە چاودێریی وەزارەتی دەرەوەو جێگرێتی سەرەك وەزیرانو سەرەك پەرلەمانو سوپا سالارو پەرلەمانکارە کوردەکانی بەغداد ئەکا، بزانیٚ چی ئەکەن؟

B. چی ئەکەن؟

A. ئەڵێ: بۆ ئیراك چاك هەڵئەسوڕێنو بۆکورد بەرۆژ ئەنونو بەشەو تاوڵە ئەکەن!.

B. وانیە. نوسەرەکەی کوردستانی نویٚ ئەڵێ: بونی ئەوانە، بەتایبەتی پۆستی سەرەك کۆمار بۆ کورد لەم قۆناغەی ئێستادا هاوسەنگییەکی بەهێزی دروستکردوە. ئەی تۆ نەتدی بەهاوکاری جێگرێکی چۆن مادەی ٢٤ی هەپرون بەهەپرونکرد؟

A. ئەی ئەگەر ئەمجارە دو جێگرەکە بونە هاوکاری یەك، سەرکۆمار چی ئەکا؟

B. سەفەرێکیکەی دەرەوەی وڵات!. 2008/9/16 لەسایتی ئەمرۆ بلاوکراوەتەوە

`

بەشیر موشیرو کابرای گاگو

١-لە ناوەڕاستی پەنجاکانی سەدەی پێشودا، تۆفیق وەهبی، وەزیربو. لەهەمانکاا، خولێکی فێربونی زمانی کوردیی لەیانەی سەرکەوتن لەبەغدا کردەوە بۆئەو ئەرەبانەی ئەیانویست فێری کوردیبن. ژمارەیەك ماستاوچی لەوانەی بەڕۆژ نەئەگەیشتنە دامێنی پرسگەکەی وەزیر، ئەو هەلەیان بۆهەڵکەوت بۆئەوەی ئێواران کاژێرێك بەرامبەر سەئادەتی وەزیر دانیشن!. یەکێك لەوانە کە خۆی کوتاوەتە ناو ئەم وێنەیە، شەشەم لەچەپەوە، دوای تەواوبونی خولەکە، جارجار ئەهاتە بەردەم دوکانی بەشیر موشیر، شەشەم لەچەپەوە، گوایە بەکوردی قسەی ئەکرد، ئەیوت: (ئاوەڵا من سەعادەت وەزیر دەرس کوردی، وەرەوەرە، کەرەکەرە، هاهاها). تومەز وەزیر ناسیبوی چ دەبەنگێکە، بانگیئەکرد: وەرە کەرە. بەشیرێش ناوینابو گاگو. ئێوارەیەك بانگیکرد: وەرە کەرە، وەرە گاگو، کوردییەکەی خۆمان بەرەوەو ئەرەبییەکەی خۆت بۆخۆت.

لەچەپەوە:ئەزیز ئەلی: مۆنۆلۆجست، کامیلی کاکەمین: بەڕێوەبەری رادیۆی کوردی لەبەغا، رەشید سدقی: قایمقامی چوارتا، ئیهسان شێرزاد: ئەندازیار، بەشیر موشیر: سەرۆکشانازیی کورد، گاگو: خوێندکارە دەبەنگەکە، دوانەکەیتر ناسراونین.

نەوتی کەرکوك

بەشیر: ئەمەوێ لەسەر نەوت وتارێ بنوسم.

مهەمەد: زۆرباشە.

بەشیر: لەکەرکوك بەجامو سەتڵ نەوتیان لەهەنێ چاڵایی دەرئەهێناو ئەیانکردە کونگەو مەشکەوەو بەکۆڵی کەر ئەیانبرد بۆسلێمانیو ئەیانفرۆشت. دە تەواویکە.

`

مهەمەد ئەهمەد قادر (یەکەم لەڕاستەوە) کە ئەوسا خوێندکاری کیمیابو لەزانکۆی بەغدا، کردی بەوتارێکی زانستیانەو لەرۆژنامەی برِوادا بەناوی بەشیر مۆشیرەوە بلاّویکردەوە.

بەغدا-چێشتخانەی کوکب الشمس ١٠/١٠/١٩٦٠ ئاهەنگی ژنهێنانی شاملی کوڕی بەشیر موشیر
لەڕاستەوە: ١-محەمەد ئەحمەد قادر، ٢-ڕەفیق پشدەری، ٣-د.جەمال نەبەز، ٤-کامل ژیر

لەچەپەوە، عەزیز عەلی مۆنۆلۆجست، کامیلی کاکەمین بەڕێوەبەری رادیۆی کوردیی بەغداد، رەشید سدقی قایمقامی چوارتا، ئیحسان شێرزاد ئەندازیار، بەشیر موشیر سەرۆك، کابرای گاگو، دوانەکەیتر نەناسراون

کەچوینە لای، وتی وتارێکی ئەجیبم لەسەر نەوت نوسیوە! ها بیخوێنەرەوە. مهەمەد دەستیکرد بەخوێندنەوەیو زوزو ئەمانوت دەسخۆش!.

لاوێك هاتە بەر دوکانەکەیو وتی: مامۆستا دەسخۆش بۆ ئەو وتارە جوانەت. بەشیر بەزەدەخەنەیەکەوە سەرێکی بۆلەکان. لاوەکە وتی بەڵام هەندێ زاراوەی تیایە تێیاننناگەم. بەشیر روی لێوەرگێڕا، لاوەکە دوبارەیکردەوە. بەشیر پشتیتێکرد. سێبارەیکردەوە. بەشیر لێیراپەڕیو پێیوت: ئاخر هەی دیماغ، تۆ کە شتێیەك نازانی، بۆ پرسیارئەکەی!؟ بۆ من هوجرەم داناوە!؟

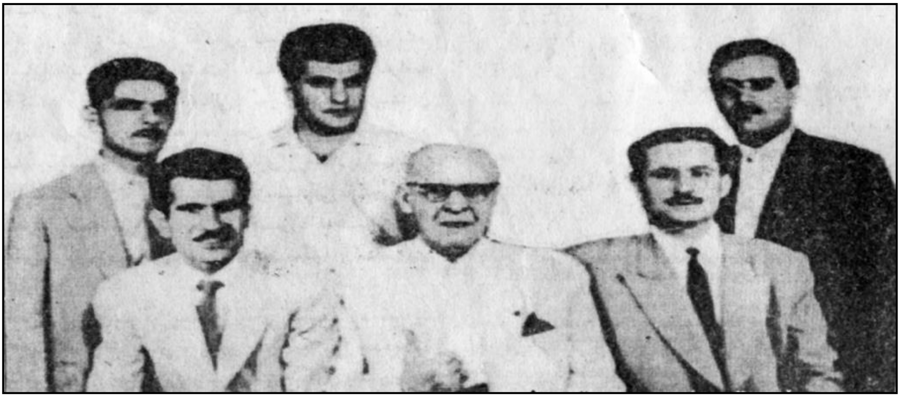

لەچەپەوە:ئەلی تۆفیق، مەدهەد موفتی، مهەمەد نوری، بەشیرموشیر،جەمال نەبەز، کامیل ژیر.

بەشیرو گاگویەکیتر

گیوی موکریانی هاتە سەر دوکانەکەی بەشیر. گیو سروشتی وابو کە قسەیبکردایە بۆ یەکێ، جاجار سیخۆرمەیەکیشی لێئەدا! بەدەم ئەو سیخۆرمانەوە کەئەیدا لەبەشیر، ئەیوت: داماوی برام(حوزنی) چەن داماوبو! تا لەژیاندابو بەداماوی بردیەسەر، ئێستەش: وەستا بەشیر تۆ ئەو پەرتوکەی داماوت لایە، ئەوە چەنجارە داواتلێئەکەم، نامدەیتێ!.

`

بەشیر بەسیخورمەکانو وشەی (وەستا) زۆر گرژبو. لەوکاتەدا کابرایەکی گەلۆری گاگو هاتە بەر دوکانەکەیو وتی انطینی باکێت وشخاط. بەشیر وتی ماکو. کابرا وتی شلۆن ماکو اشوفە بعینی! گیو سیخورمەیەکیتری وەشان. بەشیر ئەوەندەیتر ئاگری گرت. کابرا دوبارەیکردەوە. بەشیر پێیوت ولك دیماغ، هەی گاگو، ماتشوف احنا مشغولین بقضیەت داماو!؟ کابرا وتی داماو شنو!؟ بەشیر وتی هذا مو شغلك. کابرا وتی لا، ارید اعرف. بەشیر دەستی دایە گەزی خەیاتییەکەیو لەسنگی کابرای گیرکردو پاڵێکی پێوەناو کابرا بەپشتاکەوت. وردی چو هەڵیسانەوە. کابرا وتی هذا تعدی، ما اقبل، اروح اشتکی، ئەلزەم محامی اذا ماتگولولی شنو داماو!؟ نەبەز وتی: انت یاهو مالتك بداماو؟ داماو ادیب کوردی.. پاکەتو شقارتەکەیان دایەو کابرا وتی ئی نەعەم هەسە افتهمت. ئنجا رۆی.

بەشیر رویکردە گیو و وتی: ئێستە تۆ داماوداماوی چیتە!؟ داماو شەیتان دەستی لێهەلگرتوە تۆ بۆ دەستی لێهەڵناگری!؟ کەی برای تۆ داماوبو؟ داماو بەکەسێك ئەوترێ دو جنطەی بەدەستەوەبێو پەیتوکە(سیارە) ڕێگەی نەدا لەوبەری جادەکەوە بپەڕێتەوە ئەمبەر، یا کەسێك لە گوێ ئاوێ قوفەی دەسنەکەوێ بیپەڕێنێتەوە، یاکەسێکی وەك جەمالەدین ئەوە سێ مانگە ئەگەڕێ بۆخانوچکەیەك دەستی ناکەوێ! دەئیتر ببڕێتەوە داماو داماو!

بەشیرو مێژوی برنج

ڕۆژی **16**/ئایاری/**2015** لەسایتی پێنوسەکان، وتارێکی جەئفەر کەریمیم بەرچاوکەوت سەبارەت مێژوی برنج کە تیایا ئەڵێ **8200** تا **13500** ساڵ لەمەوبەر لەدەرودۆڵی نزیك چەمی پێرڵ لە وڵاتی چین سەرچاوەیگرتوە.

`

ئەم نوسینە وتەیەکی سەرۆکی کورد بەشیر موشیری وەبیرهێنامەوە کە رۆژی 1/ئایاری/1959 لەبارەگاکەی خۆی لەسەر شەقامی رەشیدی بەغدا، لە داخی ئەو رێپێوانەی لە 8ی بەیانییەوە تا 12شەو بەبەردەمی ئەودا درێژەی کێشا بەبۆنەی رۆژی کرێکارانەوەو هەمو بەرپرسە گەورە ورگزلەکان بەشدارییان تیاکرد، وتی:

+مێژوی برنج لای منە.

-چۆن؟

+6500ساڵ لەمەوپێش کابرایەکی شیئە(شیعە) لە چینەوە، تۆوی برنجی هێناو بەم ناوەدا بڵاویکردەوە!

-ناوی چیبو؟

+ناوی روبێنبو!

-جا کەی ئەو کاتە شیئە هەبو!؟

+هەبو، بەڵام بەخففی ئیشیانئەکرد!

-بۆچی وا تورەیت؟

+لە داخی روبێن. ئاخر ئەگەر ئەو گەوادە نەبوایە، ئێستە ئەم هەمو ئەفەندیانە نەئەبون کە بەبرنج ورگیان زلبوەو لەبەیانییەوە مێشکی منیانبرد بە هەیتو هاوارو هەڵپەڕین!

`

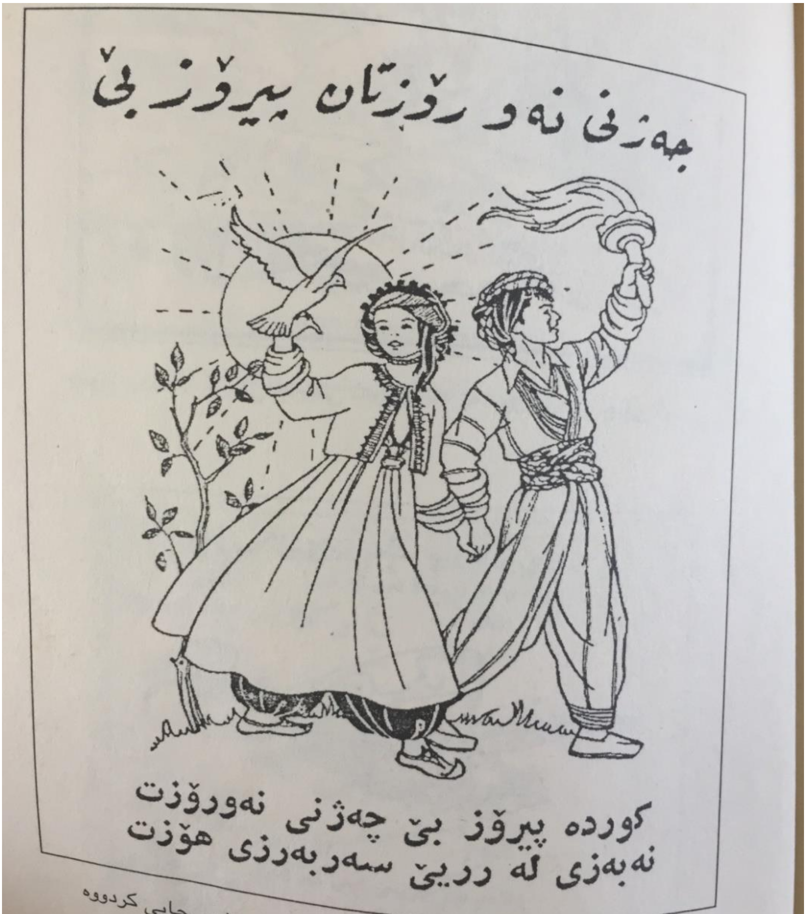

نموونەیەک لە کارتی چەژنی نەورۆز کە بەشیر موشیر چاپی کردووە

`

بەشیر موشیر لەئێوارە کۆڕێکا

`

ئینستیتیوتی نارین بۆ توێژینەوەو بڵاوکردنەوە، بەهاوکاری قاوەخانەی کولتوری لە سلێمانی، ئێوارەی 2016/10/29 مەراسیمێکی بۆیادکردنەوەی روناکبیری کورد "بەشیر موشیر" لە قاوەخانەی کولتوری لەسلێمانی رێکخست.

بەشیر موشیر یەکێك بوە لە نیشتمانپەروەرە گەورەکانی کورد. لە بەغدا دوکانی بەرگدروی هەبوە، دوایی کردوێتی بە مەڵبەندێکی کوردایەتیو روناکبیران لەهەر چوار پارچەی کوردستانەوە رویانتێکردوە.

لەم یادەوەرییەدا، ژمارەیەکی بەرچاو لە سیاسەتکارو روناکبیرانو پەیامنێرانی هۆکارەکانی راگەیاندن، ئامادەی مەراسیمەکەبون. خەڵەف غەفور، ئیدارەی مەراسیمەکەیکرد. هەریەك لە کامیل ژیر، مهەمەد ئەمین پێنجوینیو ستران ئەبدوڵا، وتەکانیان پێشکەشکرد کە هەر یەکەو لایەنێکی ئەو کەڵەپیاوەی باسکرد. ئامادەبوانیش بەپرسیارو بەدواداچون کۆڕەکەیان دەوڵەمەنکرد.

لە وتەکەیدا، کامیل ژیر ئاماژەی بۆ ئەم لایەنانەی بەشیر موشیر کرد: کورتەیەك لەمێژوی ژیانی، ئەوینی بەشیرو مریەم، گەورەی هەمو کورد، خولیای ئەوەی هەبوە بگات پە پلەی موشیر لەسوپای ئوسمانیداو لەو رێگەیەوە دەوڵەتی کوردی دامەزرێنێ، دو جار خۆی بۆ پەرلەمان پاڵاوتوە، بەشێك لە خەیاڵو قسە خۆشەکانی.

لەم کۆڕەدا سێ داواکاری پێشکەشکرا:

1-جێگەیەك بکرێ بە ناوییەوە.

`

2- لەنەوەی ئەمڕۆ، هەوتەی مژدەبەرێکی نوێ پێکبهێنرێ بۆدرێژەدان بە بەشیرستی.

3-بهێنرێتەوە بۆگردی یارە لەسلێمانی.

لەوەڵامدا کامیل ژیر وتی: داوای یەکەم، ئاراستەی شارەوانیی سلێمانی ئەکەین. ئەوەبو دوایی بەپشتگیریی هێرۆ خان، باخچەیەك کرا بەناوییەوە لەگەڕەکی ئیسکانی سلێمانی. بۆ دوەم: ئەبێ بریارێکی بەکۆمەڵی لەسەربدرێ. سەبارەت داواکاریی سێیەم: وتی رۆژی ماڵئاواییەکەی 1963/6/30 لەسلێمانی کەدەغەی هاتوچۆبو، نەمانتوانی بیهێنینەوە. ئێستەش لەبەغدا شوێنەواری گۆڕەکەی نەماوە.

ئنجا ئەم هۆنراوەیەی خوێنەوە:

شەوێك بەشیر هاتە خەوم

وتم هەوی؟ وتی هەوم
وتم بەڕێز لێمببورە
هێشتا جیهان، بەری دورە
سلێمانی، دارو بەردی
چیاو دۆڵو گردو هەردی
ئامێزانی لەکارایە بۆ پێشوازیت
ئاخۆ ئێستەش بەسەرگردی یارە، رازیت؟
وتی نەخێر، نەبا جارێ:

مەسئولێکی فایلداریَ،

چڵێتیکی موستەشاریَ،

هەڤاڵێکی جەردەکاریَ

مەلایەکی دائش کردارو رەفتاریَ

موچە خۆری بیَ بەرهەمی بن دیواریَ

کۆنە جاشیَ

تەڕەماشیَ

بێنە ناو دیوانو کۆڕم

یا ببن بە هاوسێی گۆڕم!!

وتم سەرۆك، ئاخۆ ئێستە: هەژاری؟ یا دەوڵەمەنی؟

وەك وەڵامی فەیلەسوفیَ: بەخورِ گریاو تێرپێکەنی!

باخچەی بەشیر موشیر لەسلێمانی

`

12.02.2017 15:54

`

بەشیر موشیر گەڕایەوە بۆ سلێمانی

لەم زستانە سەختەدا، ئەمڕۆ 12/2/2017 ئاسمانی سلێمانی بەرگێکی بەهارەی پۆشی، خۆرێکی پڕ هیوا، گوڵزارەکانی گەشانەوەو وەهبی بەگی خامە بە بڕشت لەپیرەمەگرونی سەر بڵندەوە، مژدەی گەڕانەوەی گیانی پاکی سەرۆکی ئەفسانەیی هەمو کوردیدا بەداریکەلیی شێخ مەحمودی نەمرو بەچپای خۆڕاگری گڵەزەردەی شێخ هەسەنی ئەستێرەناسو بەگۆیژەی داستانەکانی شۆڕشو بە ئەزمرِی مەڵبەندی نەجمەدین مەلای پارێزەری تێکستە وێژەییە دەگمەنەکانو بەهەورامانی پیرەکانی زەردەشتی مەزنو بەگردی یارەی قارەمانو ئاوەڵی پیرەمێردی فەیلەسوفو بە ئەرخەوانەکانی سوربو بەخوێنی شەهیدانی رێی ئازادیو سەربەخۆیی کوردستانو بەهەمو نوسەرانو هۆنیارانو تێکۆشەرانی شاری سلێمانیی هەڵمەتو قوربانی.

کات گەیشتە11 ی بەیانی، لەڕێوڕەسمێکی شیاودا، گیانی نەمری بەشیری قیبلەی ئامالی کورد، بەسەر تابلۆی باخچەی بەشیر موشیرەوە نیشتەوەو هەناسەیەکی پڕ شادمانیی هەڵمژیو وتی: ئۆخەی راسپاردەکەم هاتەدیو گەڕامەوە بۆباوەشی نیشتمان.

نوێنەری نەوەی نوێی دوای هەوتەی مژدەبەر، بەڕێز ئەبدولقادر شوکاك، لە وتەیەکی پڕ زانیاریدا سەبارت پاڵەوانی داستانەکەی ئەمڕۆمان، تیشکی خستە سەر ژیانی ئەو فریشتەیەو سوپاسو پێزانینی هەمومانی بەخاتو هێرۆی ئامەدەبو گەیاند بەرامبەر ئەو هەوڵەی ئەم هەلەی رەخسان. دوای ئەو، مامۆستا مهەمەد ئەمین پێنجوینی، مەیلەکەی بەشیر موشیری بۆ وتینەوە:

مەیل دیسان مەیل، دڵ پڕە لەمەیل

دڵ کەیلە لە خەم لەبەر مەیلی لەیل

دواجار، کامیل ژیر، ئەندامی هەوتەی مژدەبەر، لەناو ئاپۆرەی کامێرامانەکانی راگەیاندنو جریوەجریوی پۆلی وێنەگری مۆبایلەکاندا، بە هۆنراوەی گەلێ ئازادیی

لەیادو بیربێ، کۆتایی بە ڕێوڕەسمەکە هێنا:

یتشرف السید بشیر مشیر بدعوتکم لحضور ولیمة العشاء
بمناسبة زفاف ولده شامل وذلك في تمام الساعة السابعة من
مساء یوم الخمیس المصادف ١٠/١١/١٩٦٠ وذلك في مطعم
کوکب الشمس المنیر الواقع مقابل جامع الحیدرخانة وبحضورکم
یتم الفرح والسرور .

ئوستاد خۆی، جەمال نەبەز، د. عەلی تۆفیق، کامیل ژیر ١٩٦٠

لە بغداوە

٢٦-١-٩٨

ربە یك رنگ و دو رنگ لە باغ دنیاکەی

یك رنگی آوینەی گولەکەی بهاکەی

دو رنگ شرمزاری هردو دنیاکەی

دلی لورانسی عرب ربی

بو کوردەواری بابی بەیاکەی

برای دەروون: بغدا

بشیر مشیر

نموونەیەک لە دەستنووسی بەشیر موشیر

`

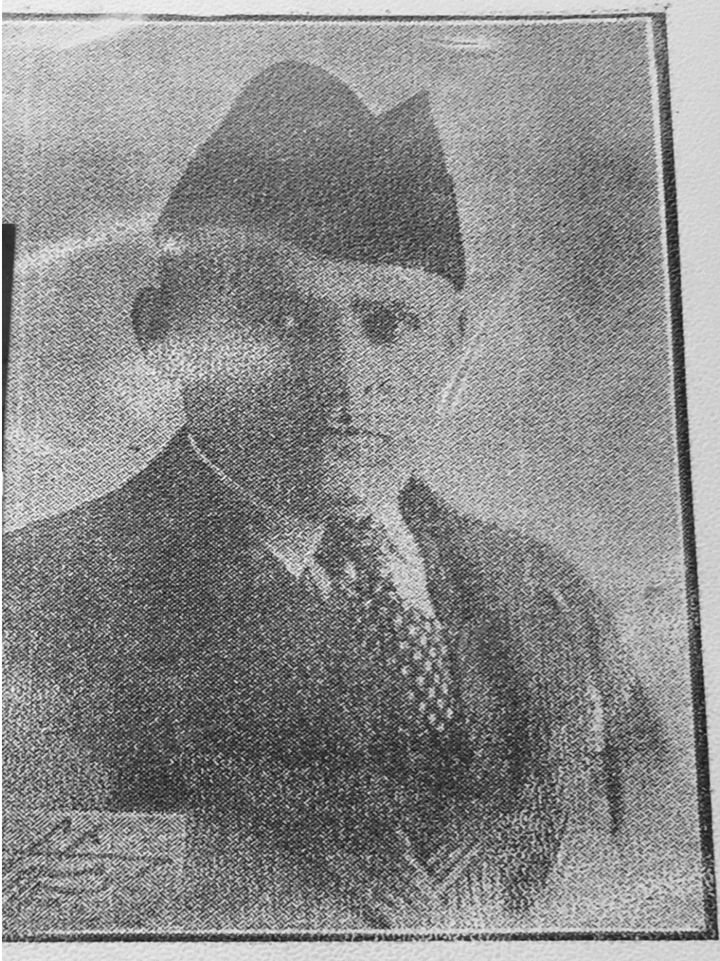

بەشیر موشیر

لە ساڵی ١٩٣٩ دا

سلێمانی - چاپخانەی سەفوەت - ١٩٩٧

هەژارو خەزنەدار خۆیان بەدەرکردندا

رۆژێ ئەبێتە مشتومڕیان، هەژار پێیئەڵێ: تۆ نە فەیلەسوفیت، نە شائیری!!

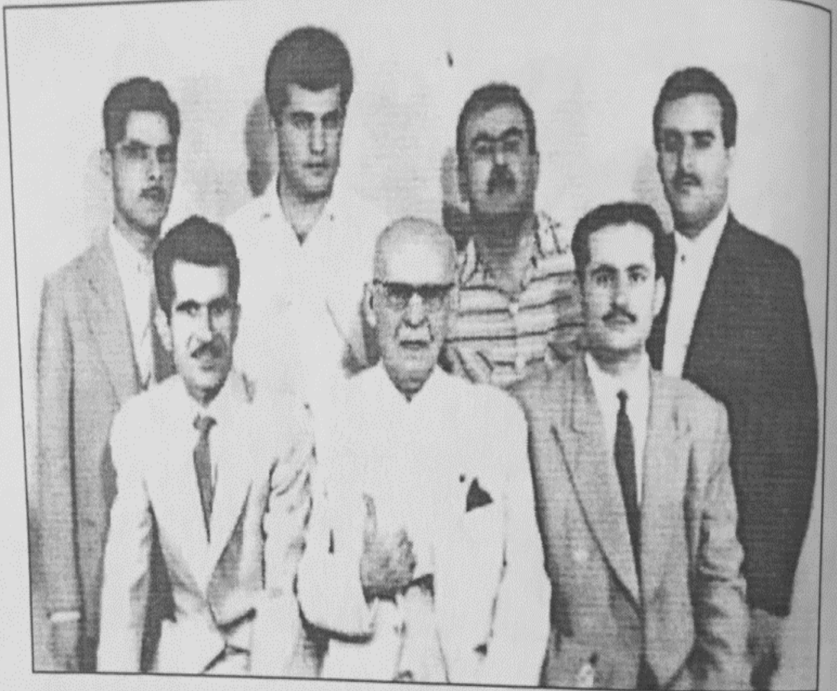

کامیل ژیر، هەژار موکریانی، د. محەمەد نوری عارف، د. عەلی تۆفیق
جەمال نەبەز، ئوستاد بەشیر موشیر، نەقیب مەدحەت موفتی ١٩٦٠/١/٨

`

بەشیریش لەوەلاما ئەڵێ: رۆهەکەم ئەتۆ گەوادی، تۆ شاعیرنیت، تۆ شەعیریت. من جارجار لەداخی دوریی نیشتمان شیئر ئەڵێم، بەلام بۆ فەلسەفە، بچۆ لە فەیلەسوفەکانی جیهان بپرسە.. هەستە بۆدەرەوە!.

لەگەڵ دکتۆر مارف خەزنەداریش لەسەر ئەوە تێکچو، بەشیر وتی لەتارانەوە بەپاپۆڕ چوم بۆئەنکەرە. دکتۆر وتی ئەمە راست نیە، چونکە لەنێوان تارانو ئەنکەرەدا دەریا نیە! بەشیر وتی تۆ من بەدرۆ ئەخەیتەوە!!؟ بۆ من نازانم ئێستا لەنێوان ئەو دوشارەدا دەریا نیە؟ من باسی ئێستا ناکەم، باسی پێش سەفەربەر ئەکەم!! تۆ خەزنەی زانست نیت، خەزنەی گویت.. هەستە بۆدەرەوە.

ئیزەدینیش دڵی ئێشانبو، ئەوسا شەڕی ساردی نێوان سۆڤێتو چین لەئارادابو، هەریەك بەجۆرێ هۆی ئەو شەڕەی نێوان سۆڤێتو چینی هاوسێو هاوبیروباوەڕی لێکئەدایەوە. ئەو، واتا بەشیر، وتی: ئێوە نایزانن، ئەوە من ئەزانم هۆی ئەو شەڕە چیە، هۆکەی ئەوەیە، ئیزت لەمۆسکۆ بێ، چۆن شەڕی نێوان چینو روس بەرپا نابێ؟

من مەبەستم لەگێڕانەوەی ئەو شتانە ئەوەیە کە هەڵسوکەوت لەگەڵ بەشیر، لێزانینی ئەویست، نەئەبو دڵی بئێشێنی. چونکە ئەو شتانەی کە ئەیوت، بەلای خۆیەوە راستبو، ئەبوایە بەلای تۆشەوە راستبوایە.

`

مهەمەد تۆفیق وردیش جارجار بەرپەرچی ئەدایەوە، بەشیریش بەوە تۆڵەی لێئەکردەوە کتێبەکانی وردیی لەسەر رەفەکان دائەگرتو ئەیدایەوە بەسەریاو ئەیوت بڕۆ ئیتر کوردایەتی ناکەمو کتێبی تۆ نافرۆشم!

لەنوسەرێکیش تورەبو، پێیوت: تۆ نابێ دیماغت هەبێ؟ ئەتەوێ من کتێبیشت بۆ بفرۆشمو پارەشت بدەمێ!؟ ئەی من ئەم کابەی ئامالی کوردە بەچی بەڕێوە ببەم!؟

خۆری بیرۆکەی دامەزراننی کاژیك لە (روگەی هیوای کوردەکەی بەشیر موشیرەوە) هەڵهاتوە

کاژیکنامە

زادەی بیری دامەزرینەرانی کاژیکە

کۆمەڵەی ئازادیو ژیانەوەو یەکێتیی کورد

1959/4/14

cemal nebez

ehmed herdî

Kamîl jîr

fayeq 'arf

fereydun 'elî emîn

îĥsan fwad

'ebidula cewher

damezirîneranî kajîk

کاژیکنامە

فەلسەفەی بیری کاژیک

کاژیکنامە: **بانگی یەکەمی کۆمەڵەی ئازادیو ژیانەوەو یەکێتی کورد- کاژیکە کە بۆیەکەمجار مێژوی کورد لەدیدی نەتەوەییەوە شیئەکاتەوەو زانستیانە پەنجە ئەخاتە سەر زامەکانی نەتەوەکەمان.، بەجۆرێ کە لەنێوان بابەتەکانیا، چارەسەر بۆئەو زامانە ئەبینرێ.**

`

ئەم پەرتوکە ئەکرێ ئەوەنە بەڕێزەوە پیرۆزکرێ کە لەهەمو ماڵە کوردێکا دانەیەکی پارێزراوبێو زوزو دەورکرێکتەوەو نەوە دواى نەوەکانمانی پێگۆشکرێ.

پەرتوکی کاژیکنامە، لەسایتی ئەمڕۆ – ماڵپەڕی کامیل ژیر جێگیکراوە.

نوسراویتر لەسەر بەشیر موشیر

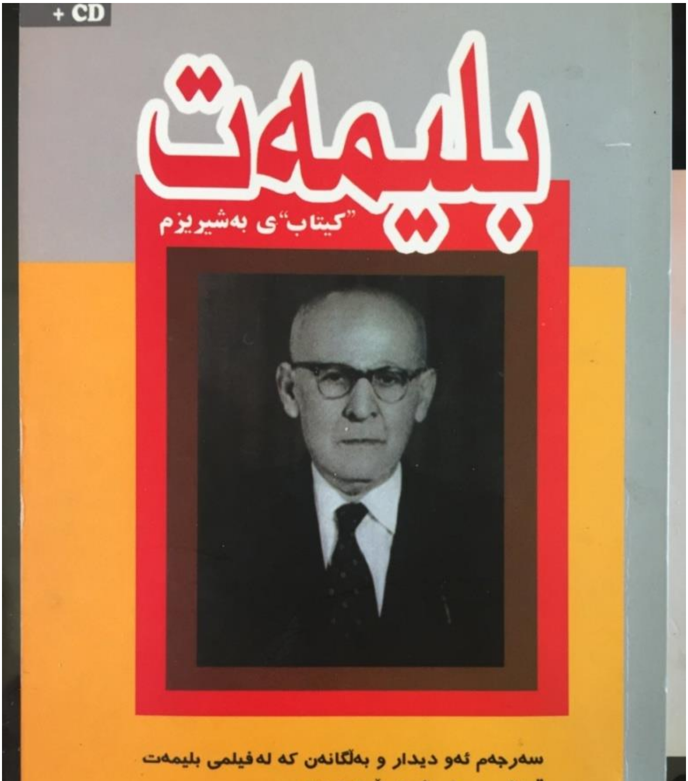

لەسەر بەشیر موشیر، زۆر نوسراوەو زۆر نوسینی خۆیشی هەیە، هەندێ لەو نوسینانە:

١-نامیلکەی (بلیمەت) بە ١٣٦ لاپەڕەی نیو ئەی فۆر، دەزگای ئاراس ساڵی **2009** چاپیکردوە کە بەشیرست سیروان رەهیم ئامادەیکردبو و ژمارەیەکی زۆر لە بەشیرویستەکان بەشدارییان تیاکردوە. کراویشە بە فلیمو چەندجارێ تەلەفیزیۆن بلاویکردۆتەوە. لە دوا لاپەڕەی ئەم پەرتوکەدا، بلیمەتو چەند ڤیدیۆیەکیتر جێگیرکراوە کە ئەتوانن کلیکیان لەسەربکەنو بیانبینن.

لەو نامیلکەیەدا، بە هەڵە، وا نوسراوە کە کۆچی دواییەکەی بەشیر موشیر **1963/7/30**بوە! راستییەکەی **1963/6/30**بوە. منو وەرزێرو مستەفا سلێمان ئاگاداری ئەو بەروارەینو لەپرسەکەیدا دانیشتبوین. ئەشێ نامیلکەی بلیمەت لە لاپەڕە **189** ی کتێبی ئوستادەوە ئەو بەروارە هەڵەیەی وەرگرتبێ، لەکاتێکا هەر لەو کتێبی ئوستادەدا لاپەڕە **8** نوسراوە (دەزانم ئوستاد لە **1963/6/3** بەڕەحمەت چوە!).

پیرەمێرد نازناوی مامۆستای بەبەشیر موشیر بەخشیوەو ئەشڵێ هەستی کوردایەتیی بەشیر موشیر بەشکەی، بەشی هەمو کورد ئەکا.

د.کەمال فوئاد ئەڵێ: مامۆستا دەوروبەری **1890** هاتۆتە دنیاوە! ئەوەش هەڵەیە، بەبەڵگەی ئەوەی سالی **1955** لەژمارە **51** گۆڤاری هەتاودا مامۆستا ئەڵێ (دەردی پیری حاڵی شێواومی پەشێوتر کردوە) ئاشکرایە کەس لە تەمەنی **65** ساڵیدا بەوجۆرە سکالا لەدەس پیری ناکا! (بەپێی نوسینێکی مهەمەد بابانیش لەفێسبوک رۆژی ٢٠٢٠/١٠/١٤ ئەڵێ هسێن نازم بەگ نوسیویێتی مامە یارە تاساڵی

`

١٨٩٤-١٨٩٥ لەژیانامابو. هەروەها ئەڵێ بەشیر موشیر وتویێتی من بۆخۆم سۆفی یارەم بینیبو، ئەوکاتە تەمەنم هەشت ساڵانبو، مناڵی بچوك لەبەر خۆشەویستی پێیانئەوت مامە یارە) کەواتە ١٨٩٠ هەڵەیە. چونکە ١٨٩٤ — ٨ = ١٨٦٦. هەرچەندە ئەوەش رێیتێناچێ هەشت ساڵانبوبێ، چونکە مناڵی هەشت ساڵان هی ئەوەنەبوە مامە یارە سەرنجی راکێشابێ، ئەشێ ئەو بینینەی مامە یارە لەتەرمەنی ١٤ ساڵیی بەشیردابوبێ.

ئنجا د.کەمال ئەڵێ: لەتابلۆی سەردوکانەکەیا نوسرابو نابغە الخیاطین بشیر الموشیر.

ئەڵێ ساڵی ١٩٦٣ کە مام جەلال چوە بۆبەغدا، بەشیر موشیر پێیوتوە: (نەکەن بەم سەگبابانە برِوابکەن، ئەمانە دوژمنی کوردن، هەرگیز چاوەڕوانی ئەوەنەکەن مافەکانی گەلی کورد لەسەر دەستی ئەمانە جێبەجێببێ)

مامیش ئەڵێ: (تا ئێستاش ئەو قسەیەی ئوستاز لەگوێی مندا دەزرنگێتەوە). تا بمێنم ئامۆژگارییەکانی لەگوێمایە

هەروەها د.کەمال ئەڵێ: کۆمەڵێ کەسی ناسراو لەدوکانەکەی ئەوا پەروەردەئەبون، ئەویش هەموویانی بەقوتابیی خۆی ئەزانی.

`

د.کوردستان موکریانی ئەڵێ: ساڵی ١٩٢٨ لەگۆڤاری زاری کرمانجیا بەشیر قسە لەگەڵ خوادا ئەکاو ئەڵێ:

خودا کەعبە بەمن چی کە چوار دیوارە

کەعبەی موشیری دیدەنی بەیداخی کوردەوارە

بەڵێ چەرخێ لەمەوپێش بەشیر موشیر بەوجۆرە ئەیرِوانییە ئاڵای کوردستان! هەر ئەو هەستە بەرزەشیبو وایلێکردبو بارەگاکەی لاببێتە روگەی هیوای کورد، یا خۆیواتەنی: قیبلەی ئامالی کورد. کەچی ئێستا لەسایەی پارتپارتێنەوە، هەنێ خۆبەرِۆشنبیرزانی بێدیماغ (بەشیر وتەنی) سوکایەتی بەئاڵای کوردستان ئەکەن! کەچی کورِنوش بۆئاڵای بێگانە ئەبەن!.

ئاماژە بۆ ئەم هۆنراوەیەی ئەکا:

وەتەن بەخۆشی گەر ببینمەوە

ئیتر هەر ئەژیم قەت نامرمەوە

واتا نەمریی خۆی لە سەربەخۆیی نیشتمانەکەیا ئەبینێ.

د.جەمال نەبەز ئەڵێ یەکەمجار ساڵی ١٩٥١ لەبەغا شەقامی رەشید دوکانداریێکی پیری دیوە کتێبی کوردیی داناوە بۆفرۆشتن..هتد جا ئەگەر بەپێی د.کەمالبێ ئەبێ لەو ساڵەدا بەشیر موشیر تەمەنی ٦١ ساڵبوبێ! ئەوەش گونجاونیە، چونکە بە ٦١ ساڵ ناوترێ پیر. کەواتە ئەبێ ساڵی **1955** تەمەنی ئەو لە سەروی **75** سالییەوەبوبێ. لە١٩٥١کیشدا بەلایەنی کەمەوە، سەروی ٧٠ ساڵبوە. منیش کە ساڵی **1954** بۆیەکەمجار مامۆستا بەشیرم دی، هەر وام خەملان کە سەرو **75** ساڵە.

`

بەوجۆرەو بەپێی هەنێ لەو بەسەرهاتانەی خۆی ئەیگێڕایەوە، ئەبێ دەوروبەری 1879 یا 1880 هاتبێتە دنیاوەو لەتەمەنی 84 ساڵیدا کۆچیدواییکردوە.

ئەڵێ: مامۆستا بەشیر کوردبو، بە شنەبای کوردستان ئەژیا.

ئەڵێ: پێموایە لەناو هیچ گەلێکا کەسێکی وەکو ئوستاد دەسناکەوێ کە خۆڕسکی قسەکانی وابێ تۆ دڵت خۆشبێو پێبکەنی، ئەویش بۆپێکەنین قسەینەئەکرد، هەر خۆی وابو!.

نەبەز ئەڵێ: ئوستاد خۆی بەمنی وت: ئەمین بۆیە ئەتۆم خۆشئەوێ چونکە رەسمەن ئینفیسالیت. ئەوەی ئینفیسالی نەبێ گەوادە،

ئوستاد ویستویەتی نەتەوەکەی خۆی لەدەوری چرای بەشیریزم کۆبکاتەوە.

نەبەز ئەڵێ: کامیل ژیرو مهەمەد نوری ئارف لەپلەی یەکەمی بەشیرستیانو زۆر شت لەسەر ئوستاد ئەزانن. ئەڵێ ناکرێ کوردێ هەبێ بەشیر موشیرنەناسێ

کامیل ژیر ئەڵێ: دوکانەکەی کردبو بەیانەیەکی سیاسی. زوربەی سیاسییەکانی کورد لەوێ کۆئەبونەوە، دەنگوباسی شۆڕش ئەدرایە دەس ئەو، ئەویش ئەیگەیانە دەس ئەوەی بۆیچوە. گەڵێجار نوسخەیەکی ئەخستە سنوقەکەیەوە.

بیرۆکەی دامەزراننی کاژیك لەدوکانەکەی بەشیر موشیرا یەکەمجار سەرچاوەیگرت لەنێوان منو نەبەزدا

ستران ئەبدوڵا ئەڵێ:

`

تارمایی بەشیریزم بە ئاسمانی سلێمانییەوە 2016/10/31

راپۆرتی بەشیریستێکی گوێ قوڵاغ

لە مانفێستی کۆمۆنیستدا هاتووە «تارماییەك بەسەر ئەورووپادا دێت، کە تارمایی کۆمۆنیزمە» شتێك لە بابەتی ئەمە لە سلێمانی روویدا، ئەمما ئەم تارماییە هی کۆمۆنیزم نەبوو، هی بەشیریزم بوو کە روحیانەتی ئوستاد بەشیر موشیر بە ئاسمانی شارەکەدا دەسوڕایەوە، لەم کوردستانە غەمبارەدا، بەتایبەتی سلێمانییەکەی، خۆشیو خەندەو تێڕامانی فەلسەفی دەبەخشییەوە.

ئەنستتیۆتی «نارین»و قاوەخانەی کەلتوری سێ بەشیرستی لە سێ نەوەی جیا کۆکردەوە کە یەکەمیان مامۆستا کامیل ژیر، یەك لە حەوت مژدەبەرەکە، دووەمیان مامۆستا محەمەد ئەمین پێنجوێنی کە موخەزرەمی نێوان دوو عەسرە، عەسری حوارییەکانی بەشیر موشیرو عەسری ئەولادی ئەم عەسرە، هەروەها سێیەمیان تابعی تابعەکانی بەشیرو شاگردێکی سەدەی بیستو یەك، ستران عەبدوڵڵا کە بەحاڵ لەسەر سەکۆی خیتابی «پڕ بەلیغو موئەسیر» جێی دەبۆوە و دەبوایە بە بەڵگەوە بیسەلمێنێ کە « ئەمین-یش» بەشیریستمو موودەعی زەمانە نیم، ئەگینا دەردەکرایە دەرەوە، چونکە «عەرەب دەردەچوو» لەخۆی.

لە ئێوارەی کۆڕی قاوەخانە کە رۆژی «شەممە، 10/29» بە حزوری خاتوو هێرۆ ئیبراهیم ئەحمەدو ژمارەیەك بەشیردۆست سازکرا، سەرەتا مامۆستا کامیل ژیر وەك عومدەیەکی بەشیریستو شاهیدی عەسری زەهەبی مەقەستی زەهبی بیلۆگرافیاو بەسەرهاتو جەنگە مێژووییەکانی ئەلموشیر بەشیری خوێندەوە، لەنێوان راستیو ڕاستیدا سەلماندی کە فەیلەسوفی زەمانی خۆیو ئوستادی هەموو زەمانەکانی دوای خۆی، نە درۆی گووتووە و نە ڕاستی وتوە، شرۆڤەی ئەمانەی بۆ خوێنەری «ژیر» بەجێهێشت.

`

کەسێ نەبوو قسە لە قسەی مامۆستا کامیل بدات، چونکە لە حەوتەکە هەر ئەو لەوێ بوو، موژدە بدات...

مامۆستا پێنجوێنی چالاکییەکانی خۆی لەبواری بەشیرناسیدا گێڕایەوە بۆ موبارەکەو موتارەکەی د. کەمال فوئاد، یەك لەحەوت ئەندامەکەی دەستەی دامەزرێنەری یەکێتیو لەوەش گرنگتر یەك لە حەوت مژدەبەرەکە، وتیشی: کە ئەوی پێنجوێنی سەر سنووری باشوور، وەکو خەبات بۆ پشتیوانی باکوور دەکات، فەلسەفەی بەشیریزمی لەبیرنەچووە و لەوێ لە رۆژنامەی تەنزی پێنج هەزار تیراژی دیاربەکردا بلاویکردۆتەوە، گوتیشی: تەنانەت بەڕێز عەبدوڵلا ئۆجەلانیش کە لە ئێستادا وا لە حەپسی تورکان لە ئیمرالییە، زۆر سەرسامی رێبازی بەشیریزم بووە و داوای کردووە سیپارەکانی بکرێنە تورکی تا ئەویش بیانخوێنێتەوە، بەڵام داخی گرانم وەکو لە توانجی پەیامنێری کوردستانی نوێدا هاتووە کوا زمانی فەقیری تورکی دەرەقەتی ئەم فەلسەفە قوڵەی مامۆستا بەشیر دێت، ئەڵمانەکان بەحاڵ لێی تێدەگەن، سەرەڕای کۆششی چەندین دەیەی مامۆستا د. جەمال نەبەز و لەگەڵ ئەویشدا د. کەمال فوئاد.

مامۆستا پێنجوێنی بۆ خۆشکردنی رۆحی بەشیریزم رووی پرسیاری کردە شاگرد ستران عەبدوڵلا کە داخۆ ئەو لەکوێوە پەیوەستی ئەم رێبازە بووە و هاتۆتە ئەم کۆڕە موبارەکەوە؟

پرسیاری مامۆستا لەجێی خۆی بوو، هەرچەندە مەعلومە دوو شاعیر «کامیل ژیرو پێنجوێنی» لە دیوەخانی بەشیرستاندابن خۆ هەر دەبێ «یتبعهم الغاوون»ێکیان لەپشتەوە بێت.

شاگردی مودەعی وەك شاعیری القصیده الواحده وتی: لەسەر تەنها وتارێك کە لەم کتێبەدا بلاوبۆتەوە» یانەی کوردایەتی، یان قیبلەی ئامالی کورد» ئەندامێتی کۆڕی بەشیرستانی بەدەستهێناوە و لەسەر دەستی د. کەمال فوئادو ئیحسان فوئاد ئیجازەی

`

تابعی تابعینی وەرگرتووە، بەڵگەش ئەوەبوو دەیان کەس تێزی دکتۆرا دەنووسن، بەڵام گرنگە لەسەر دەستی کەسێکی وەکو د.کەمال ئیجازەی بەشیریستی وەربگرێت. ئینجا هەرچەندە لەکۆڕی بەشیریستاندا جددیات نایخوات، بەڵام باسی هێنایە سەر یانەکەی بەشیر کە ئەم دیاردەیە لە پایتەختە رۆشنبیرییەکانی عەرەبدا هەبوو، وەکو ساڵۆنی مەی زیادە، ساڵۆنی عەقاد لەمیسر، بۆیە دوکانی بەشیر موشیر لە بەغدا ساڵۆنی کۆمەڵی کوردەواری ئەو سەردەمە بوو کە توانی کوردی شیوعیو پارتی، ناسیۆنالیستو کۆمۆنیست، کوردی «خەفیە»و کوردی حکومەت، تێکۆشەرو سیاسەتمەدار و ئەدیب لەیەك یانەی کوردانەدا کۆبکاتەوە، گوتی: جگە لە رۆحی بەشیریزم چی یانەو کۆڕێك مام جەلالو جەمال نەبەز، د. عزەدینو د. مارف خەزنەدار، کامیل ژیرو کەمال فوئاد کۆدەکاتەوە؟.
دوای ئەم باسو خواسە، قسەهاتە سەر رێزگرتن لە روحی فەلسەفەی بەشیریزمو یادەوەری ئەم کەڵە پیاوەی کورد کە شوێنێکی گشتی بەناوەوە بکرێت، خاتوو هێرۆ رایگەیاند: بەڵێ پێویستە کاری بۆ بکرێت. ئیتر پرسیاری ئامادەبووان دەستیپێکرد کە هەمووی لەسەر ئەم رێبازەو حەوت مژدە بەرەکەو تەئلیفو ئیمچاکانی بەشیر موشیر بوو، هەموو شادو خەندان بوون، کە ئەم رێبازە بژێێنرێتەوە سا بەڵکو لە غیابی دەستوور و قەیرانی سەرۆکایەتیو قەیرانی پەکخستنی پەرلەماندا رۆحی بەشیریزم ببێتە مەرجەعی تەقلیدو بەجارێ رووبکەنە قیبلەی ئامالی کوردو وەڵڵاهو ئەعلەم.
جا ئەگەر خەڵەف غەفور بەڕێوەبەری کۆڕ مەقەستی بەشیری لە کاتو ساتی کۆڕەکە نەدایە، گفتوگۆی موریدەکانی ئوستاد تا درەنگانێکی شەوی دەخایاند.

`

بەدوای ئەم راپۆرتە پڕلەسۆزی بەشیر ویستییەدا، کامیل ژیر مژدەیدایە کە ناوی بەشیرستی گوێقولاغی ئەم عەسرە مامۆستا ستران ئەبدولاَ چوە ناو کیتابی گینسی بەشیر موشرەوە. ئەویش بەمجۆرە وەلاَمی دایەوە:

مامۆستا کامیل: وتلك شهاده اعتز بها هەر وکو بەشیرستی قەدیم وتویەتی شرف لاادعیه وتهمة لاانفیه، جا ئەو سیپارەی هەقە کە بە امضائی مامۆستا کامیل هاتوە شانازییەکەی گەورەترکردوە.

عەبدولخالق ئەسیری هۆنیاری گەورەی کورد، یەکێکە لەو کەسایەتییانەی زۆر زو هەستی بەگەورەیی بەشیر کردوەو شانازیی ئەوەی پێبڕاوە لەئامادەکردنی سیپارەی حەقپەرستیا بەشداربێ. بەشیریش بەفەیلەسوف ناوی ئەسیریی بردوە.

لەنامیلکەی بلیمەتا هاتوە: کوردە ناودارکانی ئەو سەردەمە وەك ئەمین زەکی بەگ، تۆفیق وەهبی، برایم ئەهمەد، حوزنی موکریانی، گیو موکریانی، قاسملۆ، شێخ سەلام، رەفیق هیلمی، ماروف جیاوك، رەفیق چالاك، ئەمین رەواندزیو وریای کوڕیو گەلێ ناوداری دیکە لەبەشیرستە هەرە گەورەکانبون.

هەرچەندە تا ئێستا سەرژمێری نەکراوە، بەلاَم بەپێی شاگردەکانی، ژمارەی بەشیرستان چەندین ملیۆن کەسن. ئوستاد لەخەباتی کوردایەتیو هوشیارکردنەوەی نەتەوەکەیا هەرگیز کەمتەرخەم نەبوە. نامەکانی بۆکۆنگرەی سالاَنەی قوتابیانی کورد لەئەوروپا (کە لای د.کەمال فوئاد پارێزراون)، ئەوە ئەسەلمێنن کە چەن خەمخۆری قوتابیانو کێشەی گەلەکەی بوە.

ئەمە نمونەی نامەیەکێتی:

`

نامەیەکی بەشیر بۆ کۆنگرەی خوێندکاران

دڵ پڕ پەژارە   وەتەن خەمبارە

هیلاکو ماندو   کەوتوم لەم شارە

تاسەو ئارەزوی دڵ ئەشکێنم

نامەی کۆنگرە ئەوا ئەنێرم

ئەندامانی خۆشەویستی کۆنکرەی خویندکاران:

سال بە سال هەم خۆزگەم بە پار، هەم خۆزگەم نا بەپار. ئەم سالیش خەمم لینیشت، کەوتمە جەیەشان، چونکە کۆنگرەی خویندکاران بگیریت و ئەمن نامە نەنیرم؟ ئەمن لەبیری ئەوەدا بوم چۆن نامەکەم بەدەست یاساولەکانی سنور نەگاتن. سەری دنیام لیهاتەوە یەك، تا دوینی بەیانی کەتەماشای "بەختنامەکەی ناپلیون" م کرد، لێی نوسرابو کە ئەمرۆ سەرکەوتو دەبیتن. ئەمنیش دڵم خۆشبو. نامەم نوسی، لە پرکاك (.....) خۆی کرد بەژوری دوکانداو وتی دەچمە ئەلمانیا، نامەکەی وەك پارچەیەك لە دڵی پاراستو هێنای بۆ ئێوەی خۆشەویست.

خۆشەویستەکانم:

دڵم پڕ لەئازارە بۆکوردستان، دیارە هەموشت ئاگادارن. کوشتن، بڕین، بۆمبارانو داخستنی دوکانەکەی ئەمن کە یانەی هەمو کوردی بەغدایەو بەکوێرایی چاوی هەمو نۆکەرو ئیستئمارو زۆڵە کوردێك، بالیوزخانەی کوردستانە لەپایتەختی هارونە رەشیدا.

ئەندامانی خۆشەویستی کۆنگرە:

`

بۆمباران مليونێك كوردى له كوردستانى بەزۆر بەقاسمەوه بەستراوى كوشت، بەلاّم وا مەزانن بەمه كورد مليونێكى كەم كردوه، بەلكو بەگرمه گرمى بۆمبا كوردستان لەناو ناچێت. له كوردستان ئەمسالّ سێ مليون مندالّى شۆرشگێر لەدايكبون. كوردستان هەر كوردستانەو گۆرەكەى محەمەد عەلى كوردى "خوا لێى خۆشبێ" لەمەنسوريیەت ئەلجەبەل شايەتە.

قسەم زۆرەو لەداخى دلّ زۆرە، هيواى سەركەوتنتانمەو دلّنيابن كه نەتەوەكەتان سەردەكەويت، منيش زمانى حالم هەر دەلّێ:

بەشير موشير لەعەزرەت كوردانه وا بەپيرى ئارەق دەكاتو لەگەرمان له ناو دوكان دەسوتێ. كورد هەر ماوەو هەر زۆر دەبێ. كوردستان هەر ماوەو تا دێت فراوانتر دەبێ. با دوژمن شەق بباتو كوێربێ.

دواشت بەدلّمه لەكۆتاييدا ئەم شيعرەتان بۆبنوسم:

يادتان بەخێر ئەى دور ولاّتان

كه كۆتر بەبالّ ناگاته لاتان

باوكى لاوو پيرتان

بەشير موشير

شياوى وتنه هەر كات ناكۆكيو پشێوى بكەوتايەته ناو كۆنگرە، بەخوێنەنەوەى نامەيەكى مامۆستا، هەمو ئەكەوتنه پێكەنينو كرئەبونەوەو كۆنگرە ئەچوەوە دۆخى ئاسايى خۆى.

`

مهەمەد ئەمین پێنجوینی ئەڵێ: بەشیریزم پاشەڕۆژی مرۆڤایەتییە. کە مرۆڤ باسی بەشیر ئەکا وەکو گوڵێ کە ئاویبدەی ئەگەشێتەوە، پێکەنینو خۆشی ختوکەی ناخی ئەدا. لەنوسینێکمدا وتومە: زانای هەرەگەورە بەشیر موشیر بناسن.

ئەیاد هاجی نامیق ئەڵێ: دوکانەکەی بەشیر موشیر وەکو چەترێ هەمو کوردە رۆشنبیرەکانی کۆکردۆتەوە. بەشیر موشیر دۆنکیشۆتی کوردە. لەوانەیە هەندێ ئەو بە شێت بزانن، بەڵام یەکێ لەفەیلەسوفە هەرەگەورەکان ئەڵێ: لەنێوان شێتیو ژیریدا دەزویەکی باریك هەیە.

کرمانج هاریکی ئەڵێ: بەشیریزم ئیرۆ بویە رێبازەك، رێبازا نڤیسەرو زاناو کوردپەروەرێن ڤی وەلاتی. بەشیریزم نە قازانەکە خالّییە، من دیت دنیایەکا تژی سڕو ئەسرارو نهێنییە.

کەمال رەئوف ئەڵي: هەرچی شتێکی کورد هەیە لای ئەو پیرۆزبوە. راستگۆبو لەگەڵ زاتی خۆیا.

`

٢-پەرتوكی (ئوستاد)

نوسینی د.ئیزەدین مستەفا رەسول لە ١٩٠ لاپەڕەدا

`

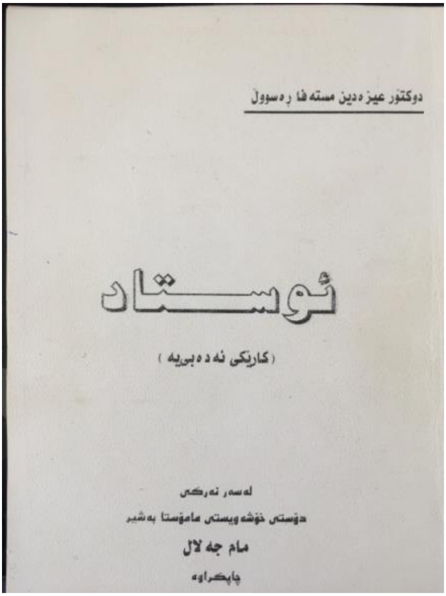

که نوسەر بەکارێکی ئەدەبی پێناسەی ئەکا! بەڵام دروستە ناوی بنێین درۆنامەیەکی بێئەدەبی. سەرەتای درۆکانیش لەیەکەم لاپەڕەدا دەرئەکەوێ کە نوسیوێتی لەسەر ئەرکی مام جەلال چاپکراوە، کەچی لەدوالاپەڕەدا فاروقی براشی ئەخاتە پاڵ مام جەلال کە گوایە هەردوکیان ئەو ئەرکەیان گرتۆتە ئەستۆ!! وەك تێچوی ئەو چاپکردنە ئەوەنە زۆربێ، بە دو ملیاردێر نەبێ، چاپنەکرێ!.

پەرتوکەکەش بە ٣٠٠ هەزار دینار چاپئەکرا. داهاتەکانی ئیزەدینیش ئەوەندە کەمنەبو کە نەتوانێ ئەو پەرتوکە چاپبکا. داهاتەکانی بەمجۆرەبو: موچەی پەرلەمان + موچەی زانکۆ + پاداشتی سەرپەرشتییەکانی خوێنکارانی دوکتۆرا + موچەی سۆشیال لەسوید + پاداشتی نوسینەکانی لەمیدیاکان + یارمەتییەکان لەمام

جەلالەوە + یارمەتییەکان لەکاك مەسعودەوە (بڕوانە وتارەکانی کاروان شێخ سەعید لە کوردستانپۆست ٢٠١٥/٩/٢٩، ٢٠١٥/١٢/٢٣)

هەروەها نوسینێکی سمکۆ ساهێبقڕان لەکوردستانپۆستا.

بێئەدەبییەکەش لەوەدایە کە لەم پەرتوکەدا سوکایەتی بەچەندین کەسایەتی بەڕێز کردوە وەك بەدەم ئەم نوسینەوە ئاماژە بۆهەندێکیان ئەکەین.

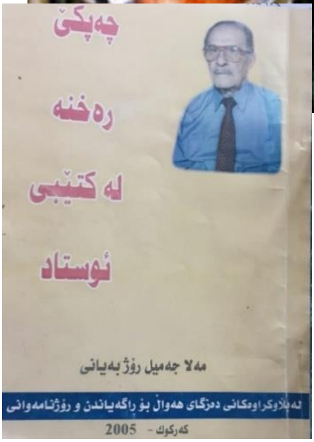

٣-نامیلکەی (چەپکێ ڕەخنە لەکتێبی ئوستاد)

لە ٤٣ لاپەڕەدا نوسینی مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی ٢٠٠٥

کە خۆی ١٩٩٨نوسیویێتی، وەڵامێکی توندو تیژی کتێبی ئوستاد ئەداتەوە بەجۆرێ لەرەچەڵەکەوە ڕاستییەکان لەژێر بەڕەوە ئەخاتە سەر بەڕە!.

٤-وتارێکی کارڵ دانینکەر

لەژێر ناوی (بەرگدرویەك لەبەغداوە هێز ئەدا بەکورد) لەپەرتوکی (KOPEE DES JAHRES)دا بەئەڵمانی ١٩٩٠/٩١ وەرگێڕی بۆکوردی د.لەتیف نەجارو

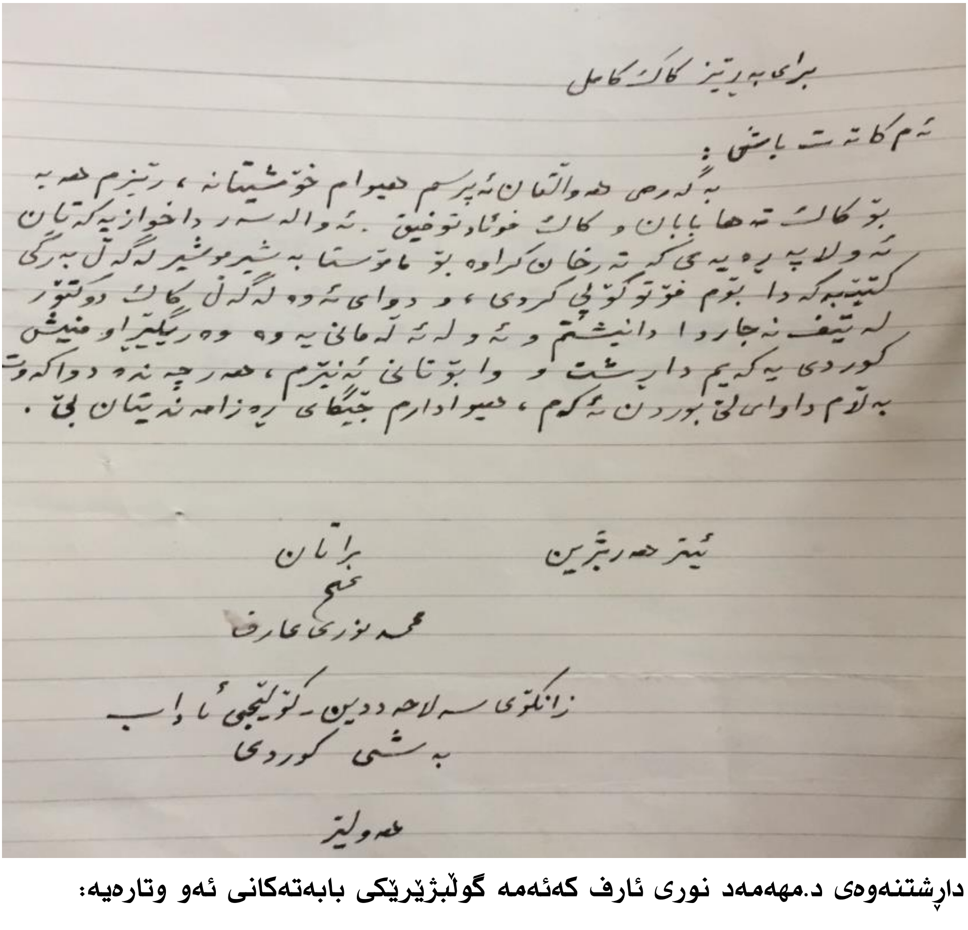

برای بەڕێز کاک کامل

ئەم کاتەت باشی :

بە گەرمی حەواڵتان ئەپرسم هیوام خۆشیتانە، ڕێزم هەیە بۆ کاک تەها بابان و کاک خوێناو توفیق. ئەوالەسەر داخوازییەکەتان ئەو لاپەڕەیەی کە تەرخان کراوە بۆ مامۆستا بەشیر موشیر لەگەڵ بەرگی کتێبەکەدا بۆتم فۆتۆکۆپی کردی، و دوای ئەوە لەگەڵ کاک دوکتۆر لەتیف نەجاردا دانیشتم و ئەو لە ئەڵمانییەوە وەرگێڕا و منیش کوردییەکەیم دارشت و وا بۆتانی ئەنێرم، هەرچەندە دواکەوت بەڵام داوای لێبوردن ئەکەم، هیوادارم جێگای ڕەزامەندیتان بێ.

ئێتر هەر بژین

براتان

ئیمزا

محمد نوری عارف

زانکۆی سەلاحەددین - کۆلێجی ئاداب

بەشی کوردی

هەولێر

دارشتنەوەی د.مهەمەد نوری ئارف کەئەمە گوڵبژێرێکی بابەتەکانی ئەو وتارەیە:

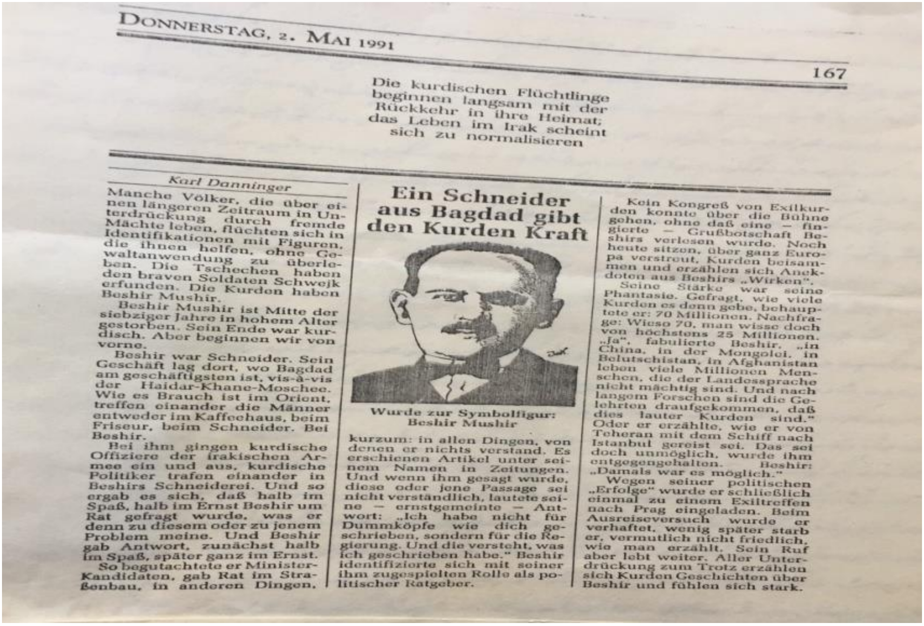

DONNERSTAG, 2. MAI 1991

167

Die kurdischen Flüchtlinge beginnen langsam mit der Rückkehr in ihre Heimat; das Leben im Irak scheint sich zu normalisieren

Karl Danninger

Ein Schneider aus Bagdad gibt den Kurden Kraft

Manche Völker, die über einen längeren Zeitraum in Unterdrückung durch fremde Mächte leben, flüchten sich in Identifikationen mit Figuren, die ihnen helfen, ohne Gewaltanwendung zu überleben. Die Tschechen haben den braven Soldaten Schwejk erfunden. Die Kurden haben Beshir Mushir.

Beshir Mushir ist Mitte der siebziger Jahre in hohem Alter gestorben. Sein Ende war kurdisch. Aber beginnen wir von vorne.

Beshir war Schneider. Sein Geschäft lag dort, wo Bagdad am geschäftigsten ist, vis-à-vis der Haidar-Khane-Moschee. Wie es Brauch ist im Orient, treffen einander die Männer entweder im Kaffeehaus, beim Friseur, beim Schneider. Bei Beshir.

Bei ihm gingen kurdische Offiziere der irakischen Armee ein und aus, kurdische Politiker trafen einander in Beshirs Schneiderei. Und so ergab es sich, daß halb im Spaß, halb im Ernst Beshir um Rat gefragt wurde, was er denn zu diesem oder zu jenem Problem meine. Und Beshir gab Antwort, zunächst halb im Spaß, später ganz im Ernst.

So begutachtete er Minister-Kandidaten, gab Rat im Straßenbau, in anderen Dingen,

Wurde zur Symbolfigur: Beshir Mushir

kurzum: in allen Dingen, von denen er nichts verstand. Es erschienen Artikel unter seinem Namen in Zeitungen. Und wenn ihm gesagt wurde, diese oder jene Passage sei nicht verständlich, lautete seine – ernstgemeinte – Antwort: „Ich habe nicht für Dummköpfe wie dich geschrieben, sondern für die Regierung. Und die versteht, was ich geschrieben habe." Beshir identifizierte sich mit seiner ihm zugespielten Rolle als politischer Ratgeber.

Kein Kongreß von Exilkurden konnte über die Bühne gehen, ohne daß eine – fingierte – Grußbotschaft Beshirs verlesen wurde. Noch heute sitzen, über ganz Europa verstreut, Kurden beisammen und erzählen sich Anekdoten aus Beshirs „Wirken".

Seine Stärke war seine Phantasie. Gefragt, wie viele Kurden es denn gebe, behauptete er: 70 Millionen. Nachfrage: Wieso 70, man wisse doch von höchstens 25 Millionen. „Ja", fabulierte Beshir, „in China, in der Mongolei, in Belutschistan, in Afghanistan leben viele Millionen Menschen, die der Landessprache nicht mächtig sind. Und nach langem Forschen sind die Gelehrten draufgekommen, daß dies lauter Kurden sind." Oder er erzählte, wie er von Teheran mit dem Schiff nach Istanbul gereist sei. Das sei doch unmöglich, wurde ihm entgegengehalten. Beshir: „Damals war es möglich."

Wegen seiner politischen „Erfolge" wurde er schließlich einmal zu einem Exiltreffen nach Prag eingeladen. Beim Ausreiseversuch wurde er verhaftet, wenig später starb er, vermutlich nicht friedlich, wie man erzählt. Sein Ruf aber lebt weiter. Aller Unterdrückung zum Trotz erzählen sich Kurden Geschichten über Beshir und fühlen sich stark.

(هەندێ لەمیللەتان بۆماوەیەکی زۆر لەژێر ستەمدا ئەناڵێننو بەگەڵێ شێوە تێئەکۆشن تا بتوانن بمێننەوە. بەشێکی زۆر لەئەفسەرو سیاسییە کوردە گەورەکان ئەچون بۆلای بەشیر موشیر کە بەرگدرویەکبو لەبەغدا. بەشیر بۆهەمو پرسیارێ وەڵامێکی هەبو. راوێژکارێکیشبو بۆهەندێ لەوەزیرە کوردەکان. لەزۆر سەرەوە ئەدوا، تەنانەت باسی پیلاندانانی ئەکرد بۆکردنەوەی رێگەوبان، لەرۆژنامەکاندا وتاری بڵاوئەکردەوە، کاتێ پرسیاریان لێئەکرد لەبارەی نوسینەکانیەوە، ئەیوت من ئەو شتانەم بۆگێلە پیاوی وەکو تۆ نەنوسیوە بەڵکو بۆلێپرسراوانی میریم نوسیون کە ئەوان ئەزانن مەبەستم چیە. لەهەمو جیهاندا قسەکانی وەك قسەی سەفیرێکی گەورە وابو. دەسەڵاتی ئەم پیاوە لەوەدا دەرئەکەوت کە بۆچونەکانی زۆر نایاببو. لەسەردەمی خۆیدا کە لەسیاسەتدا بلیمەتبو، داوەتیانکردوە بچی بۆ پراگ، بەڵام

دەسگیرکراوەو کەمێ دوایئەوە کۆچی دوایی کردوە. ئەو ڕێگەیەی کە ئەو خەڵکی بۆهانئەدا، تائێستاش هەر خەڵکی لێوەی ئەدوێنو دڵودەرونیان بۆکوردایەتی بەهێزئەکا).

٥-وتارێکی د. ئیهسان فوئاد

لەژێر ناوی (ید الاثم تطال حتی المقابر)

يد الإثم تطال حتى المقابر

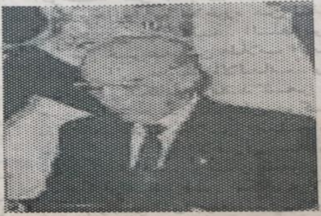

المرحوم بشير مشير

الزمان: تشرين الاول عام ١٩٩٥.

المكان: مقبرة الشيخ معروف الكرخي في بغداد.

في ليلة من ليالي اكتوبر عام ١٩٩٥ قامت عصبة اعتادت اللصوصية بتجنيد عدد من العمال لهدم الضريح الذي كان يضم رفات المرحوم بشير مشير الذي رقد فيه منذ تموز (يوليو) عام ١٩٦٣، ومن ثم قام احدهم ويدعى الملا علي ببيع الارض التي خلت من أي اثر يدل على انه كان قبرا الى اولاد المرحوم علوان خلف البرادعي المتوفى نفس العام بمبلغ قدره ٣٥٠دولارا دون ان يكونوا على علم بالامر.

والأنكى والأمَرّ من كل ذلك، يقال بأن الذين نفذوا هذه الخطة القذرة هم حفنة من أشباه الرجال اطلقوا على انفسهم زورا وبهتانا اسم حماة المقابر. لقد كان لهذا الخبر وقع الصاعقة على كل كردي مخلص وبالأخص تلاميذ ومريدي واصدقاء الراحل بشير مشير الذين لم يعرفوا بهذه الجريمة إلا مؤخرا. واصدر المركز العام لجمعية اصدقاء بشير بيانا ندد فيه بهذه الجريمة اللاانسانية، كما أبدى بالغ الأسف على هذه الفعلة. وفي الوقت نفسه ناشد جميع الخيرين العمل على ايجاد رفات الراحل اينما كان لنقله الى تلة "مامه ياره" في السليمانية ليرقد بسلام بجانب صديقه الحميم الشاعر الكبير پيره ميرد.

وبهذا دخل الراحل بشير مشير الى عداد كوكبة من اللامعين الذين مازالت اضرحتهم مجهولة ولا يعرف احد اين دفنوا او اين هي قبورهم، وفي مقدمتهم الفريق بكر صدقي قائد انقلاب ١٩٣٦ والفريق الركن عبد الكريم قاسم قائد ثورة ١٤ تموز؟

-متابع-

د. احسان فؤاد

الاتحاد ٢٦٢

٣١/٢/

لەرۆژنامەی الاتحادا ژمارە ٣٦٢ رۆژی ٢٠٠٠/٣/٣١ پوختەکەی برتییە لە: فی لیلة من لیالی اکتۆبر عام ١٩٩٥ قامت عصبة اعتادت اللصوصیە بتجنید عدد من العمال لهدم الضریح الذی یضم رفات المرحوم بشیر مشیر الذی رقد فیه ومن ثم قام احدهم ویدعی الملا علی ببیع الارض التی خلت من اثر یدل علی انه کان قبرا، الی اولاد المرحوم علوان خلف البرادعی بمبلغ قدره ٣٥٠ دولارا دون ان یکونوا علی علم بالامر. وبهذا دخل الراحل بشیر مشیر الی عداد کوکبة من اللامعین الذین مازالت اضرحتهم مجهولة ولا یعرف احد این دفنوا او این هی قبورهم وفی مقدمتهم الفریق بکر صدقی قائد انقلاب١٩٣٦.

٦-وتارێکی مامۆستا مهەمەد ئەهمەد قادر

لەرۆژنامەی کوردستانی نوێدا ژمارە ١٥٧٥ رۆژی ١٩٩٨/٣/١٢ لەژێر ناوی ئوستادو چەند سەرنجێك کە پەرچدانەوەی ژمارەیەك لە درۆو ناڕاستییەکانی کتێبی ئوستادەو پوختەکەی ئەڵێ: کاك دکتۆر دوای ١٤ی تەموزی ١٩٥٨ چو بۆسۆڤێت تاکۆتایی شەستەکان. لەبەرئەوە زوربەی نوسینەکانی بۆیان گێڕاوەتەوەو زۆری روداوەکان وەکو خۆی نیە. سەرجەم بۆچونەکانی لەدیدی سیاسیی خۆی هەڵی هێنجاوەو دورن لەو کۆڕانەی یانەکەی بەشیر موشیر. ئەڵێ گوایە بەشیر موشیر وتوێتی ئەوەی شیوعی نەبێ گەوادە! لاموایە قەت وەستا بەشیر قسەی وای نەکردوە، چونکە هەمیشە رەخنەی لەشیوعیەت ئەگرت. کاك کامیل ژیر پەڕاوێکی بەناوی گەورە پیاو نوسیوە، ئیزەدین دیوێتی!. ئەشڵێ دوکتۆر بەناوی بەشیرەوە خەوێك ئەگێڕێتەوە کە ئەوەش نزیکە لەنوسینێکی کامیل ژیرەوە کە لەرەنگیندا

`

نوسیوێتی ساڵی ١٩٨٨ بەناوی بەشیر موشیرو خەوێکی ئەرخەوانی. جگە لەوانە لەهەندێ رویترەوە بەدرۆی خستۆتەوە.

٧-برای خۆشەویستمان کاکە کاوە ئەمین، دیمانەیەکی تەلەفیزیۆنیی لەگەڵمدا ئەنجامدا بە ٤ جار. دیمانەکە لەتەلەفیزیۆنی رووداودا بڵاوکرایەوە. بەشێکی بریتیبو لەژمارەیەك پرسیارو وەڵام سەبارەت بەشیر موشیر.

٨-لەچەندین میدیاو بۆنەیتردا، هەر سەبارەت بەشیر موشیر، وەڵامم داونەتەوە.

٩-زۆر کەسیتر نوسەرو برەودەری قوتابخانەی بەشیرستین وەك بەرێزان: هەوتەی مژدەبەر، قەیس قەرەداخی، ئەبدول قادر شوکاکی، مهەمەد ئەمین پێنجوینی، سیروان رەهیم، ستران ئەبدوڵاو..هتد.

١٠-ساڵی ١٩٥٩ و ١٩٦٠ ، دو (سی دی)م لەگەڵدا تۆمارکرد، لەو دو سیدیەدا: بەشیر موشیر، جەمال نەبەز، مهەمەد نوری ئارف، مهەمەد ئەهمەد قادر، مهەمەد تۆفیق وردی، کامیل ژیر ئامادەبون. لەوەڵامی پرسیارەکانی کامیل ژیردا، بەشیر موشیر گەلێ بەسەرهاتی خۆش ئەگێرێتەوە، جەمال نەبەز بەهەندێ هۆنراوە، وردی بەگۆرانی، هەموان بەچەپڵەو پێکەنینو سرودی ئەی رەقیب، کۆڕەکە گەرم ئەکەن. بەشیر موشیر ئەڵی پێنج زمان ئەزانم. برێك بەهیندی ئەدوێ.

١١-نامیلکەی بلیمەت ل٢٨ ئاماژە بۆ وتارێکی رۆژنامەوانی ئۆتریشی کارڵ دانینکەر ئەکا لەرۆژنامەی دێر ستاندارت ژ ٧٤٣ رۆژی ١٩٩١/٥/٢ سەبارەت کەسایەتیی بەشیر موشیرو ئەڵێ بەرگدرویەك لەبەغاوە هیز بەکوردەکان ئەبەخشێ.

١٢-نامەیەکی مێژویی

لەبەشیر موشیرەوە بۆئیسماعیل حەقی. ئەمە کۆپییەکەیەتی:

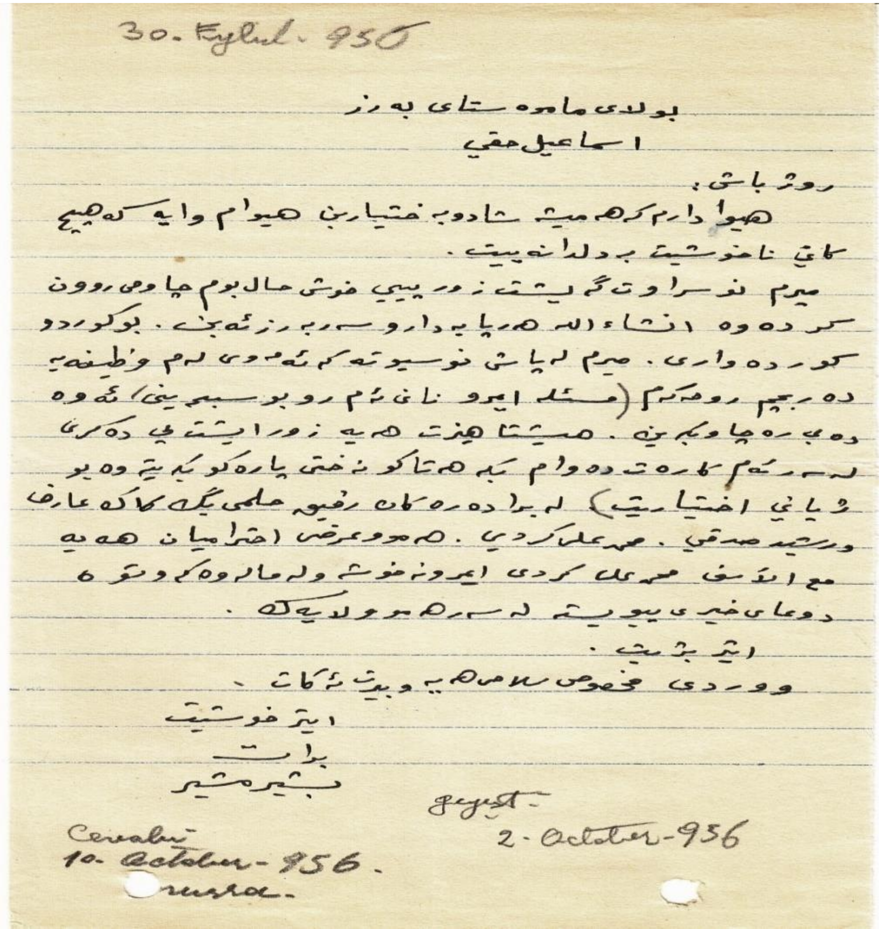

30. Eylul. 956

بولادی ماموستای بەرز
اسماعیل حقی

روژ باش :
هیوا دارم کە همیشە شادو بەختیار بی هیوام وایە کە هیچ
کاتی ناخوشیت بە دلدا نەییت .
میرم نوسراوتم گەیشت زور پیی خوشحال بوم چاوی روون
کردەوە انشاء الله هەرپایەدارو سەربەرز ئەبی . بوکوردو
کوردەواری . میرم لەپاشی نوسیوتە کە ئەموی لەم وظیفەیە
دەربچم روحەکەم (مسئلە ایمرو نانی ئەم روبو سبەینی) ئەوە
دەبەرەچاو بگرین . هیشتا هێزت هەیە زور ایشتی دەکری
لەسەر ئەم کارەت دەوام بکە هەتاکو بەختی پارەکو بەبیتە وە بو
ژیانی اختیاریت) لە برادەرەکان رفیق حلمی بگە کاکە عارف
ورشید صدقی . محمد علی کردی . هەموو عرض احترامیان هەیە
مع الاسف محمد علی کردی ایمرو نەخوشە ولە مالەوەکەوتوە
دوعای خیری پیویستە لەسەر هەمو ولایەکە .
ایتر بژییت :
ووردی مخصوص سلامی هەیە وبیدەنەکات .
ایتر خوشتیت
برات
بشیر مشیر

gegest.
2-October-956

Cevabı
10-October-956.
usra.

`

١٣- پیرەمێرد وتویەتی

ئێمە بەشیر موشێرێکمان هەیە حیسیاتی ئەو بەرامبەر بە کوردایەتی، واتا هەستی، دابەش بکەی. بەشی هەمو کورد ئەکا.

١٤-دوکتۆر قاسملۆ ئەڵێ : چ میللەتێك بەشیری هەیە!؟

١٥- دو کورتە هۆنراوەی خۆی :

وەتەن بەخۆشی گەر ببینمەوە

ئیتر هەرئەژیم، قەت نامرمەوە

خودا کەعبە بەمن چی کە چوار دیوارە

کەعبەم دیدەنی بەیداخی کوردەوارە

داخی گرانم، کاتی کۆچی دواییەکەی، لە سلێمانی کەدەغەی هاتوچۆبو، رەشبگیربو، بوار نەبو بیبەینەوە بۆ گردی یارەی سلێمانی، سەرباری ئەوەی منداڵەکانی، شامیل و هوشام و نزار و فەوزیە، قایل نەبون بیبەینەوە بۆ سلێمانی، بۆیە لە گۆڕستانی شێخ مارف لە بەغداد بەخاکمان سپارد. بە هیوای دەرفەتێکبوین بۆگواستنەوەی بۆلای نەمران مامە یارەو پیرەمێرد. بەڵام بەداخەوە دوایی کاتێ دەرفەت رەخسا بۆگواستنەوەی، بیستمان گۆڕەکەی تێکدراوەو شوێنەواری نەماوە وەك دوکتۆر ئیهسان فوئادیش جەخت لەسەر ئەوە ئەکاتەوە. بەڵام ئەوەبو باخچەیەك لەسلێمانی لەڕێوڕەسمێکی شیاودا کرا بەناوییەوە کە گرنگیی ئەوەش وەك گرنگیی گواستنەوەکەی وایە.`

`

به باوەڕی من هێشتا مافی تەواو بەو مرۆڤە ئەفسانەییە گەورەیە نەدراوە! بۆیە هەوڵەکانی خۆمم، سەبارەت بەو، چڕکردەوە لەداستانێکو شانۆنامەیەکا کە ئەشێ وەربگێڕرێت بۆ زمانیترو داستانەکە بکرێت بە فلیمی سینەمایی. گەورەپیاویش، بکرێت بە شانۆگەری، یا بەزنجیرەیەکی تەلەفیزیۆنی.

`

داستانی بەشیر موشیر

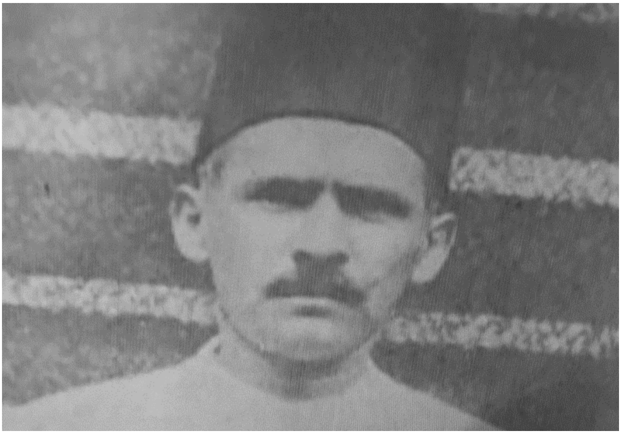

ئەو سەرۆکەی نە درۆیکردوە، نە راستیوتوە

کامیل ژیر

بەو هۆیەوە کە مێردمنداڵێکی جوانو بازوەکانی بەهێزبونو لەزۆرانبازیشدا پشتی نەئەدرا لە زەوی، کوڕوکاڵانی گەڕەکی سەرشەقامی شاری سلێمانی، وەك سەرۆکی گەڕەك، تێیان ئەڕوانی. لە شەڕەگەڕەکیشدا لەپێش هەمویانەوە شەڕیئەکردو هەمیشە، گەڕەکی سەرشەقام، براوەبو، تەنیا جارێك خەریکبو بشکێن، چونکە بەشیر بەشدار نەبو، بەڵام کە هەواڵی پێگەیی، خۆی گەیاندە شەڕەکەو ورەیانی بەرزکردەوەو بەرامبەرەکەیانی شکاند.

`

نەشیکردبو بەنەریتێك بۆخۆی کە دارولاستیکو قۆچەقانیو تێلاّ هەلگری، بەلکو ئەو بەردانەی بۆیئەهات، ئەیگرتنەوەو بەجۆری ئەیهاویشتنەوە کە هەرجارەی یەکێکی ئەگلان! هەرچیشی بەردەست بکەوتایە، ئەیدا بەزەویداو پشتی لە ئەرز ئەدا!.

ئا بەوجۆرە، رۆژانی سەردەمی هەرزەکاریی خۆی بۆئەگێڕاینەوە.

ئەشێ هەر ئەم هەلکەوتەیەشی، هاندەرێك بوبێ بۆئەوەی، بەشیر، هەمیشەو لە هەر جێیەك ،خۆی بە سەرۆك بزانێ، بۆ ئەم مەبەستەش، بواری پێشکەوتنو سەرکەوتنی خۆی، لە سەربازیدا ئەبینییەوە، بۆیە پێش ئەوەی بگاتە تەمەنی سەربازی، سالّی 1896 لەتەمەنی 17 سالّیدا خۆی ناونوسکرد بۆخولێکی زەفتێ و هەرلەو خولەدا فێری خوێندنەوەو نووسینیشبو. دوای چەند سالّێ، راژەکەی خۆی گواستەوە بۆناو سوپاو بە ئاواتی سەربازی گەیشت. ئیتر هەر لەسالّی یەکەمەوە، بوە جێگە سەرنجی فەرماندارەکانی، بەجۆرێ هەر سالّەو پلەیەك پێشیانئەخست، چونکە لەشەڕەکانی سوپای عوسمانیدا بەرامبەر نەیاران، جارلەدوایجار نەبەردییەکی زیاتری ئەنوان، تا لەماوەیەکی کەما گەیشتە پلەی زابت قوماندانی!.

`

ئەو، وەك ئازابو، هونەری شەڕیشی باش ئەزانی، بەڵکو هەندێجار خۆی نەخشەی وای دائەنا کە جێگەی سەرسوڕمانبو، سودیشی لە روداوە دێرینەکانی کورد وەرگرتبو. لە ناوچەیەکی شاخاوی بەردیندا، سوپایەکی گەورەی نەیارانی خستە کەمینێکەوەو لە لوتکەی شاخەکانەوە، خۆیو سەربازەکانی، لە نیوەشەودا، گابەردیان ترۆلئەکردەوە بۆ ئەو دۆڵەی سوپاکە مۆڵی خواردبو تیایا، وەك ئەوەی کورد بە سوپاکەی ئەسکەندەری مەکدۆنی کرد لە کوردستانداو سەدانیان لێکوشتن. لە چەن شەڕێکیتردا، وەك نەبەردییەکەی دوازدە سوارەی مەریوان، بە ژمارەیەك سەربازی کەمەوە، ئابلۆقەی سوپای گەورەی دوژمنیان ئەدا، پێشتریش سەربازەکانی وا فێرکردبوو کە وەك حیلەی ئەسپو زەڕینی کەرو وەڕینی سەگو بەهەیتوهاوارو دەنگی کەڕەنایو گرمەی تۆپو تەپەی تەپڵو تەقەی توفەنگ، ورەیان بەسوپای دوژمن بەرئەداو راویان ئەنانو ئەیانشکان. جارێکیش بەرەوڕوی سوپایەکی گەورەی ئنگلیز بوەوە کەژمارەیان ٣٠ هەزاربو، ئەم تەنیا ٣٠ سەربازی لەگەڵدابو، روانی سەربازەکانی خەریکە ورە بەرئەدەن! وتی: مەترسن، هەمو لەپەوڕو خۆتان بدەن بەسەر زەویداو یەکی خاکەنازێك بگرن بەڕوتانەوەو بەدوای منا بە سنگەخشکێ خۆتان بکشێنن بەرەو ئەوان، هەر گولەیەکتان بۆهات،

خاکەنازەکەی بدەنە بەرو بەدەستەکەی ترتان تەقەیان لێکەن. ئنگلیزەکان هەرچەن وەك باران گولەیان ئەباران، بەڵام بێهودەو توشی سەرسورمانبونو لە ئەنجامدا بەجۆرێ شکان کە سەدان لاشەو چەکی قورسو سوکیان لەپاش بەجێما! کەچی سوپای ئوسمانی لەجیاتی ئەوەی بۆئەمەش خەڵاتیکەن، گواستیانەوە بۆ بەشی بەرگدروێتی!!

- بۆ!؟

+ چونکە لەوە ترسان ئەم زابتە کوردە بلیمەتە،لەماوەیەکی کەما، بگاتە پلەی موشیر کە بەرزترین پلەی سەبازیبو، دواییش هەڵگەڕێتەوە بەسەریانا، یا سەربەخۆیی کوردستان راگەیەنێو ریسەکەی مەلای خەتێو مەلا ئدریسی بەتلیسی بکاتەوە بە خوری!

ئنجا وتی: منیش لەبەرئەوەی کەسێکی شیاوبوم بۆ موشیری ، هەر بەو پلەیە گەیشتم . ئەوەتا ئێستا نەتەوەکەی خۆم، بە(بەشیر موشیر) ناوم ئەبا نەك بەشیر سلێمان. ئەوانیش با هەر سەری خۆیان لەبەرد بدەن!.

***

`

کەسی بلیمەت، لەهەر جێیەکبێ، بلیمەتیی خۆی ئەنوێنێ، بەشیر موشیر لەماوەیەکی کەما لەو کارگەی بەرگی سەربازییەدا، بو بە وەستاباشییەکی ئەوتۆ، ئەفسەرە گەورەکان ئەهاتن بۆلای، بەتکاوە داوای ئەوەیان لێئەکرد بەمەقەستە زێڕینەکەی خۆی، بەرگی ئەفسەرییان بۆ ببڕێو بۆ بدروێ، نەك هەر ئەوە، بەڵکو وایلێهات لە درونی بەرگی سڤیلیشدا وێنەینەبو. دوای ماوەیەکی کەمیش، بو بەسەرۆکی ئەو بەشی درومانکارییە! بەڵام ئەو هەر چاوی لەوەوەبو کە بگەڕێتەوە بۆمەیدانی جەنگ وەك موشیرێك، نەك هەر ئەوە، بەڵکو بۆ ئەوەش کە نەتەوەکەی لە ژێردەسێتیی بێگانە رزگارکا، چونکە ئەوە ئەرکی سەرشانیەتی وەك سەرۆکی هەمو کورد!، پێشیوابو ئەو ئەرکە بەئەفسەرێکی پاڵەوانو پلەبەرزی بلیمەتی وەك خۆی ئەکرێ! بۆئەو گەڕانەوەیەشی بۆ مەیدانی جەنگ، سوکە بەڵێنێکیان پێدابو، بەڵام بەخت یارینەبو!

- بۆ !؟

+چونکە جەنگی جیهانیی یەکەم، بە هەرەسی دەوڵەتی ئوسمانی، کۆتاییهات!

***

دوای ئەو جەنگە، زوربەی ئەفسەرو پلەدارە کوردەکانی خەڵکی باشوری کوردستان، تورکیایان بەجێهێشت، بەڵام بەشیر موشیر،

`

پێی نەبو ئەستەموڵ بەجێبهێڵێ! چونکە دوچاری ئەوینی کچێکی دانیشتوی ئەستەموڵ بوبو! ئەو کچە کە ناوی مریەم بو، بەرەگەز خەڵکی یۆنانبو، وا هاتبوە بەرچاوی بەشیر، کە لەجوانیدا دەگمەنەو لە ناوبانگدا وەك مریەمی مەجدەلیەو لە داناییدا نەوەی ئەفلاتونە! کەواتە هەرئەبێ کچێکی لەوجۆرە ببێتە هاوسەری بەشیری موشیرو بلیمەتو سەرۆك!

مریەم، کچی ئامری ئەو لیوایەبو کە بەشیر ئەفسەربو تیایا، لە یەکێك لەو ئاهەنگە خێزانیانەدا کە بۆ خەلاتکردنی بەشیرو ئەفسەرە ئازاکانیتر سازکرابو بە بۆنەی نەبەردییەکانیانەوە، باوکی مریەم، یەکی مەدالیایەکی نیشانەی ئازایەتیی بە سنگی ئەو ئەفسەرانەوە کردو مریەمی جوانکیلەو ئێسکسوکیش یەکی چەپکێ گوڵی پێشکەش کردن. ئنجا بو بەگۆرانیو مۆزیکاو دانسو هەڵپەڕینو خواردنەوە. وارێکەوت لەو ئاهەنگەدا تەنیا بەشیرو ئەفسەرێکی خەڵکی بەغداد بەسەڵتی بەشداریی ئەو ئاهەنگەیانکرد، ئەوانیتر بە خێزانەوە. لەکاتی گۆرانیو هەڵپەڕینو دانسەکاندا، بەشیر بەگۆرانیی ساقی دەرویێشانو بەغدادییەکەش بە یومە یا یومە، هۆڵەکەیان پڕکرد!

بەشیر هەر لەو ئاهەنگەدا، کەوتە ئەو باوەڕەی، سازکردنی ئاهەنگەکە، بۆئەوەبوە مریەمی جوانکیلە، چەپکە گوڵی

`

خۆشەویستیی خۆی پێشکەش بەبەشیری بلیمەت بکات! بۆیە لەنیوەی دوەمی ئاهەنگەکەدا، بەشیر، دوای ئەوەی سەری گەرمبو، ئەفسەرە بەغدادییەکەی لێبو بەمریەم! کە دانس دەستیپێکردەوە، ئەویش ئەفسەرەکەی هەستانو ویستی دانسێکی لەگەڵدا بکا.
سەرەتا بە دەستێکی، کەمەری گرتو دەستەکەیتری ئەهێنا بەسەرو شانیدا! بەڵام چونکە دانسیان نەئەزانی، کەوتنە مەشقی سەربازی!(چەپ راست، چەپ راست) بەناو هۆڵەکەداو کردیان بەگرمە گرمێك، سەرنجی ئاهەنگ گێڕەکانیان بەجۆرێك بەلای خۆیانا راکێشا کە هەمو کەوتنە پێکەنینو چەپڵەلێدان بۆیان.
لەهەمویان زیاتر، مریەم چەپڵەی لێداو پێکەنی!! بەشیر بەئاگا هاتو کە بینیی مریەم چەپڵەی بۆلێئەدا، ئەوەندەیتر شەیدای مریەم بو!.

هەر بەهۆی ئەو ئاهەنگەشەوە، بەشیرو ئەو ئەفسەرە، بون بەبرادەرو هەردوکیان، دوای جەنگ، ماوەیەك لە ئەستەموڵ مانەوە. کاتێکیش ئەو پاشەکەوتەی لەسەردەمی سەربازییەکەیاندا کۆیانکردبوەوە، هاتە کزی، بەناچاری هەردوکیان ئەستەموڵیان بەجێهێشتو بەهاندانی برادەرەکەی، بەشیریش رویکردە بەغداد.
بەڵام دڵی هەرلای مریەمبو!. خۆشەویستیی مریەم بەجۆرێ لەناخی بەشیردا جۆشیسەن، شەونەبو خەوی پێوەنەبینێ،

بەڕۆژیش، دەیانجار تارماییەکەی مریەم، ئەیرڤان بۆدەریای خەیاڵ. بەشێکی بیریشی هەر لایئەوەبو کەی نەتەوەکەی رزگارکات!؟ بەتایبەتی ئەو، کوڕی ئەو رۆژانەبو کە بەبێ پرسی کورد، باشوری کوردستان کرا بە ژێردەسەی ئێراقی ئەرەبی!. ئەم دو خولیایە بەڕادەیەك کاریان تێکرد، بەشیریان زیاترکرد بەکەسێکی ئەفسانەیی خەیاڵاویی تایبەت، بەجۆرێ خەو و خەیاڵی لێئەبو بەراست! ئەو روداوانەی بەخەو ئەیبینی، یا ئەچوە چوارچێوەی خەیاڵییەوە، دوایی لێیئەبو بەڕاست! بەلایەوە سەیربو کەسێك باوەڕی پێنەکا! یا بەدرۆیبخاتەوە! کەواتە ئەو، بەباوەڕی خۆی، درۆینەئەکرد گەرچی روداوەکە درۆشبوایە! بەدەربڕینێکیتر، بەشیر کەسێکی درۆزن نەبو، بەڵکو زۆریش رقی لەکەسی درۆزنبو. کەسی درۆزن ئەوەیە خۆی بزانێ درۆئەکا، کە ناڕاستییەکە بەلایەوە راستبو، ئیتر پێی ناوترێ درۆزن. بۆیە ئەو نە درۆیکردوە، نە راستی وتوە. لەمەوە، بەشیر بو بەخاوەنی ژیانێکی پڕ لە کۆمیدیا! بەبێئەوەی بەخۆیبزانێ، واتا ئەو بۆ پێکەنین قسەینەئەکرد، بەڵکو بەلاشیەوە *سەیربو* کە خەڵکی بەقسەکانی ئەکەوتنە پێکەنین!. ئەم بارە دەرونیە، هەرهی بەشیرنەبو، دۆنکیشۆتی بەناوبانگیش هەروابو، هەڵبەت کەسانی دەگمەنیتریش لەوجۆرە هەبون، بەلام لەسەریان نەنوسراوە.

`

دانیشتن لەدەرباری بەشیردا، زانینی ئەویست. ئەبوایە ئەو چۆن لەخۆیگەیشتبو، تۆش هەر بەوجۆرە لەوت بڕوانیایە! واتا وەك سەرۆكی كورد، فەیلەسوف، ئەدیب، هۆنیار، ئەسكەری، بلیمەت، موشیر، قۆزو هەلكەوتو سەیرت بكردایە، هەرچیی ئەوت، چونكە بەلای خۆیەوە راستبو، ئەبوایە تۆش بەڕاست وەرتگرتایە! ئەوی ئەو ڕێوڕەسمەی نەزانیایە، خۆی بەدەركردن ئەدا!.

***

لە بەغداد، چوە وتێل ئەلەمەین لە شەقامی رەشید بەرامبەر مزگەوتی هەیدەرخانە، دو دوكان خوار ئەو وتێلە، دوكانێكی بەكرێ گرت بۆكاری بەرگدروێتی. تابلۆی سەر دوكانەكەی بە ئەرەبی نوسرابو. ئەمە كوردییەكەیەتی (بەرگدروی ملكیو سەربازی – خاوەنی مەقەستی زێڕین – بەشیر موشیر).

زۆرینەبرد، ناوبانگی دەركردو كار بەسەریا داباری. چونكە دوكانەكەی لەقشلەو لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە نزیكبو، ئەفسەرە گەورەكانو وەزیرەكانیش لای ئەو بەرگیان بەدرونئەدا. چەندین خەلفەو شاگردی راگرت. یەكێك لە شاگردەكانی، هادی خەمماسبو، ئەویتریان عاسم فلەیح بو كە دوایی بون بەناودارترین بەرگدروی بەغدا. خەلفەكەشی، گەنجێكی جوانو سوروسپیو لوسكەلەی خەلكی سوریابو! زۆریش دەسڕەنگینبو لە كارەكەیدا، بەشیر

`

ئەوەندەی خۆشئەویست، گەلێ شەو لەژورەکەی خۆی ئەینوانو ئەو کوڕەی لێئەبو بەمریەم!!

بەشیر هیچ دڵی بەو کارەیو بەو دەسکەوتانە خۆشنەبو. ئەو هەمیشە نیوەی دڵی لای مریەمو نیوەکەیتری لای ئەوەبو نەتەوەکەی رزگارکا، چونکە ئەوەی بەئەرکی خۆیئەزانی وەك سەرۆکی هەمو کورد! ئەوەش بەبەرگدرویێتی نەئەهاتە ئەنجام. بەڵام کاتێ بینی کەسە کوردە رۆشنبیرو ناودارو سیاسەتکارو پایە بەرزەکان لە بەغداو لە کوردستانەوە، وردەوردە روئەکەنە دوکانەکەیو لای دائەنیشن، بەشیر ئاهێکی پێاهاتو کەوتە ئەو باوەڕەی ئەوانە سەرسامی گەورەییو بلیمەتیی ئەون! ئەوەش ئەشێ هۆکارێکبێ بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی. ئەوانیش زو لەوە گەیشتن کە بەشیر کەسێکە لە خەیاڵدا ئەژی! بۆیە پەتیان بۆخەیاڵەکانی بەرەڵائەکردو پێیانئەوت: روگەی کورد.

ژمارەیەك لەو کوردانەی ئەکران بە وەزیر، بەشیر بە قوتابیو مریدی خۆی ئەزانین، بۆیە ئەمیش لەگەڵ گۆڕینی هەر کابینەیەکی وەزاریدا، چاوەڕوانی ئەوەیئەکرد پۆستێکی وەزاریی بەرکەوێ. جارێك ئەمەیدا بەگوێی ئەمین زەکی بەگا. کابینە گۆڕراو ناوی ئەمی هەر تیانەبو!

وردی: بۆ؟

`

عارف: خۆی نەیکرد. زەکی بەگ وتویێتی پاشا ئەڵێ چاکوایە یەکەمجار ببێ بەنائیب، ئەوسا بەوەزیر، بۆئەوەی وەزیری هەڵبژێراوی گەلبێ! ئەم جیایە لەوانیتر! .. بەشیر باوەڕی بەقسەکە هێنا.

***

ساڵ گەیشتە **1928**و دەنگۆی ئەوە بلاوبوەوە کە هەڵبژاردنی گشتی بۆپەرلەمان لەئێراقدا ئەکرێ. بەشیر ئەوەی بە هەلێکی باش زانی بۆئەوەی خۆی بپاڵێوێ لەشاری سلێمانی. دیارە ئەوسا ئەبێتە وەزیر، بەتایبەتی وەزیری بەرگری! بۆ نا ؟ کێ لەو شیاوترە بۆئەو پۆستە؟ ئەی ئەو ئەفسەرە بلیمەتەکەی سوپای ئ

وسمانی نەبو؟ هەڵبەت کە ئەو پۆستی وەزیرییەی پێدرا، ئەوسا هەم وەزیرو هەم موشیر. ئەوەش هەلی بۆ ئەڕەخسێنێ کە جاڕی سەربەخۆیی کوردستان بداو رایبگەیەنێ کە سەرۆکی هەمو کوردە! ئیتر مریەمیش بە کالاوپێتاوی خۆیەوە ئەبێتە هاوسەری! ئا بەوجۆرە بەشیر بیریئەکردەوە!.

هەڵبژاردن نزیك بوەوە. بەشیر موشیر بەیانی خۆپالاوتنەکەی لە ژمارە **2** ساڵی **1928** ی گۆڤاری زاری کرمانجیا بلاوکردەوە. هەر کە کوردانی دانیشتوی بەغا بەوەیانزانی، دەستە دەستە رویانئەکردە دوکانەکەیو پیرۆزباییان لێئەکرد. لە دەمەو

ئێوارەیەکیشا کە شەقامی رەشید جمەیئەهات لە خەڵك، بەشیر کەوتە دەریای خەیاڵەوەو ئەو خەڵکەی لێبو بەجەماوەری خۆیو هەمو داوای بەیانەکەیان لێئەکرد، بەیانەکەش ئەوەندەی نەمابو بەشی ئەوخەڵکە بکات، ئنجا داوایانلێکرد، بۆیان بخوێنێتەوە، بەشیر پەڕییە سەر سنوقێکو لاوێکی بانگکردو پێیوت: من ماندوم، تۆ بۆیان بخوێنەرەوە. ئیتر لەگەڵ هەر کۆپلەیەکی بەیانەکدا، ئەبو بەچەپڵەو بژی کوردو کوردستان. پۆلیس بەدۆنکی کەوتنە وێزەی خەڵکەکەو چەند سەروگوێلاکیان شکانو بڵاوەیان پێکردن! ئنجا هێرشیانهێنا بۆسەر بەشیر. بەشیر، لەدەنگی کرِیارێك بەئاگاهات، بەبێئەوەی وەڵامی کرِیارەکە بداتەوە، شپرزانەو بەپەلە دوکانەکەی داخستو رۆی. بۆ رۆژی دوایی، ئەو بەسەرهاتەی، وەك روداوێکی راست گێرِایەوە بۆژمارەیەك لەمیوانەکانیو سەرو دانەش لەبەیانەکەی دانێ کە ئەمە دەقەکەیەتی:

بەیانی هەڵبژاردن-ساڵی 1928

بۆ هەموو کوردان

ئەی کورد. . ئاگات لێ بێ و چاو بکەرەوە. ئەوا هەڵبژاردن هات. ئەمجارە دەبێ زۆر وریابی.

`

خۆیشت دەیزانی، کە نوێنەر لەپەرلەمانداا راستەوراست نوێنەر و قسەکەری ئەو نەتەوە یان ئەو وڵاتەیە کە لێیەوە هەڵبژێردراوە.

هەروەها ئاشکرایە کە ئەم نوێنەرانە سەبارەت بە نیشتمانپەروەری، لە ئاستی زانین و هۆشیاری، بەرگری دەکەن لە ماف و ویستی ئەو کەسانەی ئەوانیان هەڵبژاردوە و بەشێوەیەکی راستی دەناسرێن.

ئاستی زانین، هۆشیاری و نیشتمانپەروەریی نوێنەرێك بەتەواوی ئاوێنەی زانین، هۆشیاری و نیشتمانپەروەریی گەلەکەیەتی لەبەرئەمە بەبۆنەی ئەم هەڵبژاردنە نوێیەوە، بۆ ئاگاداری و چاوکردنەوەی هەموو کوردی دڵسۆزانی گەل، پێویستی راگەیاندنی ئەم داوایانە بەئەرکی جوان و حزمەتی پیرۆزی ملم زانی.

ئەی هاوخوێن و هاوزمانان..

بەناوی بەرژەوەندی مافەوە، بەدڵ و بەگیان لێتان دەپاڕێمەوە کەلە هەڵبژاردندا زۆر ئاگەدار بن، کەسانێکی وەها هەڵببژێرن کە پێچەوانەی باوەڕ و ویژدانیان ئەکەن بەخاتر و خۆتری هەڵبژاردن.

با نوێنەر بەتەواوی نوێنەرایەتی ئێوە بەجێ بهێنن و رێزی رەوشی کۆمەڵایەتی ئێوە بگرن. بەو بۆچوونەوە ئەوانیش

`

نوێنەرگەلێکی وەها هەڵبژێرن کە کورد بێ، کوردی بزانێ و بەشارەزایی، زانین و زانستەوە لە پەرلەمانا توانای پاراستنی مافی میللەتەکەی خۆی هەبێ، دیسان زۆر بەگرینگی تکا لە دەنگدەران و لە هاووڵاتیانی بەڕێز دەکەم لەکاتی هەڵبژاردندا نەژڵەژێن، تەماشای ناوی زل، دەوڵەمەندی و خاوەنی فەرمانبەری گەورە گەورە نەکەن. تەماشای توانا، بیری خزمەتی میللەت و شارەزایی لە حاڵ و پێویستی مەملەکەتیان بکەن، تاکو لەم نوێنەرە بەڕێزانە توانای لێکدانەوەی بەرژەوەندی دوارۆژی موڵك و میللەت و توانای ئامۆژگارییان پێ بکرێ ولەبەر هیچ رێگرێك نەوەستێ و سڵ نەکات.

ئەی میللەتی مەزن، تکات لێ دەکەین بەبۆچوونێکی گیانییەوە تەماشای ئەم پێشنیازەی دڵسۆزانی میللەتی خۆت بکە و هەموومان لێکی بدەینەوە و بۆ بەرژەوەندی گشتی بەم شێوەیە بۆ هەڵبژاردن تێ بکۆشین. هیوای گەورەیشمان وایە، ئەگەر بەم شێوەیە هەڵبژاردن بکرێ دەستەی نوێنەرانی بەڕێزی نوێ لە دوا ڕۆژدا لەگەڵ حکوومەت هەوڵی یەك دەخات و هەرچی لە توانایدا هەبێ بۆ چاکەی نەتەوەکەی خۆی دەستەبەری دەکات. وە "ئەمین" لە ئەنجامی تێکۆشان لە زانیندا، میلەت لە زانین و زانستدا بەرز دەبێتەوە و مەملەکەت لەگەشە و بنیاتکردندا پێش دەکەوێ.

`

ئیتر ئێمە هەرچی بەئەرکی ویژدانی و ملمان زانی پێشکێشمان کرد، ئینجا پەسەنکردن یان نەکردنی هەواڵەی بۆچوونی بڵندی میللەتە خۆشەویستەکەمانی دەکەین.

خوا شاهیدە میللەت بۆ پیاوی چاك گریانە،

هەر ئەوەندە و حورمەت.

1928_ 1 _ 27

بەناوی کوردانی جگەرسووتاوانەوە

بەرگدروو، بەشیر موشیر

بەشیر، بەهەمان شێوەی خەیاڵ، لە سلێمانیش، چەند گردبونەوەیەکی لەوجۆرەی ئەنجامداو بەچەپڵەو بژی کوردو کوردستان پێشوازیی لێکرا.

بەڵام دوای هەڵبژاردنەکە، سەرەتا، سەری لەوە سوڕما کە بۆچی دەنگی پێویستی نەهێناوە!؟

بەشیر: (لەبەرخۆیەوە) بۆ!؟ ئەی من کوڕە ئازاکەی شاری سلێمانی نەبوم؟ خۆ نەبەردییەکانم لە سوپای ئوسمانیا، لەهەمو دنیادا دەنگی دابوەوە! بەخۆڕاییشنیە کە مریەم بە تیری ئەوینم

`

گرفتاربوە! ئەوەتا ئێستەش هەمو کوردەکانی دانیشتوی بەغداد، پچوکیم ئەکەنو وەك سەرۆکی هەمو کورد سەیرم ئەکەنو بە روگەی هیوای کورد ناوم ئەبەن! ئەی ئەو هەمو خەڵکەی لە گردبونەوەکانی سلێمانیو بەغدا ئامادەبونو چەپڵەیان بۆلێئەدامو ئەو هەمو سەروگوێلاکەی تیا شکا!؟

ئەسیریی، فەیلەسوفو گەورە هۆنیاری شاری کەرکوك، وەڵامیدایەوە: (میرم، ئەم دەسەڵاتەی ئێراق، دەسەڵاتی ساختەو تەزویرە. چۆن رێگەئەدەن بلیمەتێکی وەك ئێوە ببێتە پەرلەمانکارو دوایی کەرکوك لە ئێراق دابڕێو بیخاتە سەر دەوڵەتی کوردی! ئەی ئنگلیز لەپێناوی نەوتەکەی بابە گوڕگوڕدا، ولایەتی موسڵی نەختستە سەر ئێراقی ئەرەبی!؟ جگەلەوە، ئەو گردبونەوانەی بەغداو سلێمانی کە خۆت باسیانئەکەی، رژێمیان تۆقان!). بەشیر باوەڕی بە قسەکە هێناو ئارامبوەوە.

***

کە لە ئەندامبونی پەرلەمان نائومێدبو، ئنجا رێگەی کتێبنوسینو بڵاوکردنەوەی گرتەبەرو ئەم کتێبانەی بەچاپ گەیان: سیپارەی حەقپەرستی، دیوانی ئەدەب- میسباحولدیوان، بەختنامەو گەلێ بابەتیتر، سەرباری نووسینو ئامۆژگاریو هۆنراوکانی لە رۆژنامەو گۆڤارەکانا.

`

ساڵ بو به **1936** لەم ساڵەداو رۆژی **10/27** بەکر سدقی کودەتایەکی لە بەغدا ئەنجامدا. وەزارەتەکەی یاسین هاشمیی روخان، جەئفەر ئەسکەریی کوشت کە وەزیری بەرگریبو چونکە سەربەئنگلیزبو، نوری سەئیدو رەشید ئالی گەیلانیو یاسین هاشمی، بە یارمەتیی باڵیۆزخانەی بەریتانی، هەڵاتن بۆدەرەوەی وڵات.

بەکر سدقی خەڵکی ناوچەی ئەسکەری سەر بەناوچەی ئاغجەلەری شارۆچکەی چەمچەماڵبو. خۆشەویستیی بەشیر بۆ سدقی لەوەوە سەرچاوەی گرتبو کە ئەویش وەك ئەم خولیای دەوڵەتی کوردیی هەبو لەسەرتاسەری کوردستانا، بۆئەو مەبەستە، سدقی ژمارەیەکی زۆری ئەفسەرە کوردەکان لەدەوری خۆی کۆئەکاتەوە. بەدەستێکی پۆڵایین ئەو پیلانەی ئیگلیزی تێکشکان کە ئەیویست دەوڵەتێك بۆئاشورییەکان دروستبکا، چونکە ئەوە ئەبوە هۆی دابەشبونێکیتری کوردستانو ئەبوە لەمپەرێکیتر لەبەردەم ئەو دەوڵەتە کوردییەی لەهزری ئەو و بەشیردابو!.

بەکر سدقی لە **1936/10/31**دا پەرلەمانی هەڵوەشانەوەو رۆژی **1937/2/20**ی دیاریکرد بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمانێکیتر.

بەشیر موشیر ئاهێکی پیاهاتەوەو وەك گوڵ گەشایەوە. لەگەڵ بەکر سدقیا نزیکو هاوتەمەنبو، هەردوکیان کوردبون، لە سوپای

`

ئوسمانیا ئەفسەربون، لە بەغا دۆستایەتییەکیان هەبو، جارجار سەری بەشیری ئەداو پێکەوە لە دەرگای دەوڵەتی کوردییانئەدا. لەدوای کودەتاکەی سدقیەوە، دوکانەکەی بەشیر بەشێوەیەکی فراوانتر بوبە روانگەی هیوای کورد. هەمو رۆژێ پڕئەبو لەکەسایەتییە کوردەکانو باس باسی کودەتاکەو بەرئەنجامەکانیبو. بەشیر وەك نوێنەری بەکر سدقی هەڵسوکەوتی ئەکردو شرۆڤەی روداوکانی ئەکرد، هەنێجار بەجۆرێ قسەیئەکرد وەك خۆی کودەتاکەی کردبێ. ژمارەیەکی زۆریش لەشارەکانی کوردستانەوە روویانتێئەکرد، هەر یەکەو بۆ کارێکی تایبەتیی خۆی، یەکێك بۆئەوەی وەزیفەکەی لەلادێوە بگوێزرێتەوە بۆناوشار، یەکێك بۆئەوەی بیگێرنەوە سەر وەزیفەکەی، یەکێك بۆئەوەی دایمەزرێنن، ئیتر بەوجۆرە. هەندێکیشیان بەدەسودیارییەکی باشەوە ئەهاتن. ئەویش بەڵێنی بەهەمویان ئەدا کارەکانیان لای بەکر بۆ جێبەجێبکا، بەڵام جارێ بەکر سەری قاڵە، کە دەستی پەرژا، خۆی دێتە لام بۆئەوەی پرسو راوێژم پێبکا چۆن دەوڵەتداری بکا؟ کەی سەربەخۆیی کوردستان راگەیەنین؟ چۆن تۆڵەی خۆمان لەئنگلیز بکەینەوە؟ چ پلەو پایەیەك بدەین بە شێخ مەهمود؟.. هەر زوش بریاریدا بۆهەڵبژاردنەکەی **2/20** خۆی

`

بپاڵێوێو بەیانەکەی لە رۆژنامەی ژیان **1937/1/18** ل **2** بڵاوکردەوە کە ئەمە دەقەکەیەتی:

بەیانی هەڵبژاردن – ساڵی 1937

بۆ هاووڵاتییە بەرێزەکانم

لە بەغداوە/ بەرگدروو "بەشیر موشیر"

بۆ پێکهیان و دروستکردنی پێویستیی نیشتمان، بۆ خۆشگوزەرانیو بەختیاری هاوشاریمان لە پەرلەماندا نوێنەر دانان بەبێ ئاستەنگی مافی هەڵبژاردن دراوە بە خۆمان. هەریەکێ لە ئێمە سەرپشك و ئازادە لە بەکارهێنانی ئەم مافەی دا.

هەرچەندە لە کاتی حکوومەتی پێشوودا ئەمە بەخراپ بەکار دەهێندرا. بەڵام لە ئێستادا کە حکوومەت حکوومەتی جەماوەرەو بەرنامەی چاکسازی هەیە، دەتوانین بەئارەزووی خۆمان، مافی هەڵبژاردنی خۆمان بەکار بهێنین.

حکووکەت لەمەدا یارمەتیمان دەدا، لەبەرئەوەی حکوومەت مەبەستی خزمەتی میللەتە، منیش تینووم بۆ خزمەتی "قەومی

`

عێراق"، حەز دەکەم لەم ڕێیەدا یارمەتی حکوومەت بدەم و خزمەتی "میللەتی عێراق" بکەم. لە پەرلەماندا ئەوەی بەقازانجی "قەومی عێراق" ی دەزانم هەوڵی بۆ بدەم و بیکەم. ئەو ڕێیە کە گرتوومە دەمەوێ لەسەری بڕۆم. بۆ ئاگەداری لە ژێرەوە بەرنامەی خۆم بۆ هەڵبژاردن دەخەمە روو، بەو بەرنامەیەوە بەرئەندامی خۆم بۆ "لیوا" ی سلێمانی رادەگەیەنم

لەم ڕێیەوە هەر کەس هاوبیری من، تکا دەکەم دەنگی خۆی بەمن بدا، تا بەهێزی ئەوانەوە لە پەرلەمان بتوانم نوێنەرایەتییان بکەم و بەو دەسەڵاتەوە خزمەتیان بکەم.

1. بۆ کردنەوەی قوتابخانەی ئامادەیی و قوتابخانەی پیشەیی "لە وڵاتی خۆماندا" بۆ زۆرکردنی ژمارەی قوتابخانەی سەرەتایی لەو لادێیانەدا کە پێویست بێ، وە بۆ زۆرکردنی ژمارەی "بورس — زەماله" هەول دەدەم.

2. بۆ پرۆژەی ئاو و کارەبای شار و ئەو قەزا و شارو پرۆژکانی پێویست بێ هەول دەدەم، بۆ وەدەستخستنی هاوکاری حکوومەت و یارمەتی دەسەڵاتداران هەوڵ دەدەم.

3. بۆ پێشخستنی کشتوکال، بۆ چاکسازی کشتوکال، بۆ دامەزراندنی شەریکەتێکی کشتوکاڵی و هاوکاری بانکی کشتوکال

`

هەول دەدەم، وە بۆ لەناوبردنی نەخۆشی ئاژەڵان کەرەستەی پێویست لە حکوومەت داوا دەکەم.

4. بۆ زۆرکردنی سامانی حکوومەتەکەمان، بۆ پێگەیاندن و باشکردنی جۆر و پاراستنی بازاڕی تووتن و میوە و ئاژەڵان، هەوڵ دەدەم بەشێوەیەکی هاوچەرخ و هونەری سوودمەند بین.

5. لەبەرئەوەی بازرگانی و ئاسایش و خۆشگوزەرانی بە لەشکرێکی بەهێز و حکوومەتیکی دەسەڵاتدار دەکرێ، بۆ زۆرکردنی ئەم هێزە ((بەتایبەتی هێزی ئاسمانی)) بۆ یارمەتی "ئەهالی" بەحکوومەت چی پێویست بێ دەیکەم.

6. بۆ دەستەبەرکردنی دادپەروەری لەنێوان "خاس و عام" دا، داوای دادگە و چاککردنی یاساکان لە حکوومەت دەکەم.

7. بۆ بەستنەوەی دێهات بەقەزاکانەوە داوای کردنەوەی ناحیە دەکەم.

8. داوای زۆربوونی نەخۆشخانە و دەزگا تەندروستییەکان و ژمارەی دوکتۆری پێویست دەکەم.

9. بۆ چاکسازی هەندێ یاسایماڵی کە زۆرینە گلەییان لێ هەیە و باج و خەراجی زەویوزار و بۆ دامەزراندنی کارگەی رستن و چنین تێ دەکۆشم.

`

بەرێزەوە سوپاسم پێشکەش بەو کەسانە ئەکەم کە نوێنەرایەتی خۆیان بە من دەسپێرن.

هیوا دەخوازم کە متمانەی ئەوان خراپ بەکار نەهێنم

سەرکەوتن لەخوا دەخوازم.

ئەمجارە بەشیر، گەشبینبو کە هەڵئەبژێردرێ. خۆ ئەم هکومەتەش وەك ئەوەی پێشو ساختە ناکات، ئەمە هکومەتی خۆمانە، ئەوەشی بیستبو کە بەکر، دۆستەکانی خۆی ئەخاتە پەرلەمانەوە، لەبەرئەوە بەپێویستی نەزانی ئەمجارە بانگەشەو گردبونەوە بکا. خۆیدانابو دوای هەڵبژاردن، پۆستی وەزیری بەرگریش وەرگرێ!

بەشیر لە باشترین قوماش، دەستێ جلی ئەفسەریی بۆبەکری برادەری درو، تا، کە جارێکیترهات بۆلای، وەك دیارییەك پێشکەشیکات. دەمەو ئێوارە کە شاگردەکانی رۆیشتن، ئەو جلە سەربازییانەی لەبەرخۆیکردو چوە بەر ئاوێنەکە. خەیاڵ رفاندی بۆ وەزارەتی بەرگریو دەستە دەستە گەورە ئەفسەرەکان ئەهاتنە بەردەمیو پێیانئەدا بەزەویاو بۆیئەچەمانەوەو پیرۆزبایی ئەوەیان

لێئەکرد کەبوە بەوەزیری بەرگری. سەیرێکی سەرشانەکانی کرد، شیرو تاجی موشیریی پێوەبو!.

یەکەم کارێکی لەم وەزیرییەیدا: بروسکەیەکی بۆباوکی مریەم نارد کە خۆیو هەمو خێزانەکەی گەشتێکی بەغا بکەنو میوانی ئەوبن. لەچاوتروکانێکا هەموویان گەیشتن. باوکی مریەم بەجلە ئەفسەرییەکەیەوەو مریەمیش بەچەپکێ گوڵەوە. لەوکاتەدا یەکێك لەئەفسەرە لاوەکانی وەزارەت، بێئەدەبییەکی کرد! چو چەپکە گوڵەکەی لەمریەم وەرگرتو چەمایەوەو دەستی ماچکرد!! بەشیر تا هێزی تیابو قۆناغە توفەنگێکی سرەوانده ئەفسەرەکەو لەدەنگی هاڕەی ئاوێنەکە بەئاگا هات کە گەزی خەیاتییەکەی پیاکێشابو!.

***

ئەمجارەش بەشیر دەنگی تەواوی نەهێنا بۆپەرلەمان! کە رەئوف چادرچی، خاوەنی ئەو ریزە دوکانەی بەشیر لەیەکێکیاندابو، هات بۆکۆکردنەوەی کرێدوکانەکان، بەشیر پێیوت زۆر گلەییم لە کامیلی براتو بەکر هەیە، چونکە کارێکی وایاننەکرد ببم بەنائیب (مەبەست لە کامیل، کامیل چادرچیبو کە کرابو بە وەزیری ئابوری) رەئوف وەڵامی بۆهێنایەوە کە بەکر سدقی وتوێتی من بەشیر موشیرم خۆشئەوێ، بۆیە نەمکردوە بە نائیب، وتومە کە من کوژرام، با مەقەستەکە لەکیس ئەو نەدەم،

`

(واتا سەری ئەویشی تیا نەچێ) کە لە 1937/2/9دا بەکر سدقی کوژرا، بەشیر باوەڕی بە قسەکە هێنا.

خەوەکەی شامیلی کوڕی

هەر لەسەر بەرگدرویێتیەکەی بەردەوامبو. خانویەکی لەوبەر پردی کۆنەوە کڕیو ژنیشی هێنا. شامیلی کوڕی گەیشتە تەمەنی هەوت ساڵ. بەیانییەك شامیل وتی: ئەمشەو لەخەوما کوپەیەکی پڕ لەزێڕمان لەژێر ئەم خانوەدا دۆزییەوە. بەشیر سەیری کتێبی خەونامەیکرد، نوسرابو خەوی منالی 7 ساڵان دروستە! بەشیر کەوتە خەیاڵەوەو کوپە زێڕەکە هاتە بەرچاوی. کوپەکە ئەوەنە گەورەو پڕلەزێڕبو، کردییە دەوڵەمەندترین بازرگانی بەغا. ئنجا کەوتە بازرگانیکردن لە نێوان ئەستەمولو بەغادا. کارەکەی بریتیبو لەهاوردەکردنی لیرەی رەشادیو لیرەی غازیی کە لەسەردەمی دەوڵەتی ئوسمانییەوە مابونەوە. لەهەمو چونێکیا بۆئەستەمولّ، سەردانێکی ماڵی مریەمیشی ئەکردو جوانترین خشڵی پێشکەش ئەکرد! ئەویش هەموجارێ، بە روە خۆشو زەردەخەنە ئەفسوناوییەکەیەوەو بە سەد نازو رازەوە، جوانترین چەپکە گوڵی پێشکەش ئەکردو دەسلەملانی یەکدی ئەبون!

`

لەدەنگی دایکی شامیل بەئاگاهات. بۆرۆژی دوایی کرێکاری هێناو کەوتنە هەڵکەننی باخچەیماڵەکە. دوایئەوە هەڵکەننی زەویی ژور لەدوای ژور! ئەوەنە پاچکارییانکرد، خانوەکە لەکەڵك کەوتو خەریکبو ئەڕوخا! ناچار بەهەرزان فرۆشتیو لەکۆڵانی بەرامبەر دوکانەکەی، خانویەکی بچوکی پێکڕی.

بەشیر هەناسەیەکی ساردی هەڵکێشا!

نەبەز: مامۆستا گوێی مەدەرێ، سەر سەلامەتبێ، ماڵی دنیا هیچنیە. راستە ئەوەی بۆتگێڕامەوە لەبارەی ئەو خانوەوە، زیانێکی زۆری پێگەیانی، بەڵام ئەشێ خێری پێوەبوبێ. بەسنیە خانوەکە بەسەرتانا نەڕوخا!

بەشیر: : نا، رۆهەکەم. خۆ من خەفەت بۆ ئەو زیانە ناخۆم.

نەبەز: ئەی بۆچی؟

بەشیر: ئەولادەکانم.

نەبەز: شامیل منداڵبو، نەئەبو ئەو خەوەت بۆبگێڕێتەوە. ئەڵێن زێڕ لەخەودا زیانە!

بەشیر: ئەوەشنیە.

نەبەز: ئەی چی؟

بەشیر: ئەڵێم ئەولادەکانم، وەکو خۆم فەیلەسوف دەرنەچون!

لەدوکانی بەرگدروێتییەوە بۆبالێۆزخانەی کوردستان

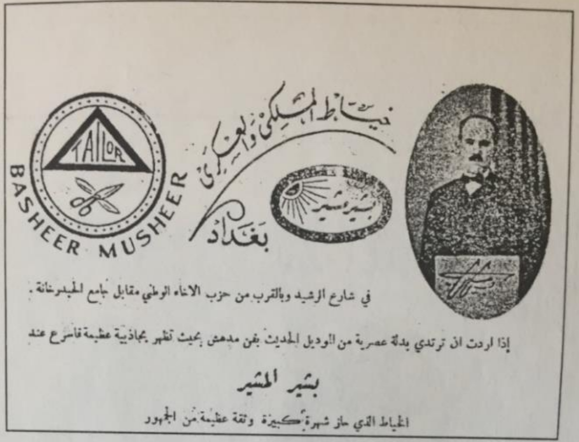

ڕێکلامی دوکانەکەی بەشیر موشیر ١٩٣٦

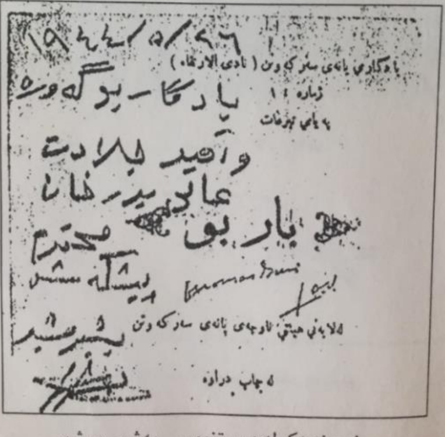

نموونەیەک لە دەستنووسی بەشیر موشیر

`

کێشەی بەشیر هەر بەتەنیا ئەوینی مریەم نەبو، بەڵکو ئەوینی کوردستانیشبو. هەرچەن ئەیهێناو ئەیبرد، بە بەرگدروێتی ناگاتە ئاواتەکانی! جا گەرچی بەرگدروێتییەکەی داهاتێکی باشی هەبو، بەڵام وازیلێهێناو دوکانەکەی کردە ناوەندێکی روناکبیریو سیاسی، بەڵکو باڵیۆزخانەی کوردستان لەپایتەختی هارونە رەشید!. وەك خۆی ئەیوت: لەو دوکانەدا نەخشەی کودەتاکەی بەکر سدقی دارێژراوە. هەرلەو دوکانەدا بیرۆکەی کۆمەڵەی ئازادی و ژیانەوەو یەکێتیی کورد(کاژیك) چەکەرەیکرد، گەلێ بەیانی هیزبی بڵاوئەکرایەوە، پیلانی سیاسی ئەنجامئەدرا، زەمی هکومەت ئەکراو...هتد

با هکومەت گەواد نەبێو منیش لەدژینەبم

سەئید قەزاز وەزیری ناوخۆبو، رۆژێ ئوتۆمبیلەکەی لەبەر دوکانی بەشیرا راگرتو پاکەتێ جگەرەی لێکڕی.

قەزاز: ئەوەچیە وەستا بەشیر، ئەوشتە قۆڕانە چین؟ ئەو شتانە کێ بۆت ئەنوسێ کەهەموی جنێون بەهکومەت، ئەو شتانە چین؟

`

بەشیر: کێ بۆم ئەنوسێ! من خۆم قەلەمم بەقوەتە، خۆم ئەینوسم.

قەزاز: باشە خۆت قەلەمت بەقوەتە، بۆچی لەدژی هکومەت ئەنوسی؟ هکومەت چیلەتۆکردوە؟

بەشیر: سەئید بەگ، با هکومەت گەواد نەبێو منیش لەدژی نەنوسم. من بۆ لەدژی جەنابت نانوسمو لەدژی هکومەت ئەنوسم؟

قەزاز: باشە باشە، بەلاَم جنێو بەمن مەدە.

بەشیر: نا، رۆهەکەم، من چۆن جنێو بەتۆ ئەدەم! تۆ زاتێکی گەورەی. من جنێو بە وەزیرە گەوادەکانی ئەم هکومەتە ئەدەم!

سەئید قەزاز سەرێکی باداو پێکەنیو رۆی!

بەشیرو نەوت

لە پاشماوەی بەرگدروێتییەکەی، تەنیا مەقەستە زێڕینەکەو گەزە ئاسنەکەی هێشتەوە. ئەمجارە دوکانەکەی کرد بە روانگەی هیوای کورد. هەرچی جاپکراوی کوردی هەیە لەدوکانەکەی ئەوا ئەفرۆشرا، هەن`ێ وردەوالاَشی تیا ئەفرۆشرا. خۆیشی بەردەوام کەوتە تەئلیفکردنی هۆنراوەو وتاری کوردایەتیانەی ئاگرین. دیارە

`

وەك نووسەرە گەورەكانی جیهان، پێنوسە ئاگراوییەكەی ئەدایە دەس یەكێك لەمریدەكانیو فەرمانی پێئەدا لەبارەی فلان بابەتەوە وتارێ، یا هۆنراوەیەكی بۆبنوسێ. هەڵبەت هێڵە پانەكانی بابەتەكەی بۆ دیاری ئەكردو ئەیوت دە ئیتر خۆت هێڵە ستونیو وردەكارییەكانی تەواوكە!!

دوكانەكەی هەمیشە جمەیئەهات لە موریدەكانی، بەتایبەتی (هەوتەی مژدەبەر) كە ژمارەیان لەهەوت زیاتربو، بەڵام لە زۆر كاتا، تەنیا هەر هەوتیان ئامادەییان هەبو. رویتێكردنو وتی: بەشیر: ئەمەوێ وتارێ لەسەر نەوت بنوسم .

محەمەد: زۆر باشە، من شارەزاییم لەو بارەیەوە هەیە. خوێندكارێكی دوا پۆلی بەشی كیمیام لەزانكۆ.

بەشیر: دە بنوسە: لەكەركوك ژنان كونگەیان ئەبرد بۆ بابەگوڕگوڕو پڕیانئەكرد لەو نەوتەی هەڵئەقوڵاو بۆ چێشتلێنانو چرا بەكاریان ئەهێنا، بەكۆڵی كەر ئەبرا بۆشارەكانیتر. كە ئنگلیز بەوەی زانی، پاشقولێكی لە فەرەنسا گرتو سورییەی پێگۆڕییەوە بەئێراق! كە رەخنەیان لە كلیمەنسوی سەرۆكی فەرەنسە ئەگرت بۆ ئەو ئاڵوگۆڕەو پێیانئەوت ئێراق نەوتی تیایە! كلیمەنسو ئەوەنە بێدیماغبو ئەیوت جا نەوت چیە، من هەركات نەوتم پێویستبێ، ئەچم لەدەرمانخانە بوتڵێك ئەكڕم..ئێی! ئەوە داری نەوتە بەرۆهی

`

ئێمەوە! ئەو نەوتە، بو بەئاگرو بەربوە گیانی کورد!.. دە ئیتر خۆت تەواویکە.

دەمە تەقێی بەشیرو هەنێ لەمریدەکانی

+ رویکردە هەژارو پێنوسەکەی دایە دەستیو وتی: بنوسە : مەیل، دیسان مەیل، وە مەیل، مەیلی من وەتەن..مەیلی من مریەم.. ئیتر خۆت تەواویکە. ئەوەشی پەیوەنیی بەمریەمەوە هەیە، با ژیر، تەواویکا.

+ بە ژیری وت: تۆ لەهەمو کەس باشتر ئەزانی کە من چەن پەرۆشی ئازادیو سەربەخۆیی کوردستانم. بزانم تۆ چیم بۆ ئەنوسی؟

+ رویکردە ئەهمەد شوکریو پێیوت: تۆ مادەم لەچاپخانە کارئەکەی، پیرۆزنامەیەکم بە بۆنەی نەورۆزەوە بۆ چاپکە. پیرۆزنامەیەکی بەقوەتبێ، با ئەوانەی ئەڵێن کورد نەتەوەنیەو مافی جیابونەوەی نیە، شەقبەرن! رۆهەکەم نەترسیت، بلێ ئەوەی جیابونەوەخواز نەبێ، گەوادە.

هەریەکەو ئەرکەکەی خۆی بەرێکوپێکی بەجێگەیاندو لە میدیاکانا بڵاویانکردەوە. لە دانیشتنێکیتردا کە ئەو موریدانەو

`

هەندێکیکەش ئامادەیبون، مامۆستا وتی: من کۆمەڵێ شتی ئەجیبم بڵاوکردۆتەوە (وتاری نەوتەکە لەرۆژنامەی بڕواداو ئەوانیکەش لە گۆڤارو رۆژنامەیتردا بڵاوکرابونەوە) هەمویانی دایە دەس وردیو وتی بۆیان بخوێنەرەوە. ئەویش ئەمانەی بۆ خوێندنەوە:

ئەوەی هەژار:

مەیل دیسان مەیل ، دڵ پڕە لە مەیل
دڵ کەیلە لە خەم لەبەر مەیلی لەیل
لەیلی من وەتەن منم مەجنونی
هەردولا توشبوین کزێو زەبونی
هەرگیز لانەچو مەیلی لەناو دەڵ
وەتەن وەتەنمە بشچمە ژێر گڵ
تا دایکی وەتەن دیلو یەخسیرە
دڵ پەستو خەمبار بەشیر موشیرە

تەواوکردنەکەی ژیر:

لەیلی من مریەم، منم مەجنونی
کاتێ کە ئەمرم، ئەو بە مەهزونی
دێتە سەر گۆڕم، دەس بەگوڵەوە
بەکامی هەستو جۆشی دڵەوە
ئەڕێژێ ئەسرین بۆگەورەی کوردان

بەڵێنبێ مریەم، شاجوانی جیهان

لەودنیاش ئەگەر زیندو بومەوە

بۆ کوردو بۆ تۆ تێهەڵبچمەوە

ئەوەی ژیر:

گەلێ ئازادیی لە یادو بیربێ

خاوەنی رۆڵەی وەکو بەشیربێ

بەشیر موشیربێو کاملۆ ژیربێ

بۆ کوردستانی قەڵغانی شیربێ

ئەو گەلە ئەبێ بگا بە ئاوات

سەربەخۆ هەڵکا بەیداخی وڵات

بەشیر دایە پڕمەی گریان! بەدەم هەنسکەوە وتی: ئەترسم بمرم، ئاڵای سەربەخۆیی کوردستان نەبینم!! ئەترسم بمرمو کورد بێ سەرۆك بمێنێتەوە!! ئەترسم بمرمو مریەم بێبەشیر بمێنێتەوە! ئەترسم بمرمو تەباییو یەکێتی لەناو نەتەوەکەما نەمێنێو دەستیان بچێتە خوێنی یەکدی!! ئنجا رویکردە ئاسمانو وتی:

خودا کەعبە بەمنچی کە چوار دیوارە

کەعبەم، دیدەنی بەیداخی کوردەوارە

ژیر: مامۆستا دڵ لەدڵ نەدەی، تۆ هەرگیز نامری. ئەگەر بەجەستەش لەنەتەوەکەت جیابیتەوە، بەگیان هەر لەگەڵیدا ئەمێنیتەوەو بەرەو سەربەخۆیی ئاڕاستەی ئەکەی. ئەی خۆت نەتفەرموە:

وەتەن بەخۆشی گەر ببینمەوە

ئیتر هەر دەژیم قەت نامرمەوە

مام جەلال رویکردە مامۆستاو ئاماژەی بۆ ژیر کردو وتی: ئەوە نابێ، چۆن ئەبێ خۆی بخاتە ئاستی تۆ!؟ ئەوەتا ئەڵێ: بەشیر موشیربێو کامیلو ژیربێ !

ژیر: نەخێر. کامڵو ژیربێ.

بەشیر وەڵامی مامی دایەوە: رۆهەکەم تۆ ناتوانی بەینی منو ئەو تێکبدەی.. (بو بەپێکەنین) ئنجا پێیوت: ئێوە ئاگاتان لەخۆتانبێ، نەکەن بەداگیرکەرانی کوردستان باوەڕبکەن. ئەم سەگبابانە دوژمنی کوردن، هەرگیز چاوەڕوانی ئەوە نەکەن مافەکانی نەتەوەکەم لەسەر دەستی ئەمانەدا جێبەجێببێ.

وردی، ئەو کارتەشی خوێنەوە کە شوکری بەخەتە خۆشەکەی زەنگوغرافیکردبو بۆجەژنی نەورۆز:

نەورۆزت پیرۆز

ئەی برای دڵسۆز

بەشیر، موشیری کوردی ئازادە

کێ جیاخواز نەبێ، دیارە گەوادە

بە پێکەنینو چەپڵە، وەڵامی کارتەکە درایەوە!.

کوردی گەیانە سەد ملیۆن

سوجادی: لە سەرچاوەیەکا نوسراوە: (کورد لە ئێراقو تورکیاو ئێرانو سوریاش کەمینەیە، لە هیچ لایەکیان مافی جیابونەوەی نیە. ئەبێ کەمینە بکرێ بەقوربانی زۆرینە، جگەلەوە، جیابونەوەیان، زیان بە چینی پرۆلیتار ئەگەیەنێ، لەبەرئەوەش کە ئابورییەکی هاوبەشی نیە، پێیناوترێ نەتەوە. ئەشڵێ هەمو کورد دە ملیۆن نابێ!.. سەرچاوەکە زیاتر لەسەری ئەڕواو ئەڵێ: لەبەرئەوە، ناگونجێ یەکێك بەخۆی بڵێ: سەرۆکی هەمو کوردم)!.

ڕۆژبەیانی: ئەوە چ ماکەرێکە ئەیخورێ!؟ پەلێکیم بدەنە دەس، دایئەمرکێنمەوە!

وردی: لیۆشاوشیو ماوتسی تۆنگیش، ئەو جۆرە بیردۆزانە ڕەتئەکەنەوە.

ژیر: کۆڵەکەی ئەستوری نەتەوە، هەستی هاوبەشە. لەهەر کونجێکی دنیا، لە ناسنامەی کوردێ بپرسی، بەجیاوازیی ئاینو

بیروڕاو شێوەزمانەوە، ئەڵێ کوردم، ئەوە بەسە بۆ نەتەوەبونی کورد. کورد بەخواستی خۆی نەبوە بەکەمینە لەو دەوڵەتانەدا. ئەوە لەئەنجامی داگیرکردنەوەیە. بۆچی ئەبێ کەمینە بکرێ بەقوربانی زۆرینە!؟ کێ کوڕی خۆی کردۆتە قوربانی کچی کی؟ ئێمە هیچکاتێ نامانەوێ کەمینەکانی ناو کوردستان بکەین بەقوربانی خۆمان. کورد خۆی بریاری چارەنوسی خۆی ئەداو کوێخایەتی کەس رەوانیە بەسەریەوە. پرۆلیتاری هەر نەتەوەیەکیش، بەرژەوەنیی تایبەتیی خۆی هەیە جیاواز لە هی نەتەوەکانیتر. ئاخر بۆیە کورد ئابوریی هاوبەشی نیە، چونکە نیشتمانەکەی کراوە بە پێنج بەشەوە. جابا کورد دە ملیۆن نەبێ، یەك ملیۆنبێ. مامۆستا بەشیریش هەمو کوردی لەژێر چەتری خۆیا کۆکردۆتەوە، لەبەرئەوە سەرۆکی هەمو کوردە.

بەشیر سنگی دەرپەڕان. وردی دایە پرمەی پێکەنین!

بەشیر: ئەوە بەچی پێئەکەنی!؟

وردی: بە هیچ

بەشیر: دە فەرمو ئەمە مامۆستاکەمانە. ئاخر کەس هەیە بەهیچ پێبکەنێ؟

وردی: تۆ کە سەرۆکی هەمو کوردبی، چۆنئەبێ لەبەغا دانیشی!؟

`

بەشیر: بەغایش شارێکی کوردستانیە.

وردی: چی!؟

ژیر: نەك هەر بەغا، ئێراق هەموی کوردستانیبو. ئێراق ناوێکی کوردییە. کیشیەکان پێیانئەوت (ئەریکا) میدییەکان ئەیانوت (ئیراکستان). بەزاری لوڕیو هەورامی، ئیراك، واتا(نزمایی خوارو). جا لەبەرئەوەی کیشییەکان رەگێکی کوردبون، ئیراك، وشەیەکی زاری فەیلیە. ئەوەش راستنیە کە ئەبو جەئفەری مەنسور، بنیاتنەری شاری بەغایە. پێش ئەو، بەغا هەرهەبو. کەواتە بەغاو هەمو ئیراکیش بەشێکبوە لەکوردستان. کەواتە ئێستا یا لەئایندەدا، مافی خۆمانە فەرمانڕەوای ئیراکبین گەرچی ئێستا کەمینەین لەم وڵاتەدا. جا با کەمینەشبین ئەی ئەوەنیە کەمینەی سوننە لە ١٩٢٠ ەوە فەرمانڕەوایە؟.

رۆژبەیانی: کوردبونی ئێراق لە سەردەمی ساسانیەکانداو پێش ئەوانیش، گومانێکی لەسەرنیە. ئەوکاتە هێشتا ئەرەب پێی نەخستبوە ئەم وڵاتە، زمانی ساسانیەکانیش، تا سەردەمی هەجاجی کوڕی یوسفی سەقەفی، کوردیبو.

وردی: بە ئێستەمان چی؟ ئەوەتا ئێستە ئەڵێن هەمو کورد دە ملیۆن نابێ .

`

ژیر: قەرز کۆن ئەبێ، نافەوتێ! تۆ بڵێی ئێمەش ڕۆژێکمان نەبێ!؟

بەشیر: بە دینی پێغەمبەر، ڕقم هەستێنن، کورد ئەگەیەنمە سەد ملیۆن!

نەسرین: چۆن؟

بەشیر: ئێستە ئێراق چەن ملیۆنە؟

نەسرین: **12**

بەشیر: چەنی کوردە؟

نەسرین: **3**

بەشیر: ئەی تورکیا؟

نەسرین: **28** ملیۆنەو **7** ی کوردە. ئێرانیش هەربەوجۆرە. سوریاش پێنجیەکیی کوردە. لە سۆڤێتیش یەك ملیۆن هەیە. لە لبنانو ئەملاولایتریش یەك ملیۆن کورد هەیە.

بەشیر: هەموی کردییە چەن؟

نەسرین: **20** ملیۆن

بەشیر: کەواتە، چین کە **800** ملیۆنە، چۆنئەبێ **80** ملیۆنی کوردنەبێ!؟ (هەمو چەپڵەو پێکەنین).

`

ئاخر تۆ کە نازانی بۆ پرسیارئەکەی!

لاوێ هاتە بەردەم دوکانەکەو وتی: مامۆستا دەستەکانت خۆشبێ، وتارەکەت لەسەر نەوت، لەئاستێکی زۆر بەرزایە. هەنێ زاراوەی تیایە، تێیان ناگەم! ئەکرێ تێمبگەیەنی؟

مامۆستا پشتی تێکرد! لاوەکە هەمان پرسیارەکەی دوبارەکردەوە. مامۆستا وتی: ئاخر دیماغ، تۆ کە شتێك نازانی، بۆ پرسیار ئەکەی!؟ بۆ من هوجرەم داناوە!؟ لاوەکە بەسەرسامییەوە رۆی. دانیشتوەکان هەوڵیان ئەدا پێکەنینەکانیان بشارنەوە.

سوجادی خۆپێنەگیراو دایە پرمەی پێکەنینو وتی: وایە، ئەبێ بزانی ئەوسا پرسیارکەی!.

کتێبیشت بۆبفرۆشمو پارەشت بدەمێ!؟

گیوی موکریانی لە هەولێرەوە هاتو دوای سڵاوو بەخێرهاتن وتی: من گیوی برای هسەین هوزنی موکریانیی داماوام. داماو زۆر بێبەختبو، داماو ئەو هەمو خزمەتەی بەکورد کرد کەچی کەس پێینازانێ. ئەوە چەن رۆژە ئەگەرێم بەدوی دو کتبی داوماوا، کەسێك نیە بلێ لەلای من هەیە، ئنجا وتی: وەستا بەشیر با هسابێکی ئەو گۆڤارو کتێبانە بکەین کە بۆم ناردوی.

`

هەقولزەهمەتی خۆتی لێهەڵگرەو ئەویتریم بدەرێ. (مامۆستا گیو، لەگەڵ قسەکانیا، سەری پەنجەکانی ئەژەنە لاقەپرغەی بەشیر!)

بەشیر سێ جار نیگەرانبو. جارێك بە وشەی وەستاو جارێك بە داوای پارەو جارێکیش بە سیخورمەکان! لەوەڵاما وتی: تۆ ئەجیبی! تۆ ئەتەوێ من کتێبیشت بۆبفرۆشمو پارەشت بەمێ!؟ ئەی من ئەم کەشتیی هیوای کوردە بەچی بەڕێوەبەرم؟ ئنجا تۆ داماو داماوی چیتە! داماو، شەیتان دەستی لێهەڵگرتوە، تۆ بۆ دەستی لێهەڵناگری!؟ ئەو کەی داماوبو؟ ئەو ئەوەنە زیرەکبو هەوت پیشەی ئەزانی. داماو بە کەسێك ئەڵێن بیەوێ لە روبارێك بپەڕێتەوەو قوففەی دەسنەکەی، بە یەکێك ئەوترێ، لەوبەر ئەم شەقامەوە بە دو جانتای گەورەوە بیەوێ بێتە ئەمبەرو پەیتوکە (ئۆتۆمبیل) رێگەی نەدا. داماو بەم زاتە(نەبەز) ئەوترێ کە ئەوە 3 مانگە بەشوێن خانوچکەیەکا ئەگەڕێو دەستیناکەوێ.

لە کاتی ئەو قسانەیدا، کڕیارێك هاتە بەردەم دوکانەکەو داوای پاکەتو شقارتەیەکیکرد، بەشیر وەڵامینەدایەوە. دوبارەی کردەوە، وەڵام نەبو. سێبارەیکردەوە. بەشیر وتی: نیە. کڕیار وتی: ئەی ئەوەنیە هەیە!؟ بەشیر بەتوڕەییەوە وتی: ئاخر هەی دیماغ، تۆ نابینی ئێستا ئێمە خەریکی کێشەی داماوین؟ کابرا وتی: کێشەی داماو چیە؟ بەشیر وتی: ئەوە ئیشی تۆنیە. کڕیار وتی: من ئەبێ

`

بزانم کێشەی داماو چیە؟ بەشیر دەستیدایە گەزی خەیاتییەکەیو لە سنگی کڕیارەکەی گیرکردو پاڵێکی پێوەناو دای بەزەویا! کڕیارەکەیان هەستانەوەو وتی ئەچم شکاتئەکەم، پارێزەر ئەگرم. بەشیر وتی: بڕۆ. ئەو وتی: ناڕۆم تا نەزانم کێشەی داماو چیەو پاکەتو شقارتەکەشم هەر ئەویٚ.

نەبەزپێیوت: داماو زاناو مێژونوسێکی کوردبو. (وردی پاکەتو شقارتەکەی دایەو بەڕێیکرد.

سەرنج:

١-هەمو ئەو هەرایە، بە ئەرەبیبو، لەشانۆنامەی گەورەپیاوا دەقە ئەرەبییەکە ئەبینن).

٢-لەم پەرتوکەدا هەنێ بابەت دوبارە کراوەتەوە، هۆکەی ئەوەیە: هەریەك لە پەرتوکەکانی (گەورەپیاو، داستانی بەشیر موشیر، فەلسەفەی بەشیری) بەجیاو لەسەردەمی جیادا نوسراونو چاپکراون. ئەم پەیرتوکەش هەر سێ پەرتوکەکەی لەخۆ گرتوە.

هۆی ناکۆکیی سۆڤێتو چین، ئیزەدینبو

باس هاتە سەر هۆی ناکۆکیی سۆڤێتو چین.

مام جەلال: هۆی ناکۆکیی چینو سۆڤێت، دو ئاڕاستەی هزریی جیاوازە.

وردی: لیۆ شاو شیٚ، لە مارکسێتیدا، خۆی بە بیرمەندێکی گەورەتر ئەزانیٚ لەوانەی سۆڤێت.

هەژار: ناکۆکییەکەیان لەسەر سنورە.

گیو: لەسەر هەریسەکەیە.

نەسرین: پیلانی ئەمریکایە.

وەرزێر: خۆپەرستیی هەردو لایانە.

سوجادی: ناکۆکییەکانیان لەسەر هەندیٚ زەوییە.

پاکیزە: بەردیٚ لە ئاسمان بکەوێتە خواریٚ، خەتای ئنگلیزە.

رۆژبەیانی: رەگێکی مێژویی هەیە.

نەبەز: لەسەر رابەرایەتیی بلۆکی سۆشیالستییە.

ژیر: ناتەواوی لە بیردۆزەکانیانا هەیە. لەبواری جێبەجێکردنا، ئەنجام وەك پێشبینییەکانیان دەرناچیٚ. ئەوەش ناکۆکیان ئەکات.

بەشیر: نا رۆهەکەم، هیچتان نەتانزانی. هۆکەی ئەوەیە: ئیزەدین لە مۆسکۆبیٚ، چۆن نێوانی سۆڤێتو چین تێکناچیٚ؟

هەموو دایانە قاقای پێکەنین..

`

بەپاپۆڕ لەتارانەوە چوە بۆئەستەموڵ!

بەشیر کولێرەیەکی جۆی دەرهێناو دەستیکرد بەخواردنی. ڕەفیق هیلمی و برادەرێکی هاتن. خەزنەداریش هات.

هیلمی: ئای! بەشیر ئەوە رزقی کەر ئەخۆی؟

بەشیر: دەفەرمو ئەمە ئاقڵەکەمانە!! ئیترچۆن ئەبین بەدەوڵەت!؟ ئاخر ڕۆهەکەم تۆنازانی من شەکرەمە؟ خۆ من ئەو کوڕەی جاران نەماوم. ئەوساڵەی لەتارانەوە بەپاپۆڕ چوم بۆ ئەنکەرە، خواردنی وایان بۆئەهێناین هەموی دوگو چەوریو شیرینیبو! ئێستە نابێ نانی گەنمیش بخۆم، ناچارم نانی جۆ ئەخۆم!

خەزنەدار: وەستا بەشیر کەی لەنێوان تارانو ئەنکەرەدا دەریا هەیە!؟ چۆن بەپاپۆڕ چویت؟

بەشیر: لە وشەی وەستا هەڵسڵەمیەوەو بەتوڕەییەوە وتی: چوم.

خەزنەدار: ئای! خۆ هەرئەڵێ چوم. ئاخر دەریا نیە، چۆن چویت!؟ من جوگرافیام خوێندوەو خەزنەیەکی زانستم، ئەزانم دەریا نیە.

`

بەشیر: ئاخر هەی دیماغ، بۆ من نازانم ئێستە دەریا نییە؟ من باسی سەردەمی سەفەربەر ئەکەم، ئەوسا هەبو. تۆ ئەگەر خەزنەی زانستبویتایە، ئەبوایە بتزانیایە ئەوسا هەبو. (پەلاماری گەزی خەیاتییەکەی لێدا)و وتی: هەستە بۆدەرەوە، جارێکیتر نەیەیتەوە بێرەدا. (خەزنەدار بەپەلە بۆیدەرچو) بەشیر لەبەر خۆیەوە: خەزنەی زانست!! خەزنەی گو! تۆ سەیریکە! هەم ناشیرین، هەم قسەڕەق، هەم میوعی!!

وەرزێر: کوا خەزنەدار شیوعی نییە!

بەشیر: وتم میوعی.

وەرزێر: میوعی چیە؟

بەشیر: میوعی ئەوەیە، لەهیزبی شیوعیدا نیە، بەڵام هەر بە تەپڵی مارکسی هەڵئەپەڕێ!

هیلمی: ئەوە بۆ وات بەو پیاوەکرد!؟

بەشیر: کابرایەکی ئەجیبە! من ئەلێم خۆم چوم، ئەو ئەڵێ دەریا نیە! ئاخر ناهەقمە کەئەڵێم: ئەم میللەتە بەکەڵکی ئەوە نایەت سەرۆکێکی وەك منی هەبێ!؟

نەبەز: ئەوە هیتلەریش وایوت، وتی: گەلی ئەڵمان هێشتا نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی سەرۆکێکی وەك ئەوی هەبێ.

بەشیر: ئەویش هەقیبو.

`

رازو گلەیی نێوان رەفیق هیلمیو برایم ئەهمەدو بەشیر موشیر

هیلمی: ئەرێ بەشیر، بلە بۆ وائەکا؟

بەشیر: چیکردوە؟

هیلمی: منو گۆران چوین بۆکۆنگرەی ئەدیبانی ئەرەب لەکوێت، کەچی لەرۆژنامەکەیا (خەبات) ئێمەی داوەتە بەرتانەو تەشەر! جگە لەوە، چوار مانگە نامەم بۆنوسیون ببمە ئەندامی پارتی، کەچی هەر وەڵامیشم ناداتەوە!

برایم ئەهمەد لەوبەری شەقامەکەوە تێپەڕی، بەشیر بانگیکردو وتی وەرە دانیشە.

بەشیر: رۆهەکەم تۆبۆ لەرۆژنامەکەتا قسە بەم زاتە ئەڵێی؟ ئەی بۆ تۆنایەڵی ببێ بەئەندام لەپارتیا!؟

بلە: من هەدم نیە قسە بە رەفیق بەگ بڵێم، ئەوە من نەبوم، کامیل ژیربو. ئنجا بۆنامەکەی، ئێمە رەفیق بەگ بەسەرۆکی خۆمان ئەزانین، ئەندام یانیچی!؟

کامیل ژیر: ببورە مامۆستا، من قسەم بە رەفیق بەگ نەوتوە، من مەبەستم لەو نوسینە ئەوەبو: ئەو کۆنگرەیە کە تایبەتبوبێ بۆئەدیبانی ئەرەب، نەئەبو هیچ کوردێ بەشداریی تیابکا.

بەشیر: تۆ ئەڵێی چی؟ (هیلمی هیچ وەڵامێکی نەبو) کەواتە تۆ فت! نۆرەی منە (روویکردە بلە) ئەی لەگەڵ من چ
دوژمنایەتییەکت هەیە؟ نەتهێشت ببم بە بەرپرسی رۆشنبیری لە باڵیۆزخانەی ئێراق لە تورکیا، قاسم ئەو جێگەیەی بۆمن دانابو چونکە من هەم تورکیزانم، هەم موشیرم، هەم خۆشەویستی مریەم. تۆ نەتهێشتو درا بە رەفیق بەگ!

بلە: مامۆستا، ئێمە تۆمان داناوە ببی بە سەرۆکی هەمو کورد، ئەو ئیشە شایستەی گەورەیی تۆنیە!.

هیلمی: بەشیر، بۆ بێدەنگبوی؟ .. کەواتە تۆش فت (هەمو پێئەکەنن) دە ئیتر بەخۆتمەڵێ موشیر!

ئێستا تەنیا یەك موشیر هەیە، ئەویش ئەوەی میسرە، موشیر روکن ئەبدولهەکیم ئامیر.

بەشیر: گەوادی وا کەی موشیرە!. دە قسەم پێمەکەن، با نەڵێم فطیرە.

بەدینی پێغەمبەر بەکەڵکی موعەلیمیش نایەت!

نەبەز: مامۆستا سوپاس!

`

بەشیر: نا، رۆهەکەم، من مەبەستم موعەلیمی سانەوی نیە. مەبەستم موعەلیمی سەرەتاییە.(هەمو روویانکردە وردیو پێکەنین! وردیش لەوانزیاتر پێکەنی!).

بەشیرو ئەهمەد شوکری

لەسەر کارتی نەورۆزنامەکە، خاوەنی چاپخانەکە، شوکریی بەگرتندابو! دوای شەش مانگ زیندانی،

شوکری لەزیندان بەربو. وایزانیبو بەشیر بەگرتیداوە. بۆ شەڕێك لەگەڵ بەشیر، هاتە سەری. دوکانەکەی داخرابو، ئەیزانی نیوەڕوان، بۆسەرخەوێ ئەچیتە وتێل ئەلەمەین. بەتوڕەییەوە، خۆیکرد بە ژورەکەیا.

شوکری: تۆبوی بەهۆی شەش مانگ زیندانیکردنم. ماڵی منت وێرانکرد (چەقۆیەکی دەرهێنا) هەر ئێستا تۆڵەی خۆمت لێئەکەمەوە (بەشیرو ئافرەتێك لەژێر لێفەکە دەرپەڕین)

بەشیر: نا رۆهەکەم، خۆ من بەگرتم نەدای، وەستا گەوادەکەت، خاوەنی چاپخانەکە، بەگرتیدای، جا لەبەرئەوەی لەسەر من گیرایت، هەقت بۆئەکەمەوە. ئێستە وەرە تۆش جارێك بپەڕە. سبەینێش وەرە بۆ دوکان، دەستێ جلی جوانت لای ئەهمەد

`

خەمماس بۆبەدرون ئەدەم. بە وەهبی بێگیش ئەڵێم نامەیەکت بۆ بنوسێ بتکەن بە برینپێچ.

شوکری لەخۆشییانا شاگەشکەبو، لەگەڵ بەشیر باوشیانکرد بەیەکاو ئەملاولای یەکیان ماچکرد.

بەشیر: من ئەڕۆم، خوات لەگەڵ دوکتۆر شوکری، دوکتۆر شوك، دوکتۆر شۆ!

هەردوکیان دایانە قاقای پێکەنینو بەشیر گەڕایەوە بۆدوکانەکەی.

بەشیرو ئەفتابی سەبعە

ڕۆژی **1959/5/1** بەبۆنەی جەژنی کرێکارانەوە، ڕێپێوانێکی نیو ملیۆنی لە بابولشەرجییەوە بە شەقامی رەشیدا تا بابولمعەزەم، لەبەیانییەوە تا ئێوارە درێژەیکێشا. بەشیر، لەو دەنگەدەنگە، تەواو هەراسانبو! کێشای بەڕانی خۆیا!

وردی: چییە ئەوە ؟

بەشیر: خەتای منبو!

وەرزێر: چی؟

بەشیر: ئەفتابی سەبعە

`

ژیر: کێوکێ؟

بەشیر: مارکس، رەفیقەکەی، لنین، ستالین، گەوادەکەی سوریا، فەهد.

ژیر: ئەوە شەش

بەشیر: کەچەڵەکەی ئێرە.. ئەوانە لەئوتومبیلێکابون ، من زابت قوماندانییبوم، ئەوان بە خفی هاتبون، هەموویانم گرت، دەمانچەم لێڕاکێشان، ویستم بیانکوژم، دوایی وتم نا، ئەمانە پیاوی گەورەن، با بمێنن، نەمکوشتن..

وەرزێر: لەکوێ؟

بەشیر: لەسەر پردەکەی موسڵ

وەرزێر: ئەبێ جەڵەبیان هێنابێ!!

ڕۆژبەیانی: ئێ ؟

بەشیر: ئەگەر بمکوشتنایە، ئێستا ئەم هەمو شیوئیانە مێشکی سەری منیان نەئەبرد! (هەمو پێکەنین)

وردی: ئەمە هیچ ڕاست نیە، زیاتر لە سەد ساڵ تەمەنیان جیاوازە!

بەشیر: بە دینی پێغەمبەر من لەدەس ئەم وردییە نازانم چیبکەم! ئاخر هەی دیماغ، من ئەڵێم خۆم دیمن!

`

(بەشیر، بەتوڕەییەوە، چاپکراوەکانی وردیی لەسەر ڕەفەکە داگرتو فڕێیدایە کۆشی وردی) بڕۆدەی، من ئیتر کتێبی تۆ نافرۆشم، تۆ کابرایەکی ئەجیبی! من ئەڵێم خۆم دیمن!

ژیر: وردی خۆت بەدەرکردن مەدە!

رۆژبەیانی: وەك کابرا!

وەرزێر: کێ؟

رۆژبەیانی: ئەوەی چین و روسی بەشەڕداوە (هەمو پێئەکەنن)

بەشیرو فسکولبەسەر

بەشیر لەدوکانەکەی بەپێوە وەستابو، بەسەرسامییەوە ئەیڕوانییە هەنێ پارەی کاغەز کە بەدەستیەوەبو. دەستیدایە گەزی خەیاتییەکەی، سوجادی ویستی سەرکەوێ. بەشیر گەزەکەی لێڕاستکردەوەو ویستی تێیسرەوێنێ. بەڵام دەستی گێڕایەوە.

سوجادی: کوڕە ئەوە چیئەکەی!؟

بەشیر: زو نەمناسیتایەتەوە، تەوقی سەرتم ئەکرد بەدو کەرتەوە.

سوجادی: بۆ؟

`

بەشیر: چوار فسکولبەسەری وەك تۆ، یەکی پاکەتو شقارتەیەکیان لێکڕیم، ئەم پارە قەڵبانەیان دامێ، وامزانی چارەکە دینارن. یەکی دوسەدو دە فلسم دانەوە!

سوجادی: کوڕە خۆ ئەمانە یەکی یەك لیرەی سورین!

بەشیر هەناسەیەکی خۆشیی هەڵکێشاو وتی: زۆرباشە، کەواتە قازانجمە. ئێستا لیرە بەچەنە؟

سوجادی: لیرەی چی؟

بەشیر: لیرەی لیرە.

سوجادی: لیرە جۆری زۆرە. لیرەی رەشادی، غازی، سوری، لیرەش هەیە پارەی سورین وەك ئەوانەی داویانە بەتۆ کە نرخی هەر یەکێکیان سەد فلسە.

بەشیر: چی!؟ سەد فلس؟ (دەسی دایەوە گەزەکەی) تۆ هەر فسکولبەسەرێ لێرەوە هات پێمبڵێ..

سوجادی: کوڕە نەکەی! بەشکم ئەواننەبن!

بەشیر: فەرقتان نیە، فسکولبەسەر هەر فسکولبەسەرە، هەزار ئاینو ئۆین لەژێر مێزەرەکانیانایە.

ژیر هات، سوجادی بەپێکەنینەوە روداوەکەی بۆگێڕایەوە.

`

هەژاری دەرکرد!

ژیر: مامۆستا گوێی مەدەرێ، خۆت زویر مەکە، هەقت بۆئەکەینەوە.

بەشیر: نا رۆهەکەم، خۆ من هەر پەستی ئەوەنیم.

ژیر: ئەیچی؟

بەشیر: گا گا گا.

ژیر: گای جی؟

بەشیر: گاگوە ورگ زلەکە!

ژیر: کام؟

بەشیر: ئەوەی هەمو شەرافەتەکەی ئەوەبو، لە ئێران ناوی ئەوڕەهمانبو، لە سوریە وتی ناوم هەسەنە، لێرە هەژار هەژاری لێگرتوینەتەوە!

ژیر: شائیرەکە؟

بەشیر: شائیری چی، بڵێ شەعیر. هاتوە بەمن ئەڵێ: تۆ نە شائیری، نە فەیلەسوف!

ژیر: ئەی تۆ وتت چی؟

بەشیر: وتم رۆهەکەم ئەتۆش گەوادی (هەمو پێئەکەنن)

`

ژیر: ئەی دوایی؟

بەشیر: دوایی دەرمکردو ناویم لەهەوتەی مژدەبەر دەرهێنا. من بەخۆم نالێم شائیر، ئەوە جارجار لەداخی دوریی نیشتمانە کە هۆنراوە ئەلێم. بەڵام بۆ فەیلەسوفی، بچن لە فەیلەسوفەکانی دنیا بپرسن، بچن سیپارەی هەقپەرستی بخوێننەوە. . ها وردی، بۆیان بخوێنەرەوە.

`

سێپارەی هەقپەرستی

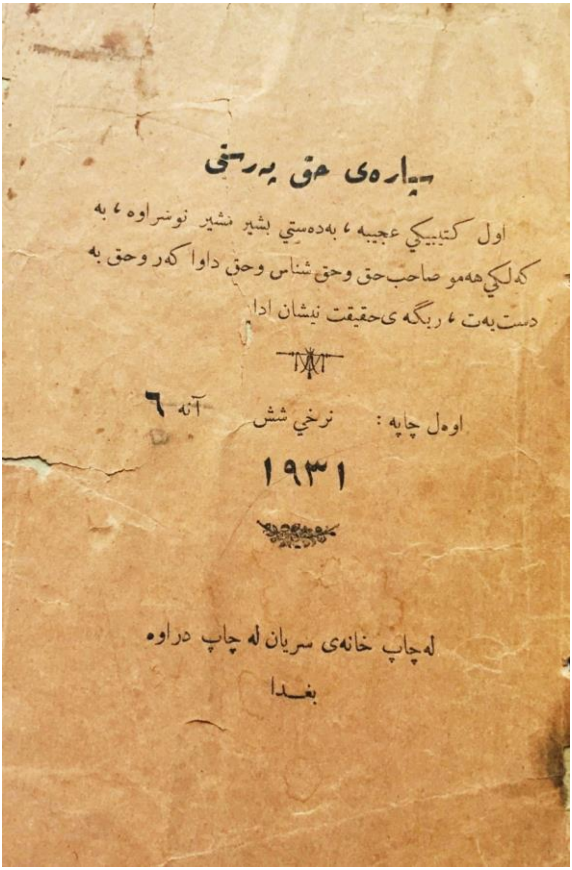

سپارەی حق پەرستی

اول کتیبیکي عجیبە، بەدەستي بشیر مشیر نوسراوە، بە کەلکي هەمو صاحب حق وحق شناس وحق داوا کەر وحق بە دست یەت، ریگەی حقیقت نیشان ادا

اوەل چاپە : نرخي شش آنە ٦

١٩٣١

لەچاپ خانەی سریان لە چاپ دراوە

بغدا

وردی: ئەمە بەرگەکەیەتی: سیپارەی حق پەرستی، اول کتیبیکی عجیبە، بەدەستی بشیر مشیر نوسراوە، بەکەلکی هەمو

`

ساحب حق و حق شناس و حق داواکەرو حق بەدست یەت، ریگەی حقیقت نیشان ادا. نرخی شش انه ـ1931.

سوجادی: جاچیە.

بەشیر خێسەیەکی لێئەکا.

وردی: تۆ راوەستە، مامۆستا ئەڵێ:

تەرەفداری سیپارەی حق پەرستی

وەك شاهی جیهانبن، نەهێنن نوشستی

سوجادی: ئەمەش هیچنیە (بەشیر مۆڕەیەکی لێئەکا)

ژیر: تۆش خۆت بەدەرکردن مەدە.

وردی: لە لاپەڕ ١٨ دا ئەڵێ: زیلروح دەمرێ، موجودات تێکئەچێ، ئەم کیتلە زەوییە پەرشوبڵاو ئەبێتەوە، ریزەکانی لەناو هەوادا ئەمێنێتەوە، دوایی زەڕەکانی یەکئەگرن، شکلێکیتر پەیدا ئەکا، لەم حادیسەو واقیعە ئینقیلاب پەیدا ئەبێ، بەشەر هەرچەندە بەمردن لەشی لەناو ئەچێ، وەلێ کە عیلم و فەزیلەت و ئەخلاقی چاکیبو، ناوی هەر ئەمێنێتەوە، ناوی بەچاکە یادئەکرێ، عیلم بە تەحسیل پەیدا ئەبێ، ئەخلاقی چاکە بە مقابەلەی نەفسو تەحەکوم لەسەر نەفس پەیدائەبێ، تەحسیلی عیلم ئاسانە، بەڵام موتەخەلیقبون بە ئەخلاقی چاکە زۆر زەحمەتە.

`

سوجادی: ئێ ئێ، بەڕاستی بەرزە، ئەی ئافەرین سەرۆکی گەورە.

ژیر: چاوت لێیە سیپارەی هەقپەرستی چون وایلێکردی دان بە هەقدا بنێی!؟

سوجادی: کوڕە ئەگەر فریای خۆم نەکەوتمایە، منیشی دەرئەکرد! (هەمو پێئەکەنن)

سەفەری ژیر

وەرزێر: مامۆستا، ژیر بەتەمایە بچێ بۆ سویسرا.

بەشەمەنەفەر ئەڕواو بەئەستەمولا تێپەڕئەکا، ئەگەر ڕاسپاردەیەکت هەیە بۆمریەم، پیا بنێرە.

وردی: نەکەی مامۆستا!

بەشیر: بۆ؟

وردی: ژیر گەنجەو هێشتا رەبەنە، کێئەلێ ئەمیش وەك ئەو کابرایە ناکا کە ناردیان بۆخوازبێنی کچێك، هاتەوە وتی: تا بۆخۆمم جێبەجێکرد، قیر وتی چەق!

بەشیر: ئافەرین وردی، شارەزاو وردی!

بەشیرو هیلگا

له دوكانەكەی دانیشتبو، سەیری رۆژنامەیەكی ئەكرد.

وەرزێرو ژیرو وردی هاتن.

وەرزێر: مامۆستا ئەوە چی ئەخوێنیتەوە؟

بەشیر: رۆژنامە. ها تۆش ئەمە بخوێنەرەوە، با وردیش گوێیلێبێو ئیتر ئەوەنە نەڵێ ویستم ژن بێنمو هەر دەستیشی ناكەوێ! (ویستم ژن بێنم- ناونیشانی نامیلكەیەكی وردییە).

وەرزێر: ئەمە رۆژنامەی بڕوایە، ژمارە7رۆژی **1960/9/10** لاپەڕە**4** له هێلگا هینیك له ئەڵمانیاوە،

بۆ كاكێ بەڕێز مامۆستا بەشیر موشیر

له یەكێ له رۆژنامەكانی ئەڵمانیادا هۆنراوەیەكی وەرگێرراوتم خوێنەوە، وامهەست ئەكرد ئەو هۆنراوەیەی هایتریش هاینەی هۆنیاری مەزنی ئەڵمانی ئەخوێنمەوە كەله كۆتاییەكەیدا ئەڵێ:

چەند خۆشە دەنگێ

كە بڵێ

بەڵێ خۆشم ئەوێێت

پاشئەوەی ناوم زانیتو زانیم كە لەبەغدا ئەژیت، زۆر سەرسام مام. وەكو لەقوتابییە كوردەكانیشم بیست، سەرۆكی كوردیت.

`

پێش ماوەیەك لە ئیستگەی بەغدا ناوی تۆمان بیست . قوتابییە کوردەکان زۆریان پێخۆشبو.

من کچێکم لەتەمەنی 21ساڵیدام، لە ئەڵمانیای دیموکرات ئەژیم، لەیەکێ لەرۆژنامەکانا کارئەکەم. تکایە هەنێ لە هۆنراوەکانت بنێرە بۆتبلاْوبکەینەوە لەگەڵ دەنگوباسی کۆماری ئێراك. لەنامەی دوەما باسی ئەڵمانیات هەمو بۆئەنوسم، ئەگەر بە ئەڵمانی نامەت بۆنانوسرێ، بێ وەستان بە ئنگلیزی بینوسە.

لەدواکاتا خۆشیت پێویستە.   هیلگا هینیك

بەشیر: نامەیەکیتریشم لە کچە هاوڕێیەکی هیلگاوە بۆهاتوە.

وەرزێر: ناوی چیە؟

بەشیر: ڤیڵترا وود لۆدڤیك.

وردی: ئەو ئەڵێ چی؟

بەشیر: بە تۆی ناڵێم فێڵباز!

وردی: دەسمان بەلایەکت!

ژیر: ئەیچۆن! جارێ چیتدیوە!؟ نەبەز بۆینوسیوم ئەڵێ لە جنێڤیش مادام برۆنزینۆ، خۆیداناوە بۆ مامۆستا!

وەرزێر: ئەی کوا نامەکان؟ کێ هێنانی؟

`

بەشیر: پۆستە، بەئەڵمانی نوسراون، بۆیان وەرگێڕام (دو زەرفی دایە دەستی)

وەرزێر: ئای! خۆئەوە هیچ ناونیشانێکیان لەسەرنیە! هەر نوسراون- بەغدا بەشیر موشیر! چۆن گەیشتن!؟

بەشیر: رۆهەکەم، ناونیشانی بۆچیە. هەموکەس ئەمناسێو ئەزانێ من گەورەی کوردم.

وەرزێر: ئەی هۆنراوەت بۆناردن؟

بەشیر: خۆم ئەڕۆم.

وەرزێر: بۆکوێ؟

بەشیر: بۆئەڵمانیا. نامەیەکیترم بۆهاتوە، بانگکراوم بۆکۆنگرەی هەشتەمی خوێندکارانی کورد لەشاری مینشن.

وردی: هەستن بابڕۆین ، زۆری پێیەو کەمی دەرئەخا! (هەمو رۆیشتن).

بەشیر زیندانیکرا!

بەشیر کەوتە دەریای خەیاڵەوە. خۆی لەفڕۆکەخانەی بەغدا بینییەوە، فڕۆکە هەستا، لەناو فڕۆکەکەدا، باجییە جوانەکانی ناو

`

فرۆكەكە خزمەتگوزارییان پێشكەشئەكرد. بەشیر یەكێكیانی لێبو بەمریەم. زوزو بۆی پێئەكەنی. گەیشتنە فرۆكەخانەی مینشن. بەدەیان خوێندكاری كورد پێشوازییان لێكرد. لەدەرەوەی فرۆكەخانەكە، زیاد لەپەنجا ئۆتۆمبێلی مارسیدس چاوەڕوانیانئەكرد. سەدان خوێندكار بەگوڵباران پێشوازییانلێكردو خستیانە ئوتۆمبێلێكی سەربەرەڵاوە. هیلگا هاتە تەنیشتییەوەو لێێبو بەمریەم .بەشەقامەكانا ئەكشان بەرەو هۆڵی كۆنگرە. هەردوكیان دەستیان رائەوەشان بۆئەمبەرو ئەوبەری شەقامەكە. لەبەردەم هۆڵی كۆنگرە بەچەپڵەڕێزان پێشوازیكران. دو خوێنكار ئەم باڵو ئەوباڵیان گرت بۆئەوەی دایبەزێنن..لەم كاتەدا بەشیر لەوە بەئاگاهات دو حەرەس قەومی، پەڕینە سەر دوكانەكەیو ئەمباڵو ئەوباڵیانگرتو رایانكێشا بۆناو ئۆتۆمبێلێكو بردیان بۆزیندان!

لە زیندان، رۆژی یەكەم فرێیاندایە ژورێكی تەنیاوە.. كەوتە دەریای خەیاڵەوە، بینیی میللەت هەموی هەستاوە، لەهەمو كونجێكەوە، بەبەرزكردنەوەی وێنەی ئەوەوە، خۆپیشاندانە بۆبەربونی ئەو. رادیۆو رۆژنامە جیهانیو ناوخۆییەكان باسی گرتنەكەی ئەو ئەكەنو وەك سەرۆكی كورد ناوی ئەبەن..

چونكە برسێتی زۆری بۆهێنابو، بەدەم ئەو خەیاڵەوە هەر سكی

`

خۆی هەڵئەگوشی .. مریەم هاتە پێشچاوی ، دەستێکی بەچەپکێ گوڵەوەو دەستەکەیتری بە سینییەك خواردنی جۆراوجۆرەوە .. بەشیر لەدەنگی کردنەوەی دەرگای ژورە تاریکەکەی زیندان، بەئاگاهاتەوە. دەرگاوانەکە، سەمونێکی رەقی بۆهەڵدا!. دوای خواردنی سەمونەکە، پێشنیارێکی ژیری بیرکەوتەوە کە وتبوی: خانوەکەت بکە بەوەقف. دوای خۆت، کرێی ساڵانەی بکرێ بەخەڵاتێك بۆسەرکەوتوترین خوێنکاری ئامادەیی کوردستان، وەك خەڵاتی نۆبڵ. ناویشی بنرێ خەڵاتی بەشیرا، لەسەر کێشی دوکتۆرا..شەو کە نوست، خۆی لەکۆبونەوەیەکی کەرتی پەروەردەدا بینییەوە لەئاهەنگێکدا بەبۆنەی بەخشینی خەڵاتی بەشیراوە. خەڵاتەکەی بەخشیو چەپڵەیەکی زۆری بۆلێدرا.

رۆژی دوەم،لەزیندان، کەوتنە لێکۆڵینەوە لەگەڵی:

-ناوت؟

+ بەشیر

-باوکت؟

+سلێمان

-تەمەنت؟

+84ساڵ

-بڕوانامەت؟

`

+کۆلێجی ئەرکان ،موشیر روکن

-کارت؟

+سەرۆکی کورد، وە *عیندەل ایجاب گەورەی بەرگدروان*

-لە چ هیزبێکیت؟

+هیچ

-ئەی چۆن لەرۆژهەڵاتو رۆژئاواوە بەفەردە نامەت بۆدێ؟ ئەو هەمو خەڵکە بۆ روئەکنە دوکانەکەت؟

+چونکە سەرۆکی کوردم

-چی! ئەی کە سەرۆکی کوردیت، چۆن ئەڵێی لەهیچ هیزبێکا نیم!؟

+کوڕم، سەرۆك ئەبێ سەرۆکی هەمو میللەتبێ، کە لەهیزبێکابو، ئەبێ بەسەرۆکی تەنیا ئەو هیزبە، نەك میللەت. سەرۆك، ئەبێ دوربێ لەبەرژەوەندیی تایبەتیی خۆیەوە، دەسپاکو بەخشندەبێ. من تەنیا خانویەکم هەبو، ئەویشم کرد بەخەڵاتی بەشیرا !!

-تۆ پێمانڕائەبوێریو ئەتەوێ بمانخەڵەتێنی!؟ ناوی هیزبەکەو هاوڕێکانتم پێنەڵێی، بەجگەرە پشتی دەستت ئەسوتێنم، هەڵئەواسم، نینۆکت دەرئەهێنم، چاوت هەڵئەکۆڵم، باڵەکانت

`

ئەپەڕێنم، دواجاریش ئەتخەمە چاڵی تێزابەوە (هەنێ باڵی پەڕیو و سەری بڕاوی پیشاندا)

+ئەبم بەشەهید، ئەوە نەمرییە بۆ من.

-گو بخۆ

+ئنچەب، گو بەدەمی خۆت، ئەدەبسز، گەواد.

-وەرە جەلاد، ئەمە شێتە! دوای لێدانێکی باش، با بڕوا وەلبێ، خۆی ئەمرێ. بیکەن بەوانەیەك بۆهەمو کوردێ، جاشبێ یاباش، دۆستبێ یادوژمن، *ێراقچیبێ یا جیاخواز.*

لەدواوە دایانە بەردار، بەشیر کەوتو بورایەوە. کە هۆشیهاتەوە، داوای ئاوی کرد. بەو گەرمای بەغدایە، ئاوی گەرمیان دایە! نەیخواردەوەو رشتیو پەرداخەکەی توڕدا. دایانە بەر لەقە.. دیسان بورایەوە!.. کەزانیان هیچی لێهەڵناکرێنن، ترسی مردنیشی هەبو، بەرەڵایانکرد.

(پرسیارو وەڵامەکان بەئەرەبیبون. لەشانۆنامەی گەورە پیاوا، دەقە ئەرەبییەکە ئەبینن)

ئا بەوجۆرە، هەموی بۆگێڕاینەوە، وتیشی کەبردمیان، ئەمبەرو ئەوبەر، پۆلیس وەستابون، ئەیانوت ئەوە سەرۆکی کوردە!.

`

بەشیرو مەجی شەیتان

گەڕایەوە سەر دوکانەکەی. ئێمەش وەك جاران لێیکۆبوینەوە، بیئەوەی بزانین باری تەندروستیی زۆرخراپە! پزیشك هەندێ دەرمانی بۆنوسیبو، دوایی بۆیکرد بەدەرزی. وردی چو مەجی شەیتانی برینپێچی هێنا بۆئەوەی دەرزییەکانی لێدا.

مەجی: ئەمانە دەرزیی چاکن، هی دەمارن. هەمو کەس ناتوانێ دەرزیی دەمار لێدا، من لەدوکتۆرێك زیاتر ئەزانم، قۆڵت هەڵکە .. قۆڵێکی جوانو بێتوکت هەیە! .(سوجادی هاتە بەر دوکانکە)

سوجادی: ئەوەچیە ئەڵێی قۆڵت بۆگیپەخواردن هەڵکردوە!؟

بەشیر: دەفەرمو دەی، ئەمیش خەیاڵی لای گیپەیە!

سوجادی: کەواتە خۆت بۆشەڕەبۆکس ئامادەکردوە لەگەڵ ئەو فسکولبەسەرانەدا کە

، گرژ ئەبێ. گیو، پەیدائەبێ، بێئاگا لەگرتنەکەی بەشیرو باری تەندروستییەکەی. دەستیان بڕیت؟!

بەشیر: ئاش لەخەیاڵێو ئاشەوان لەخەیاڵێ!

مەجی بەپەتێك قۆڵی ئەجەڕێنێو چەندجارێ دەرزییەکەی پیائەکا، بەشیر لەتاو ئازار

گیو: دو کتێبی ونبوی داماوم دۆزیەوە.

بەشیر: دیسان داماو!؟ ڕۆهەکەم داماو ئێستە منم.

سوجادی: نا، داماو منبوم کە بەزۆر، زیافەتێکی گەورەت پێکردم!

(سوجادی تۆزێ گیربو! لەهەنێ خوانی ئێمەدا بەشداریی ئەکرد، بەڵام ئەو هیچ خوانێکی بۆئێمە ئامادە نەئەکرد. بڕێ پارەی کتێبی لەسلێمانییەوە بۆهات، دایان بەو کە بیدا بەسوجادی. ئەوەمان بەهەل زانی. وتمان ئەیکەین بەخوانێ. سوجادی ناچار خوانێکی بۆئامادەکردین لەماڵی خۆیان)

مەجی: دەستت بنوقێنە (دەرزییەکیکەی پیائەکا) بەشیر هاواری لێهەڵئەسێ.

وردی: داماو منبوم، کە تورە ئەبوی، کتێبەکانی منت فڕێئەداو ئەتوت ئیتر کوردایەتی ناکەم، منیش نەمئەوێرا قسەبکەم.

مەجی: ئەمانە دورخەرەوە، لەبەر قسەکردنی ئەمانەیە دەمارەکتم بۆ نادۆزرێتەوە.

بەشیر: ڕۆهەکەم قسەمەکەن.

مەجی: هەستە سەرپیان، دەمارەکەت دەرناکەوێ، ئەڵێی دەماری تیانیە! یا هی ئەم هەمو توکەیە بەقۆڵتەوە! یا هی ئەوەیە دانیشتبوی (دەرزیەکیکەی پیاچەقان) نەبو نەبو، دانیشە، هی ئەوەیە بەپێوەی (هەمو دەسئەکەن بەپێکەنین)

`

وەرزێر: کاك مەجی ئەڵێن دەرزییەکت لە ژێر زمانی دایکت داوەو کوشتوتە!

بەشیر: چی!؟

مەجی: درۆیە. ئەوە درۆی دوکتۆرەکانە، چونکە من لەوان زیاتر ئەزانم. بەغیلیم پێئەبەن.

بەشیر: نامەوێ، باڵم بکەرەوە، دەرزیم ناوێ.

مەجی: تۆ سەبرتبێ، با ئەو توکانە هەڵکەنم، هەستە سەرپیان، قاچێکت بەرزکەرەوە، قاچەکەیکەشت بەرزکەرەوە (هەموو ئەدەنە قاقای پێکەنین) دیسان کەوتنەوە پێکەنین! تۆ پاڵکەوە.

بەشیر: چی!؟ بۆتۆ گا سەرئەبڕی!؟ هەی شەیتان.

مەجی کە گوێی لە وشەی شەیتانبو، توڕەبو، شتەکانی پێچایەوەو رۆی.

وەسێتەکانی بەشیر موشیر

ژیر: مامۆستا ئەو شەیتانە بەهیلاکی بردی!

بەشیر: نا رۆهەکەم ، هەرخۆم هیلاکم. پەرێشانم، ئەمرم، وەسێتبێ: کەس سنوقەکەم نەکاتەوە، جەمالەدین نەبەز نەبێ.

`

وەسێتبێ: ناوم ون نەکەن، داستانەکەم بگەیەنن بەنەوەکانی داهاتوی نەتەوەکەم. وەسێتبێ هەر لەسەر رێبازی کوردایەتی برۆنو هیچیتر، وەسێتبێ: بمبەنەوە سلێمانیو لەگردی مامە یارە بمنێژن. لێرە هەرچۆنێبێ بەزیندوێتی لەگەڵ ئەم قەومە ئیدارەمکرد، بەمردوێتی لەگەڵیان ئیدارە ناکەم. .هیلاکم! ئەمرم! بمگەیننە ماڵی فەوزیەی کچم.

بەپەلە گەیانمانە ماڵی فەوزیەخان و هەمو رۆژێ سەردانمان ئەکردو بەدیاریەوە دائەنیشتین. دوارۆژ چوە خەوێکی قووڵەوە. لەخەویا مردنەکەی خۆی بەمجۆرە بینی: رۆژنامەو رادیۆو تەلەفیزیۆنەکان هەواڵی مردنەکەیان وەك سەرۆکی کورد بڵاوکردەوە. تیپی تەپڵومۆزیکی سەربازی، یاوەریبو تا گۆڕستان. لەسەر گۆڕەکەی، ژیر چەن هۆنراوەیەکی خوێنەوە کەکۆتاییەکەی بریتیبو لە:

بنو بێخەم، ئەي پیري جوان

ئەی سەرۆکي هەمو کوردان

لەکۆتاییدا، پاشاو سەرکۆمارەکانو سکرتێری ئەنجومەنی نەتەوە یەکگرتوەکان، یەکی بە تاجەگوڵینەیەکەوە، بەشداریی

`

بەخاکسپاردنەکەیانکرد. دواهەمو جوانترین تاجەگوڵینەش، ئەوەبو کە مریەم بەدەم فرمێسکو هەنسکەوە داینا!

کە خەبەریبوەوە، بەدەم غەڵدەغەڵدەوە، خەوەکەی، بەوجۆرە، وەکو روداوێکی راست بۆگێڕاینەوە. دوا راسپاردەشی ئەوەبو کە سوپاسنامەیەك بۆهەمو ئەو گەورەو بەڕێزانە بنێرین کە بەشداریی رێوڕەسمی بەخاکسپاردنەکەیانکرد! ئیتر زمانی لەگۆکەوتو چاوی لێکناو ١٩٦٣/٦/٣٠ ئەو چرایەمان کوژایەوە!.

(داستانەکە تەواو)

پاشکۆی ئەم داستانە:

ئەو چرایەمان کوژایەوە، بەڵام ناوی هەرمایەوەو وەك پێنجوێنی لەلاپەڕە **78** ی نامیلکەی بلیمەتدا ئەڵێ: <u>بەشیریزم پاشەڕۆژی مرۆڤایەتییە. بەشیریزم هیوابەخشە بەمرۆڤ. هەرکە مرۆڤ باسی بەشیر ئەکات، وەکو گوڵێك ئاوی بدرێت ئەگەشێتەوە. مرۆڤ بەباسی بەشیر رەونەقو شەوق پەیدائەکاتو چونە ناو عالەمی بەشیرەوە، مرۆڤ (فەنا فی البشیر) ئەبێ. فەنا فی البەشیریش تواندنەوەیە لەناو عەزەمەتی بەشیرا. ئەو تواندنەوەیە وا ئەکات مرۆڤ بچێتە حاڵەتێکی رۆحانی مەزنو فەزایەك بۆخۆی دروستکات. لەبەرئەوەیە هەر کەباسی</u>

`

<u>بەشیرئەکرێ، زەردەخەنە، پێکەنینو خۆشی ختوکەی ناخی مرۆڤ ئەدا.</u>

منیش، یەکەمجار، سالی **1969** لەشێوەی شانۆنامەیەکا، بەسەرهاتی بەشیر موشیرم نوسییەوە. ساڵی **1971** رەشنوسەکەم دا بەبەڕێز کاك کەیفی کە ئێستا لەئەمەریکا ئەژیو ئەوسا فەرمانبەرێکبو لەلکی کۆمپانیای رۆنی روەك لە سلێمانی. ئەویش بەخەتە خۆشەکەی، پاکنوسیکردەوە. دوایی دام بە فەرمانگەی چاودێریی چاپەمەنی بەمەبەستی رەزامەنی بۆچاپکردنی.

ئەوانیش دابویان بە د.ئیزەدین مستەفا رەسوڵ وەك شارەزایەك، ئەویش ماوەیەکی زۆر لای خۆی گلیدابوەوەو هەمو زانیارییەکانی لێوەرگرتبو، دواییش بەشێوازی خۆیو بە شێوێنراوی، کردبوی بەبناغەی پەرتوکیکی ئاڵۆزو ئەنتیکەو سوکایەتیکردن بەبەشیر موشیرو دۆستەکانی بەشیر موشیر! پەرتوکەکەی ناونا (ئوستاد)و بەناوی خۆیەوە لەچاپیدا!.

خوالێخۆشبو(جەمیل رۆژبەیانی)ی شەهید، لێیراپەڕیو وەڵامێکی خۆیئاساییانەی تەزێنەری دایەوە.

منیش چەنجارێ داوای ئەنجامم لەچاودێریکرد، کەس نەیئەزانی شانۆ نامەکەی من چیی بەسەرهاتوە! دوای **20** ساڵێ،

`

نازانم مامۆستا ئەزیز گەردی لە چ کونێکدا دۆزیبویەوە، بە برادەرێکا بۆیناردمەوە،ماڵی ئاوابێو سوپاسی ئەکەم.

لەو ماوەی دیارنەمانەدا، جارێکیتر شانۆنامەکەم نوسییەوە، ئەمجارە بەهۆنراوە. بەڕێز کاکە فاروق حەفید گەیاندییە سوید. ساڵی **1992** لەژێر نای (گەورە پیاو)دا، لەگەڵ **3** شانۆنامەیترا (ئەحەی جاو، نازە، ئافرەتو نوشتە) بەهەوڵی جەمالی برامو خاتو جوان ئەبدولقادرو مامۆستا فەرهاد عەبدولقادر، لەلایەن دەزگای چاپەمەنیی رۆژ لەسوید چاپو بڵاوکرایەوەو **10** دانەیان بۆ منیش نارد، لەگەڵ رێزو سوپاسم بۆیان. جا لەبەرئەوەی، گەورەپیاو، ئەوسا دەرفەتنەبو لەکوردستان بڵاوکرێتەوە، پێمباشە جارێکیتر بڵاویبکەمەوە.

داخی گرانم، کاتی کۆچی دواییەکەی، لەسلێمانی قەدەغەی هاتوچۆبو، رەشبگیربو، بوار نەبو بیبەینەوە بۆ گردی یارەی سلێمانی، سەرباری ئەوەی منداڵەکانی، شامیل و هوشام و نزار و فەوزیە، قایل نەبون بیبەینەوە بۆسلێمانی، بۆیە لەگۆڕستانی شێخ مارف لەبەغا بەخاکمان سپارد. بەهیوای دەرفەتێ بۆگواستنەوەی بۆلای نەمران مامە یارەو پیرەمێرد لەسەر راسپاردەی خۆی. جێگەی داخە دوای چەن ساڵێ گۆڕەکەیان تێکداو جێگەگۆڕەکەیا فرۆشت!.

گەورەپیاو-شانۆنامەی بەشیر موشیر بەهۆنراوە

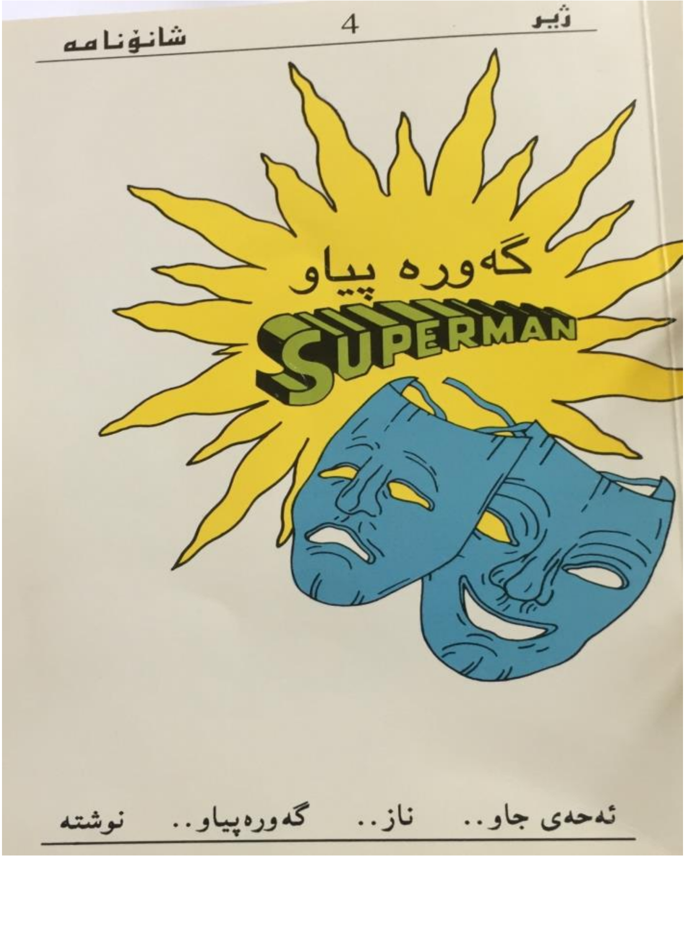

کات : ساڵەکانی 1948 – 1963 یە

شانۆکە ئەکرێ بەسێ بەشەوە:

١-دوکانی بەشیر موشیر- فرۆشیاری کتێبو وردەواڵاو مەڵبەندی رۆشنبیران لەبەغا، لەچەپی شانۆکەدا

٢-بەرخانەقای سلێمانی- جێگەی دەمقاڵی سیاسی، لەناوەڕاستی شانۆکەدا.

٣-باخی تەکێ لەسلێمانی- کۆڕی وێژەوانو رۆشنبیران، لەراستی شانۆکەدا.

ئەکتەرەکان:

بەشیر، سوجادی، وردی، گیو، مەجی

گوڵە: نیشتمان

شەماڵ: نەبەز

یەکە: ژیر

وەرزێر: مهەمەد

هەژدە: ئیزی

شەشە: چالاك

زریان: هەمەی مەلا

بەشیر بەمەقەستێ وێنەی نوسەرێکی لەرۆژنامەیەك دەرهێناوە!

<u>کڕیارێك بەسەرسامییەوە بەهێما ئەپرسێ بۆ!؟</u>

بەشیر: کاکە تۆ بۆچی سەرت سوڕماوە؟

هەڵبەت رەقابە دەریهێناوە

<u>شەماڵو زریان پەیدائەبنو ئەپرسن بۆ!؟</u>

بەشیر: من ئەڵێم خۆم چوم لەتارانەوە هەتا ئەنکەرە بەپشتی پاپۆڕ

ئەو ئەڵێ نابێ، کوا دەریا هەیە؟ لەتارانەوە هەتا ئەنکەرە، وەستا قسەی قۆڕ!

شەماڵ: چۆن چۆن مامۆستا

کێ وتی وەستا!

بەشیر: رۆحەکەم وەستاش خاتری ئەوبێ، ئەو بەخۆیئەڵێ خەزنەی زانستیم

خەزنەی زانستی! خەزنەی تەڕەماش، گەرئەو خەزنەبێ ئەیباشە من چیم!؟

زریان: چۆنچۆن مامۆستا، من گوێملێنەبو، کێیە ئەوکەسەی تۆئەڕەنجێنی!؟

بەشێر: ناوی مەهێنن، ئیتر نە وێنەی، نە سەروتاری نابێ
بمێنێ
ئەو ئەڵێ نابێ، کوا دەریا هەیە لەتارانەوە هەتا ئەستەموڵ
دەتوخوا وەرە مەمرە لەداخا! ئەوە نەیگریو بیدەیتە بەرشوڵ!
(لە وتەیەکیتریا وتویێتی لەتارانەو هەتا ئەنکەرە)
شەماڵ: باشە لەبەرچی!؟
ئەیتۆ وتت چی؟
بەشیر: وتم رۆهەکەم تۆ نە مامۆستای، نە خوێندەواری
نە فەیلەسوفی، نە دەوڵمەندی، نە خەزنەداری
منیش ئەزانم ئێستاکە دەریای گەورەو بەرینی وەها نەماوە
من باسی کاتی سەفەربەرئەکەم، تۆبۆچی سەرت والێشێواوە!؟
<u>شەمالو زریان پێئەکەنن. لەتەکێوە، گوڵە، ئەم هەڵبەستە
ئەخوێنێتەوە:</u>
لەجەژنا شادیو گڕەی دەرونم
تێکەڵاوئەبێو پەیامی رونم
ئەنێرم بۆ تۆو بۆکوردستانم
بۆتۆ بزەی لێو، بۆئەویش گیانم
<u>یەکێك وەك شەڕەهۆنراوە، بەپیتی (م) وەڵامیئەداتەوە:</u>
مەمکە بەخاڵۆ ئەی خاوەن خاڵان

`

دڵم زێڕێکە نایدەم بەتاڵان

نەمداوە بەکەس هێشتا ساوایە

تازە خاڵێکی خاڵی تۆی تیایە

<u>یەکێکیکە بە(هێ) ئەڵێ:</u>

هاتم نوستبوی مەستی خەوبینین

سەرم نایە سەر سەری سەرسەرین

بای هەناسەم دای لەکوڵمو گۆنا

رووشانیو تك تك خوێنی لێهێنا

<u>وەڵام بە (ئا) :</u>

ئاوێنەی دڵم خاڵی تۆی تیابێ

شالاوی پیری با بە ڕوما بێ

من هەر مناڵم گڕوگاڵ ئەکەم

داوای مژینی گۆناو خاڵ ئەکەم

<u>لە بەرخانەقا، شەشە، لاوێکی باریکەلەیە، تۆپێکی بەدەستەوەیە کە نەخشەی جیهانی لەسەر کێشراوە، یاریی پێئەکاو ئەڵێ:</u>

شەقام بەرینە، ساڵ چلو هەشتە

زۆرانبازییە، یارییەو گەشتە

با دایمەزرێنین: گەنم گەنمێنە (یارییەکی فۆلکولۆریی کوردییە)

گەنم بۆکێبێ، کێکەین بە وێنە

بۆ گوڵی گەنم زەماوەندەو ساز

چ بەختەوەرێ ئەبێ بەدڵخواز؟

<u>لاوێکی باڵابەرز، یەکە، ئەڵێ:</u>

گەنم بۆ یەکەی، گەنم هی منە

گەنم لەکوێیە؟ بۆ گەنم ونە؟

<u>لاوێکی تۆزێ گۆشتن، هەژدە، تۆپەکە ئەرفێنێو ئەڵێ:</u>

لاچن فڕیوە، لاچن فڕیوە

گەنم بۆهەژدەی، کێ گەنمی دیوە؟

یەکە: نابێ بۆهەژدەی

شەشە: ئەبێ بۆچەندەی؟

یەکە: ئەبێ بۆیەکەی

هەژدە: نابێ بۆ یەکەی

شەشە: ئەبێ بۆچەندەی؟

هەژدە: ئەبێ بۆهەژدەی

یەکە: نابێ بۆهەژدەی

شەشە: ئەبێ بۆچەندەی

یەکە: ئەبێ بۆیەکەی؟

هەژدە: ئەبێ بۆیەکەی، نانا هەڵەمکرد، ئەبێ بۆهەژدەی

یەکە: هێی هێی هەڵەیکرد، بو بە لێفەشڕ، بمدەرێ کوا دەی

`

<u>شەشە پەنجە بۆلای تەکێ رائەکێشێو ئەڵێ:</u>

گەنم لەوێیە کێتان ئازایە،

با گەنم بێنێ، شایی ئارایە

<u>یەکە ئەچێ لەتەکێ دەستی گوڵە ئەگرێو ئەیهێنێ بۆبەرخانەڤاو لەسەر ئاوازی پۆستوئیدارە هەڵئەپەڕن. هەژدە نەڕەیەك ئەکاو هەڵپەڕینەکە ئەوەستێ.</u>

هەژدە: نابێ بۆیەکەی

شەشە: ئەبێ بۆهەژدەی؟

یەکە: بۆچی بۆ هەژدەی؟

شەشە: چونکە هەژدەهەم بەرەی خۆمانە

یەکە: جوانە زۆر جوانە، جادەکەی پانە

شەشە: هەروایە گیانە، دەوروزەمانە

یەکە: ئەی بۆچی گەنم بەپێی لێهاتن، بە بەهرە نەبێ؟

شەشە: نابێ نا نابێ، پێویستە گەنم هەر لەم بەرەبێ

<u>مۆسیقای دروێنە ئەبیسرێ، هەژدە دەسی گوڵە ئەگرێو سەمای دروێنە ئەکەن. یەکە نەڕەیەك ئەکا، سەماکە ئەوەستێ.</u>

یەکە: من تێناگەم بۆ؟

ئەبێ چیبێ هۆ!؟

هەژدە: بۆی ناوێ وایە

`

بریاری شەشە راستو رەوایە

ناگونجێ گەنم بەپێی بەهرەبێ

پێویستە گەنم هەر لەم بەرەبێ

یەکە: ئەی بۆچی ئێوەش بەرەی ئێمەنەنین؟

هەژدە: چی!؟ بەرەی ئێوە؟ بۆچی ئێوە چین!؟

نووسەرێك ئەچێتە بەر دوکانەکەی بەشیرو ئەڵێ

مامۆستا هاتوم بۆ پارەی کتێب، چەنجارە من دێم پێیناوێ چیتر

بەشیر: ئتتەقی شەڕە مەن ئەحسەنتەهو، دەفەرمو ئەمەش گاگویەکیتر!

نوسەر: بۆ وامپێئەڵێی؟ من چیمکردوە، بۆچی مامۆستا؟

بەشیر: من ناهەقمبو وەهام پێوتی کە رقم هەستا؟

چیتئەوێ لەمن؟ من کتێبیشت بۆساغکەمەوەو پارەشت بەمێ!؟

ئەی ئەم یانەیە بەچی بگێڕم؟ ئەفەندی تۆبۆ تێناگەی کەمێ؟

نووسەرەکە وەك تێبگا، سەرێك رائەوەشێنێو ئەڕوا. بەشیر گرژو تورە ئەبێ.

شەماڵ: دە گوێی مەدەرێ مامۆستای بەڕێز، ئەم خەڵکە درەنگ لەئێوە ئەگەن

`

زریان: ئەزانی بۆچی؟ چونکە فەرمانو بۆچونی ئێوە هەموی فەلسەفەن

بەشیر: کاکە شەماڵ گیان هەرئەوەنیە، من خەمم زۆرە، قەت نایە لەبن

ئەولادەکانم، نە بلیمەتن نە فەیلەسوفن، هیچیان وەکو من!

زریان: باشە مامۆستا ئەی بۆچی ئەڵێن گیا لەسەر بنجی خۆی ئەڕوێتەوە

بەشیر: لەسەر بنچینەی دایکیان رواون! لەسەری مەڕۆ، با ببڕێتەوە

ئەوە چل ساڵە خێزانی منە، ئەمڕۆ بۆمدەرکەوت کەوا کوردنیە

پەروەردەی مناڵ چۆن وەهائەبێ! بەئاگاو هۆشو دەستوبردنیە

بۆیە جوابمدا، پێی ناوێ ئیتر

نە دیاریی ئەرەب، نە شیری وشتر

<u>هەراکەی بەرخانەقا بەردەوامە</u>

شەشە: ئێوە لاداوی خەتی راستە ڕێن

کەس تێتان ناگا، ئێوە بەرەی کێن!

هەژدە: ئێوە لاداوی خەتی راستەڕێن

کەس تێتان ناگا، ئێوە بەرەی کێن!

شەشە: ئێوە لەدێون، درنجن، لەچین؟

`

بەکورتی ئێوە نەبونو هەرنین

<u>بەسەرسامییەوە یەکە سەیرێکی خۆی ئەکاو لەخۆی ئەپرسێ:</u>

یەکە: بۆچی ئێمە نین!؟

کە نەبین، ئەی چین!؟

ئەمە قۆڵمە، ئەمە شانمە

ئەمە دەستمە، ئەمە رانمە

گوێم لەدەنگمە، هۆشیشم هەیە

ئەزانم ئێستە رۆژگار کەیە

ئەوە گەنمە، ئەوە نیشانەی فەرمانڕەوایە

ئەوە دەسەڵات، ئەوە رژێمە، ئەوە یاسایە

شادی ئەنۆشم، ئەخۆمەوە

خەم

بیرئەکەمەوە، کەواتە من هەم (رووئەکاتە هەژدە)

ئەگەر ئێمە نین، تۆ لەگەڵکێتە؟ تۆکێ ئەدوێنی

لەکێڵگەی کێدا، تۆوی جەنگێکی دژوار ئەچێنی؟

هەژدە: ئەزانی بۆچی تۆنابێ ببی، یابڵێین

تۆنیت

چونکە لەمەرجی بیری زانستی، بێبەشو بەریت

`

شەشە: تۆهەتیوێکی بەبێباوانی ونی

چارەڕەش

کوا زەویی یەکسان، ئابوری، کلتور، زمانی هاوبەش!؟

یەکە: هەمویم هەیە، جگەلەوانەش، من خۆم ئەزانم دڵنیام کە

هەم

بە چەن رایەکی نازانستانەو بە قسەی ئێوە چۆن باوەڕ

ئەکەم!؟

گوایە بۆچی نیم؟

ئەی باشە من چیم!؟

هەژدە: لەسەری مەڕۆ نەخێر تۆ هەر نیت

یەکە: ئەگەر من نەبم، پێمنالێی تۆ چیت!؟

شەشە: تۆدیارە یەجگار کۆنەپەرستیت

ئەشێ نەزانی ئێمە بەرەو کوێ کەوتوینەتە رێ؟

هەژدە: ئێمە جیهانین، بیرۆکەی تەسکی دواکەوتوانو

کۆنەپەرستان ئەخەینە ژێر پێ

شەشە: نایەڵین ئێوە ببن بەگرێ لەڕێی

جیهانا

لەڕێی یەکێتیی بەبێگومانی کرێکارانا

هەژدە: ئێمە پێویستە یارمەتی هەمو گەلانێ بدەین

`

شەشە: (بەتەوسەوە) بێجگە لەخۆمان! راستە پێویستە درێغی نەکەین

یەکە: من چیمپێئەکرێ، خۆم کەرتوپەرتم، خۆم کۆڵەوارم

من جارێ بزر، من نەبیسراوم، بێ دۆستو یارم

هەژدە: من ناهەقمبو کە ئەموت تۆنیت؟ هەیهەی لەودەمە

بیری زانستی لەسەر ڕەوایە کەئەڵێ: کەمە (کەمە: الاقلیە)

بانەبێ بەشی، یا بۆ زۆرینە ببێ

بەقوربان

کەئەو قۆناغبێ، ئەم گریە بۆ؟ لەڕێگەی

جیهان!

یەکە: من وایتێئەگەم کەکردەوکۆشەم جێگەی داخنیە

بوونم تاسەرە، زانستیش ئەڵێ: کە قۆناغنیە

هەژدە: یەکە تۆدیارە زۆرئەفڕیتو بەخۆت ئەنازی

زانستیش ئەڵێ هەتاسەرنابی تۆی بۆرجوازی

لەگەڵ ئەو ئەبیت، لەگەڵ ئەو ئەژیت، لەگەڵ ئەو ئەمریت

کە ئاوەهابێ بونو نەبونت، دەئیتر تۆ چیت؟

شەشە: بونت جۆرێکە لەقۆناغێکی بۆرجوازێتی

تۆ کەئاوابی، ئیتر چیتداوە لە شانازێتی؟

یەکە: ئێوە زۆرهەڵەن من ئاوازێکم دلگیرو بەسۆز
من مەشخەڵێکم، من باوەڕێکم نەمرو پیرۆز
من پێش بۆرجوا، لەدایکبومو تاهەتا ئەژیم
من بیرم هەیە، لەشم ئەبزوێ، ئیتر بۆچی نیم!؟

<u>مۆسیقایەکی ترسناک، روناکی کزئەبێ، یەکە بەسەرسامی بەچوارلادا ئەخولێتەوە، شەش کەس خاشاوڵی بۆئەبەنو ئەڵێن:</u>

مرۆڤایەتین، مرۆڤایەتین
ئێوە نەبونو، ئێوە هەرگیز نین

<u>لە دوکانی بەشیرەوە:</u>

شەماڵ: نابێ بۆهەژدەی، ئەبێ بۆیەکەی
زریان: نابێ بۆیەکەی، ئەبێ بۆهەژدەی
هەژدە پێشکەوتنخوازی وڵاتە
یەکە هەر نیە، یەکە هەلاتە
شەماڵ: یەکە بۆنیە؟ یەکە ئەبزوێ، دیارە جێدەستی
زریان: ئاخر وائەڵێ بیری پێشکەوتنخوازو زانستی
شەماڵ: من یەکەم دیوە بەچاوانی خۆم
زریان: بەڵێ ئەزانم، منیش لەگەڵ تۆم
بەڵام بێ زمان، بێ خاک، بێ کلتور، ئابوریی هاوبەش
شەماڵ: ئەوانە ببن نەبن، ئەو نابێ لەژیان بێبەش

زریان: جگەلەوانە، هەژدە دیموکرات، پێشکەوتنخوازە
یەکە قۆناغە، یەکە بانەبێ، یەکە لاوازە
ئەبێ بزربێ، بۆ زوربە لاواز، یا کەمایەتی
هەژدە هەلگری باوەڕی بەرزی مرۆڤایەتی
<u>گوڵە لەتەکێوە ئەم هۆنراوەیە ئەخوێنێتەوە</u>
ناوێکی قەبەی بەبێ ناوکە مرۆڤایەتی
وێڵی سەرەڕۆی بەبێ باوکە مرۆڤایەتی
یا ئەشێ بڵێین کوێرە پیاوێکە مرۆڤایەتی
یا لەڕێگەدا سوێرە ئاوێکە مرۆڤایەتی
بوکی موغازەی شۆخوقەشەنگە مرۆڤایەتی
دەنگو ئاوازی بێ بۆنو رەنگە مرۆڤایەتی
شمشاڵی دەمی جادوگەرانە مرۆڤایەتی
ئاواتو خەمی بێخەبەرانە مرۆڤایەتی
بەواتەی خەڵکی تاکوتەنیایە مرۆڤایەتی
کچی ئاسمانو بوکی دەریایە مرۆڤایەتی
لەخشتەبراو یا خەڕۆیەکە مرۆڤایەتی
لەبۆسەنراو یا درۆیەکە مرۆڤایەتی
سەرم سوڕماوە لەوگێلەپیاوو هەرزەکارانە
بەبێ بینینی، بێ بۆنی خۆشی ئەو پەریخانە

`

دڵداریی گەشی کاکەمەمێکی لەگەڵدائەکەن
یا پەردەی رەشی تازەخەمێکی بەسەردائەدەن
وێنەی دەروێشی نەدیدە شێخێ هەیئەلاّیانە
شێوەی سەرخۆشی کولاوەرێشێ واوەیلایانە
ئەم تەپڵە بۆشە، ئاوازی رۆژە، یاهی شەوانە
ئەم مژدە خۆشە، پاداشی زۆرە یا خەموژانە؟
گریمان ئەمبێ مرۆڤایەتی یائەویتریان
هەتا ئێستاکە لەرێکەوتیشا نەیدی کوردستان
نەیدی شۆخی وا، نیگای چاوێکی لێوەبباریێ
یابزەی دەمی بەرەورووی ئێمە جارەنەجاریێ
گێلەپیاوەکان، هەرزەباوەڕی وتاری پەتی
کێ لەگەڵ منو تۆ ئەکا شەڕی مرۆڤایەتی!؟
<u>لە بەرخانەقاوە:</u>
یەکە: من تۆئەناسم تۆهەژدەی هاری ئەم شارە نەبوی؟
ئەم وانەی بەرزی مرۆڤایەتییە لەکوێوە فێربوی!؟
هەژدە: تۆ کلکی گەڕی ئیمپریالستی، بەرەی ماکارسیت
شەشە: تۆ دژی گەلیت، دژی پێشکەوتن، تۆ دژی ئاشتیت
یەکە: نا تورەمەبن، تۆزێ لەسەرخۆ
من وایئەزانم تورەبون، بێ هۆ

بەڵگەی ناپاکی، یا لاوازییە

جارێ سەرەتای گەمەو وازییە

شەشە: یەکەی شۆڤێنی کردت بە وازی!؟

یەکە: من وا هەستئەکەم تۆ زۆر لاوازی

شەشە: نانا بەقوربان، من پاڵەوانم

یەکە بە ساقە، ئارامی گیانم

یەکە: دەمێکی گەرمو زمانێکی لوس، بە رەشەبایەك تۆهەرەسدێنی

گوڵو گوڵخونچەو گەڵاو پەلوپۆی نەمامی باخت هەڵئەوەرێنی!

<u>ئنجا روئەکاتە هەژدە:</u>

تۆش لەوەئەچێ کەوڵی ناپاکیت بۆمابێتەوە لەباوانتەوە

ئەم جرتوفرتە مۆری نهێنیی دەسەڵاتێکە بەچاوانتەوە

<u>لەدوکانی بەشیرەوە:</u>

زریان: ئێمەی کرێکار بەبێ نەتەوەو بێ نیشتمانین

ئێمە کۆگەلین، ئێمە دانیشتوی هەمو جیهانین

شەماڵ: ئەمە بیرۆکەی زانستینیە، ئێوە نارەوا لەسەر زانستی ئەرکنو بارن

مرۆڤ هەرچیبێ، نیشتمانیشو نەتەوەی هەیە، ئێوە نە پاڵە، نە کرێکارن

ئێوە ڤایرۆسی ناکۆکیی گەلن، کۆمەڵێ گرێن

دەردی دەرونن، خۆشتان نازانن لەچینو لەکێن!

ئێوەی جیهانی

واتان ئەزانی

هەمو یەك بیرو باوەڕو ڕێگەن، کۆکوئارامن، یەك راستەخەتو هێڵیجیهانین

ئێستا هەریەکە لەئاشێ ئەکەن، دژوناکۆکن، بڕوانە ئەلبان، بڕوانەرە چین!

زریان: ئەوانە دیاردەی پەلهاویشتنی ئیمپریالیستن، جا ئەوانە چین؟

شەماڵ: هەرگیز وانیە، ئەوانە دیاردەو بەڵگەی ئاشکران کەنەتەوەیین

خۆ لەوێ کەسێ بۆرجوانییە، نەدەرەبەگو نەسەرمایەدار

شەڕی مانەوەی خودی خۆ ئەکەن بندەرەبەگو پاڵەو کرێکار

بەشیر: رۆحەکەم ئێوە شەڕی چیتانە؟

هەرمەلایەك گەر لەم رێگەوبانە

هاتو بینیتان ئێوە پێمبڵێن،

ناوشانی ئەکەم بەخەڵتانی خوێن

شەماڵ: مەلای لابەلا ئێستاکەش ماوە!

بۆچی مامۆستا، شتێ رویداوە؟

بەشیر: تۆزی لەمەوبەر

چوار فسکولبەسەر

هاتن بۆپاکەت، پارەی قەڵبیاندا لەجیاتی دینار

باقیمدانەوە، کۆڵێ پەنجایی، ئاخ لەمەلای خوار

سوجادی کە فسکولی لەسەردایە، دێت. بەشیر گەزەکەی لێڕاستئەکاتەوە

سوجادی: کوڕە چیئەکەی؟ بۆچی ئەمکوژی، چیتە ماڵوێران

شەماڵ: ئەمە مامۆستا عەلائەدینە، سوجادیی خۆمان!

بەشیر: گیانە ببورە، ناهەقمنیە

سوجادی: ئەم توڕەبونەی ئەمڕۆت هی چیە؟

بەشیر: چوار فسکولبەسەر مەلای لابەلا

پاکەتیان کڕی، پارەی قەڵبیاندا!

سوجادی: پارەی تەواون، کوانێ قەڵبی چین؟

ئەمانە لیرەن، لیرەی لبنانین

بەشیر ئاهێکی پیادێتەوەو ئەڵێ:

وتم موسوڵمان شتی واناکا!

ئێستاکە لیرە یەکی چەنئەکا؟

سوجادی: تۆ باسی کامجۆر لە لیرە ئەکەی؟

بەشیر: تۆش وەکو ئەوان پەنگم پێنەدەی!

تۆ ئێستا نەتوت ئەمانە لیرەن!؟

منیش ئەپرسم لیرەیەك بەچەن؟

زریان: لێیگەڕێ بۆمن، کەچومەوە شار، نرخی وەرئەگرم لەلای خەلیفەی لفکەو بەنەخوێن، لیرەت بۆئەکرِم

لەبەرخانەقا، خەلیفە چەنجارێ هاوارئەکا:

ئەوە لفکەیە، ئەوە لیرەیە، ئەوە بەنەخوێن

زریان: خەلیفە وەرە، لیرە بەچەندە؟ دارِێژراوی کوێن؟

خەلیفە: لیرەی رەشادین، یەکی دە روپێ هیچ کەمینیە

زریان: ئەی ئەم لیرانە، ئێستا بەچەندن، بایەخیان چیە؟

خەلیفە: زریان ئەمانە لیرەی لبنانین، یەکی سەد فلسە نرخی ئەمرِۆیان

بەشیر:چێ چی سەد فلس! چۆن دەستیانبرِیم لەمالی خۆما مەلای بێویژدان

من هەرخۆم وتم ئەم کارە جوانە

هی بێدیننییە،هی موسوڵمانە!

لەبەرخانەقا، فرۆشیارە گەڕۆکەکان هاوارئەکەن:

شەربەتفرۆش: کەللە تەزێنە، سەفرا شکێنە

عیللەت پەڕێنە، ئازار رەوێنە

ئەوەندە خەستە هیچ خورەی نایە

کاکە شەربەتی مێوژم لایە

سەعەی ڤالەو سالەشێت: شەکرلەمەیە حاجیبادەمە

چۆرەکی تازە، ئەوە بەکسەمە

منداڵێك: سالە درۆیە، سالە درۆیە

کەی شەکرلەمەو چۆرەك هی تۆیە؟

ئەورەحمان: شیرەو شەکرە محەلەبیە

هەتاکو نەیخۆی نازانی چیە

گوڵە لەتەکێوە:

ئاشتیپەروەرین

دوژمنی شەڕین

بۆ کوردایەتی

گونجاوە ئاشتی

ئاشتیمان ئەوێ

کە کورد بسرەوێ

ئەبێ بەهێزبین بۆئەوەی ئاشتی

ببێ بەکاڵا بۆکوردایەتی

ئاشتی لای ئێمە ژێردەستینییە

ژیانی دیلی سەربەستینییە

`

کاتێ میللەتان ئەژین وەك برا

هەریەك بەهیواو ئامانجی بگا

هەژدە: شەقام بەرینە ساڵ پەنجاو هەشتە

زۆرانبازییە، یارییەو گەشتە

یەکە: مامۆستا رۆژباش

هەژدە: بەڵێ ئەنتەڕناش

بۆسپی ئەکەی بە رەشو بە کەسك؟

بڵێ مەرحەبا، بیروباوەڕ تەسك!

ئەشێ نەزانی ئێمە ئێستاکە چەنێ لەپێشین

ئەم بیرە تەسکە، وازلێنەهێنی، تۆش رائەکێشین!

یەکە: هەژدە کوا هاوڕێ شەشەی دێرینت؟شەشەی چلوهەشت خەریکی چیە !؟

هەژدە: ناوی مەهێنە، روخا، ناوی وت، ئێستاکە شەشە لە ئێمە نیە

گوڵە: دەنگ وابلاوە بە ئەشکەنجەدان

هەندێ تێڕامان، هەندێکیش خزان!

هەندێکیش وەکو ئەزمەڕی روسور،

نەڕوخان، وتیان ئەڕوانینە دور

وردی ئەچێتە دوکانی بەشیرو بەهێما ئەپرسێ بۆچی تورەیە؟:

سوجادی: دەسیان بڕیوە، بەلیرەی لبنان، کەچی بەشیر گیان

گەزی خەیاتیی بۆمن داوەشان، خۆم لانەدایە، سەرمی ئەشکان!

ئەوە ئێستاکەش لەپاشی دە ساڵ تورەی ئەوەیە

بەشیر: نانا رۆحەکەم، ئەوە تێپەڕی، ئەمڕۆ هیکەیە:

ئەو ورگ زلە، رۆژێ حەسەنە، رۆژێ ئەوڕەحمان، رۆژێ

دەوڵەمەن، رۆژێ هەژارە!

خۆی نەناسیوە! خۆزگە ئەمزانی ئا ئەم گاگوە کێ هێنایەناو

کووچەی ئەم شارە؟!

وردی: مامۆستا ناسیم، فلانی شاعیر، دەسکورتو فەقیر

بەشیر: وردی بێدەنگبە. پێیمەڵێ شاعیر، پێیبڵێ شەعیر

وردی: بۆچی مامۆستا

بەشیر: لێرەدا وەستا

بەمنی فەرمو: *نە فەیلەسوفی، نە بلیمەتی ! کەی تۆ شاعیری!؟*

وتم رۆحەکەم، ئەتۆ گەوادی، ئەتۆ ظالمی، تۆ مام شەعیری

لە <u>بەرخانەقا، هەرا گەرم ئەبێ. کۆمەڵەی هەژدەو کۆمەڵەی</u>

<u>یەکە سەنگەر لەیەکدی ئەگرنو قۆڵهەڵئەماڵن بۆ شەڕو لەیەکدی</u>

<u>سورئەبنەوەو ئەیانەوێ بەیەکدیدا بدەن! گوڵە ئەکەوێتە</u>

<u>نێوانیانەوە.</u>

`

کۆمەڵەی هەژدە: هەیجۆهەیجۆیە، هەیجۆهەیجۆیە، هەژدە: گوڵەجۆ سامانی تۆیە

کۆمەڵەی یەکە: هەیجۆهەیجۆیە، هەیجۆهەیجۆیە، یەکە: گوڵەجۆ شایانی تۆیە

هەژدە: هەیجۆ هەیجۆیە، گوڵە هی خۆمە، هەیجۆ هەیجۆیە

یەکە: وەرە گوڵەجۆ، شەڕی ئەمجارەش هەر لەسەر تۆیە

هەژدە: وەرە گوڵەجۆ ئابوریی وڵات، تۆ هەمو شتیت، تۆ گەشەی ژیان

وەرە گوڵەجۆ دەماری ژینم هەر لەتۆدایە نهێنیی گۆڕان

یەکە: گوڵەجۆ ژیرە، گوڵەجۆ ژیرە

نهێنیی گۆڕان گوڵەجۆی بیرە

بیرە سەرچاوەی گۆڕانو ژیان

بیرە جیاوازیی ئاژەڵو ئینسان

<u>هەردو کۆمەڵەکە هەوڵی رفاندنی گوڵە ئەدەنو لە شێوەی یاریی ئاگرەسورەدا، لەیەکتری هەڵئەدەن. بەشیر لەدوکانەکەی خۆیەوە ئەپرسێ:</u>

دەنگوباس چیە، شار لەچیدایە؟

وردی: لەشار ئاژاوەو شەڕو هەرایە

بەشیر: شەڕ بە تەگبیرو شەڕ بە پای پیلان

`

من به خاکەناز ئنگلیزم شکان

کات سەفەربەربو، من لەشەڕدابوم، زابت قوماندان

ئێمە لەمبەرو لەشکری ئنگلیز کەوتە ئەوبەرمان

ئەوان سی هەزار، خاوەن چەکی زۆر، ئێمە بێ توفاق، ئێمە تەنیا سی

یەکێك پێیوتم قوربان باڕاکەین، وتم ئەولادم نابێ بترسی !

خێرا داپۆشن دەسو پێو سەرو روتان بەکلکو دەمی خاکەناز

بیکەن بەهەراو بەبگرەوبەردە، مارشی شەڕبلێن بەدەنگو ئاواز

گوللە، بەر دەمی خاکەناز ئەکەوت، کاتێ دراینە بەر گوللەو دەزرێژ

ئنگلیز شلەژا، رایکرد، لەوساوە گلۆلەی باری کەوتە سەرەولێژ!

<u>لە هەمو لایەکەوە چەپلەی بۆلێئەدەن. گولەش لە تەکێوە ئەلێ:</u>

گەلێ ئازادیی لەیادو بیربێ

خاوەنی رۆلەی وەکو بەشیربێ

بەشیر موشیربێو کاملو ژیربێ

بۆ کوردستانی قەلغانی شیربێ

ئەو گەلە ئەبێ بگا بە ئاوات

سەربەخۆ هەلکا بەیداخی ولات

`

له هەر سێ لاوە چەپڵە بۆبەشیر لێئەدرێ..شەڕە بۆکسو شەڕەشەق لەنێوان دو کۆمەڵەکدا روئەدا. کۆمەڵی هەژدە، لە تەکێوە گولە ئەڕفێنن بۆ بەرخانەقا:

بەهێزی بازوو هێنامانەوە گولە بۆهەژدە

ئامادەی جەنگین، بابێتەپێشێ ئەوەی نەبەردە

کۆمەڵەی یەکە هێرش ئەهێنن:

کوانێ گولەجۆ کوانێ گولەجۆ؟

لاچۆ لەڕێدا بۆرێنادەی تۆ؟

هەژدە: گولەجۆ نادەین، گولی خۆمانە

ئەگەر لانەچن لەم رێگەوبانە

پەلتان ئەبەستین، راتانئەکێشین

پیشانتانئەدەین چەنێ لەپێشین!

یەکە: ئێمە لەپێناو دەنکێ گولەجۆ

لەئاگر، ئاسن ناکەین سڵو کۆ

شەڕو پێکدادانێکی سەخت لەنێوان دو کۆمەڵەکەدا روئەدا، گولە بەهەناسکەبڕکێ خۆی ئەکا بەدوکانی بەشیردا

گولە بەهەناسکەبڕکێ: منیش دەربازبوم

بەشیر: ئەی نەگبەتی شوم!

هەزاران جارم پێوتن جارێ

شوشەی یەکتری مەهێننە خوارێ

ئێوە میراتی چی بەشبەش ئەکەن!؟

لەکام پێناوا خۆ ئەکەن بەپەن!

ئێوە هەموتان وەکو کرێچین، نەبونە خاوەن ماڵێکی تەواو

ئەم گوڵە جۆیە، بۆ ئەڕەنجێنن، ئای لەناکامی! لە دڵی شکاو!

سوجادی: راستو بەجێیە

زریان گوێت لێیە!؟

بەشیر: وازی لێبێنە، ئای چەن لەداخی هەرزە گێلەکان ئەخۆم داخو خەم

جاری وا هەیە ئەگاتە تینم ئەڵێم ئێستەودوا گەورەیی نەکەم!

سوجادی: نا، بۆخاتری خوا، زویری لەکێ؟

شتی وانەکەی پشتمان ئەشکێ!

شەماڵ: ئەوە هیتلەریش جارێ لەجاران

وتی هێشتاکە گەلی ئەڵەمان

ئەوە ناهێنێ ئەو سەرۆکیبێ

بەشیر: ئەویش هەقیبو، رەحمەتی لێبێ

گوڵە: گەورەیی شایەن هەر بەئێوەیە، ئومێدو کابەی ئامالی کوردان

مامۆستا ئەڕۆم

`

بەشیر: گوڵەخان زوە

وردی: گوڵە ئۆغربێ؟

گوڵە: بۆتۆزێ وچان (ئەڕوا)

ڕێبوارێك: ئێرە دوكانی وەستا بەشیرە؟ مامۆستا بەشیر كوانێ كامەیە؟

بەڕاستی بەرزە، نووسەری چاكە، مامۆستا بەشیر خاوەن خامەیە

بەشیر: فەرمو ئەولادم، بەشیر موشیرم

ڕێبوار: ئەڵێم مامۆستای مەزنی ژیرم

هەندێ پرسیاری زانستیم هەیە

بەشیر: دیارە نازانی ئێستە كات كەیە !؟

ڕێبوار: من چیمە بەسەر كاتو وەختەوە، بەڕێزت جارجار وتار ئەنوسی

بەشیر: بێدەنگبە، بڕۆ، من كاتم نیە، تۆ كە نازانی، بۆچی ئەپرسی!؟

(ڕێبوارەكە بەسەرسوڕمانەوە ڕۆی)

سوجادی (بە قاقای پێكەنینەوە): وردی پێبكەنە، لەچی ئەترسی؟

ئەبێ بزانی ، ئەوسا بپرسی!

لە بەرخانەقا گوڵەو یەکەو هەژدە دەرئەکەون

گوڵە: کوڕینە رۆژباش

هەژدە: گوڵەخان رۆژباش

یەکە: ئێستاکە هەژدە ناڵێ ئەنتەرناش!

هەژدە: یەکە، وازبێنە لە کای بەباچو

مەیکولێنەوە زامی رابوردو

یەکە: راستییەك هەیە ئەبێ بیزانین، رابوردو ئەبێ مێژو بینوسێ

کەسێ خاوێنبێ، لە هەڵەکانی، زویر نابێتو نابێ بترسێ

من ئێستا بۆیە لەم چیرۆکەدا، ئەنوسم مێژوی رۆژانی دێرین

هەتا نەوەی نوێ ئاگادار ببێ، بزانێ بۆچی هەڵنوتاین، کەوتین

پێشینان ئەڵێن پەند لە رابوردو

هەژدە: یەکە بەسێتی، هەرچی رۆیی، چو

بەسێتی کای کۆن، بەسێتی تانە ، نان ئەو نانەیە ئەمڕۆ لەخوانە

یەکە: من ئەگەر دەرونناسی بزانم، ئەوانەی ئەمە ناوئەنێن کای کۆن

ئەوانە هێشتا راڕاو دودڵن ، پاکنەبونەوە، هەژدە، وەکو تۆن!

`

تۆ راستە ئێستە لەگەڵ ئێمەدای، بەتەنیا بەلەش، نەك بە دڵوگیان

گومانم نیە دانت بۆرۆکەن، هەر هەژدەی هاری وەك جاریجاران

زریان: مادە لەپێشە، بیر بەرئەنجامی گەشەی مادەیە

مادەش هەربوە، هیچ هێزێنیە لەودیوی سروشت

سوجادی: بیر سەرەتایە، بیر پێش مادەیە، گیان پێکهێنەرو

بەڕێوەبەرو گەشەپێکەری گێتیو هەمو شت

بەشیر: هەردوکتان هەڵەن، کێبێ بزانێ مریشکو هێلکە، کامیان لەپێشە!؟

رۆحەکەم ئێوە هەرای چیتانە؟ شەڕی چیئەکەن، کامەیە کێشە!؟

ئەوەی کەدیارەو ئێمە بیزانین، هەستی پێبکەین، ئەوەیە کەوا بیرو هەم مادە

هەردوکیان هەنو هەردو هۆکاری گەشەو گۆڕانی گێتیو سروشتو ئادەمیزادە

وردی: مامۆستا ئەوە دێکارتیش وایوت

بەشیر: ئەویش هەقیبو، وایە کوتومت

زریان: مادە دیالەکتیك، کارتێکردنو کارلێکردنو گۆڕینو گەشە، هەمیشە جوڵان

`

سوجادی: بیر دیالەکتیکە

بەشیر: رۆحەکەم بەسە، لەداخی ئێوە منێش خەریکە جێبێڵم دوکان

<u>(گیو موکریانی دێت، سروشتی وابو قسەی لەگەڵ هەرکەس بکردایە، سەری پەنجەکانی ئەدا لە لاقەپرغەی ئەوکەسە! بەشیر بەوە زۆر پەستئەبو)</u>

گیو: داماوی کوڵۆڵ، داماوی نەگبەت

وردی: باسی کێ ئەکا؟

سوجادی: حوزنیی موکریان

گیو:چەند رۆژە وێڵم بۆپەرتوکێکی داماوی برام، کەچی بەشیرگیان

لێمتوڕەئەبێ، من لای شکئەبەم ، ئەو ئەڵێ نیە!

بەشیر: تۆ داماوداماو داماوی چیتە؟ ئەمەی بۆچیە!؟

کەی ئەو داماوبو؟ داماو کەسێکە لەوبەری ئاوێ

بە بێ قوففەبێ، مەلەش نەزانێ خۆی لە ئاو هاوێ

دە بیبڕەوە ئەڵێی توتڕکی!

کڕیارێك: بەڵا فەد شخاط وە باکێت تورکی

بەشیر: داماو کەسێکە بەتەنیا، پیادە

دوجانتای پێبێ لەوبەری جادە

ماشین ڕێنەدا بپەڕێتەوە

وردی: ئەو پاکەتکرە ئەپاڕێتەوە!

بەشیر: داماو بەم زاتە، بە شەماڵ ئەڵێن، ئەوە دو ساڵە لێرە ئەگەڕێ

دەستی ناکەوێ دوهۆدەوهەیوان، نە موشتەمەلێ، نە خانوەشڕێ

کڕیار: شنولموشتەمەل!؟ ئنطینی باکێت، بەلاَ مەشینی، عەمی ودەعتەك

بەشیر: لێش طەوەلتها، ئنتە شجابەك، لوێش تدەخەل، هاذا موشوغلەك

رووح ماکو باکێت، وەخر، لەك ئمشی، لاتحچی کلمە

کڕیار: هاذا موباکێت!؟ هاذا تەعەدی ، ئنتە غێر زلمە!

<u>**بەشیر بەگەزەکەی پاڵێکی پێوەئەنێو ئەیدا بە زەویدا، کابرا هەڵئەسێتەوەو ئەڵێ:**</u>

کڕیار: وەلاَ ئەریدە، لێش ماکو باکێت، لەعد های شنو کوللە ئەمامی!؟

هاذا تەعەدی، هاذا ئیهانە، ئەروح ئەشتەکی، ئەلزەم محامی

بەشیر: ئحنا مەشغولین بگیو، بداماو، لێش ماتفتەهم!؟

کڕیار: یا گیو؟ یا داماو؟ منو هەذۆلە؟ ئەرید ئەفتەهم

شەماڵ: یا ئەخی، داماو، ئەدیب، صوحوفی، موئەرخ کوردی

`

کڕیار: ئی نەعەم، هەسە کولشی صار مەعلوم، ئەعروفەلوردی
هوە یدەرس ئیبنیلصغەیر
وردی: ئنتە ئەبو مەن؟
کڕیار:ئەبوشطەیر (<u>**وردی پاکەتەکەی ئەداتێو پاڵیپێوەئەنێ)**</u>

****

<u>**لەکۆڕێکی وێژەییدا لەتەکێ):**</u>

گوڵە: پورەهەنگێکی ناو دارستانێ، بەباڵ
ئەفڕین
بۆمژینی لێو، بۆتامی خۆشی خۆراکی شیرین
تیایانا هەبو بزرئەبونو سەریان دائەنا لەو پێناوەدا
بۆپاراستنی شانەو لانەیان، بەدژیانەوە، شێرانە، ئەدا
نمونەی بەرزی کارامەیەتیو یاساو رژێمو لەخۆبوردنبون
بۆ هەرچی تامی شیرینی هەیە، بەخەندەوبزەی لێوەوە ئەچون
کەچی مرۆڤێ کۆڵێ شیرینیی لەسەر کاغەزێ بلاوکردەوە
پورە هەنگەکە نەچون بەلایا، بەکۆمەڵ خۆیان لێئەشاردەوە
ئەیانوت نەبا، جێگەپێو دەسمان لەهاتوچۆدا، بەسەرکاغەزا
بەپێچەوانە رەنگبداتەوە
وەکوپێنوسی هەندێ مرۆڤی ئەودیوی ویژدان، لەسەنگونرخی
پورەهەنگیمان کەمبکاتەوە!

لەدوكانی بەشیر

وردی: دیارە نەتدیوە سیپارەی بەرزی رەواپەرستی

هەموی فەلسەفەو پەندوبۆچونو بیری زانستی

وەرزێر: کامەیە ئەوە؟ من بۆنەمدیوە نوسراوی وەها!؟

وردی: لە سیو یەکدابو کەلەچاپیدا، بەنرخو بەها

گیو: لەو ساڵەدابو کە ویستی ببێ بەوەزیری گەل

سوجادی: نەخێر، سێ ساڵێ پێش ئەو بەروارە..بۆی نەڕەخسا هەل

ساڵی بیستو هەشت هەندەینەمابو ببێ بە وەزیر

ئەمین زەکی بەگ لەگەڵ پاشادا، لەپاشی تەگبیر

وتیان چاك وایە بەتەعین *نەبێ، باخۆی تەرخانکا*

بۆپەرلەمانو خەڵکی شار هەموی دەنگی بۆبدا

داخەکەم دەستیان لەویشا وەردا، واتا بەتەزویر

نەیانهێشت ببێ بەنوێنەری گەل، نەبو بەوەزیر

بەشیر: ئیتر خۆم نەمکرد. وەزیریم نەکرد، نەبوم بەنوێنەر، لە من ئەترسان

وەرزێر: زۆرزۆر چاکتکرد، مامۆستای مەزن، ئومێدوکابەی ئامالی کوردان

(پۆستەچی نامەیەك ئەهێنێ)

`

بەشیر: بیخوێنەرەوە ، بزانە چییە؟

من چاویلکەکەم ئێستە پێنییە

وەرزێر: ئەمە نوسراوی خوشکە هێلگایە، ئەمەشیان نامەی لۆدڤیك خانە

سوجادی: ئەم بەزمە چیە! لۆدڤیك کێیە؟

وەرزێر: کچێکی شۆخو جوانی ئەڵمانە

ئەڵێ ماموٚستا من سەرسامی توٚم ، وەرە بوٚبەرلین

بەشیر: بێگومان ئەچم، ئێوەدانیشن، وردی بابچین

بەخەیاڵ لۆدڤیکی لێئەبێ بەمریەمو ئەکەونە دانس، مریەم کچی ئەو میر لیوایەیە کە بەشیری خەڵاتکرد بەبۆنەی نەبەردییەکانیەوە، کاتێ لەسوپای عوسمانیدا زاپت قوماندانیبو، مریەمیش، بەو بۆنەیەوە، چەپکێ گوڵی پێشکەشکردو لەمەوە بەشیر کەوتە داوی ئەوینی مریەمەوەو هەمیشە بووکی رازاوەی خەیاڵیبو!. بۆ زانیاریی زیاتر لەمبارەیەوە، بڕوانە داستانی بەشیر موشیر.

گیو: بەشیر مار وێران چما پێتمایە؟ ئەم کیژانەی چین!؟

بەشیر: وردی نەهاتی! گەشتێکی خۆشو پڕلەپێکەنین

وردی: ماموٚستا لەکوێ؟

بەشیر: لەئەستەمولۆ مینشنو بەرلین

`

سەرنج: دەرهێنەری ئەم شانۆنامەیە، ئەتوانێ هەندێ دیمەنو بابەتو خەیاڵەکان لە داستانەکەی بەشیر وەرگرێ، وەك ئاهەنگەکەی ئەستەموڵ، بونی بە وەزیری بەرگری، خەیاڵەکەی یەکەم رۆژی زیندانیەکەی، رێورەسمی بەخاکسپاردنەکەی، پێشوازییەکەی مینشنو...هتد تێکەڵ بەم شانۆنامەیەی بکا.

گیو: ئەوە دەرێ چێ!؟

سوجادی: بە خەیاڵ ئەچێ تا ژێری زەمین!

وەرزێر: مامۆستا بەشیر سەرسامی زۆرە، لەئەوروپادا لەناو ئافرەتان

لە شاری جنێڤ مادامێ هەیە هەتابڵێی جوان، برۆنزینۆ خان

چەنجار بەنەبەز ئەڵێ، وەك تکا

ئومێدی وایە بەبەشیر بگا

بەشیر: ئەیچۆن رۆحەکەم، بۆچی من وردیم!

وردی: وردی چیەتی، مامۆستا من چیم!؟

بەشیر: نانا رۆحەکەم، ئەزانی بۆچی ناوتئەهێنم؟

چونکە چەنساڵە تۆهەرئەنوسی: ویستم ژنبێنم

(ویستم ژنبێنم، ناویناملکەیەکی وردییە)

`

<u>له بەرخانەقاوە</u>

هەژدە: تۆ بیری کۆنی ڕەگەزپەرستیی لێرە ئەچێنی

تۆ قۆناغێکی، بایەخت چیە، یەکەی شۆڤێنی !؟

من دیموکراتیم، مرۆڤایەتیم، بۆهەمو جیهان گۆرانی ئەڵێم

من دژی بیرو باوەڕی تەسکم، ناپرسم لەخۆم چیبوم یاخود کێم

<u>له تەکێوە-</u>

کۆمەڵەی هەژدە: ئێمە زانستین، مرۆڤایەتین، بۆهەمو جیهان گۆرانی ئەڵێین

ئێمە لەدژی باوەڕی تەسکین، ناپرسین لەخۆ، چیبوین یاخود کێین

باوەڕی تازەی زانستییانە، ئەڵێ: ئەبێ کەم، قوربانی زۆربێ

لەسەر بنچینەی ئەم بیروڕایە، یەکە بۆ هەژدە، ئەبێ پێخۆربێ

گوڵە: ئەی پێنوسەکان

ئێوە زوربەتان

ساڵەهای ساڵە لەدەرگای ماڵی ئەموئەو ئەدەن

نە خێرەومەنێ دەرگای والاکرد، نە کەسێ پرسیی لەسەرگۆی زەوی، ئایە ئێوەهەن؟

`

هەرلەبەربورە، بیرێکی کۆنی بەچاوورِاوو بە زەبری ئاگر، سەپێندراوی، هەندەرانی دور

لەئێمەتانکرد، بە ڕۆژی تازەی پاڵەوسەپانو لانەوازانو بەچارەنوسی مرۆڤی روسور!

لەهەردو وەردی بەبێ ژێرخانو بەبێ سەرخانی زەویی ئێمەدا، لەبتی نەبو، بەڕیزە بتی درۆتان چەقان

لە ئەندێشەدا، بۆروخاندنی ئەو بتخانەیە، لەتەمومژو لەتاریکیدا، هەزاران تۆپی وشەتان تەقان!

لەبازارێکی بەبێ موغازەو بەبێ ئامێری بەرهەمی زۆرو بێ بانکی پارەو بێ سکەو زێڕو بێ سەرمایەدا، شەڕی دو چینی نەبوتان گرِدا

لەو پێناوەدا، بێ پرسینەوە، بەشێکی زۆری هێزو وزەتان لە کێشە گەورەی نابوتو دارا لەبیرولەشو بازوی نەتەوە، داتاشیو برِدا !

لە کێڵگەی دورا چارەتان ئەدی، بەبێبایەخی لەخاکی خۆتان وردئەبونەوە

جگەرگۆشەتان ئەکرد بەقوربان ئافەرینێکی گاڵتەجارِانە، بێ پیاچونەوە

`

ئەی پێنوسەکان:ئێوە ئەوانەی بونە کۆسپی ڕێ، هەلتان لەکیسی خاوەن کێشەدا

بەدوی کلاوی بابردوتانا ویلو بزربون، سەردەمێ ژیان لەئەندێشەدا

ئێوە ئەوانەی لەچاڵی بیری تەنگەبەرتانا ئێستاکە تاسی رەنجی بێوەریو نابەکامێتی ئەتانباتەوە

دوایڕەوینەوەی تەمومژ لەسەر کانیو سەرچاوەی ئەوئاوەلێڵە، ئیترباویژدان، ئیتربارڕوداو کۆتانکاتەوە

ئەیپێنوسەکان لێتان نەبێتە کوردەناموسی، وەرن پێکەوە لەگەل ئێمەدا ئەو تۆزە رەنگەی تیاتانا ماوە

بیکەن بەنەخشەی کێشەی سەرەکیی ئەوخاکوخۆڵو ئاووهەوایەی بوەونەبویان لەپێشبڕکێدا کەوتونەدواوە

<u>بەشیر، لەلایەن کۆمەڵێ پۆلیسەوە، بەدیلی، ئەبرێ بۆ زیندان! لەوێ لێپرسینەوەی لەگەڵئەکرێ:</u>

- ما هو ئیسمەك؟

+ بەشیر ئەلموشیر

- کەم سەنە عومرەك؟

+فەوقە الثمانین

-ما هو شوغلەك؟

+رەئیس قەومولکورد، وعیندەل ئیجاب کەبیرخەیاطین

-شنو شەهادتەك؟ بیئەیی مەکان؟

+موشیر ئەلڕوکن ، کولیەت ئەرکان

-لیئەیی حیزب *عەدو تەنتەمی؟ ئەو حیزب الاحباب؟*

+ئینەنی فەوقە ئەیی ئیتیجاه، میول، وە ئەحزاب!

-ئەلەم تەقول لی: رەئیس ئەلئەکراد!؟

+جەمیع ئەلقەوم، ئەحزاب، وەئەفراد

-ما هوە حیزبەك؟ مەن هوم ریفاقەك، مایفیدەك حیەل، لا تدوەخ راسی

+ ئیبنی، لایەجوز، ئەمیل لیجیهە، ئەتروك ئاخەرین، ئەفراد ئەلقەوم کولهە سەواسی

-عەمی ئعتەرف، تەرا ئەضوربەك، ئەقطەع ئەیادیك، ثوممە ئەزبەك بحەوض ئەلئەسید

+ئانی مائەکذب، ماعیندی وەجهەین، ئینەنی بەشیر! ئیذا تەقتولنی، سەئەکون شەهید

-ئنتە موخەبەڵ؟ ئەو تقەشمرنی!؟ ئەوەکلەك خەرە، هونا مو محەل قەشمەر وەمەزاد

+عەجیب وە غەریب! لێش ماتفتەهم؟ ئنتە ئەدەبسز، خەرە بحەلگەك، تەرەس، یا گەواد

`

-تەعال یاجەللاد، هاذە موخەبەڵ، بەعدە ضەربیهی، خەلی یوەلی، هوە راح یموت! یرەیح بالی

لیەکون دەرسا لیکولل ئەکراد، ججوش ئەم ریفاق، حیزبی، موستەقل، عەمیل عراقی، ئەوئینفیصالی

(دوای هەندێ ئەشکەنجەدانی، بەرەڵایئەکەن)

***

گەڕایەوە دوکان

سوجادی: چیە مامۆستا؟ خەو ئەتباتەوە! یالەخەیاڵی، ئەمڕۆ زۆرخراپ دێیتە بەرچاوم!

بەشیر: رۆحەکەم ئێستا من زۆر نەخۆشم، خەریکە ئەمرم، ئەیتۆ نازانی چەندیان لێداوم؟

سوجادی: بابا ئەزانم، خوانەکا، چیتە!؟ کوڕینە هەستن بێن بەلایەوە، ئادەی وردی گیان

راکە پزیشکێ، یابرینپێچێ بێنە بۆئێرە، باسەیریبکا، یادەرزیی لێدا، یاداوودەرمان

بەشیر: یاران وەسێتە، کەمردم گردی یارە جێگامبێ، لەوێ بمنێژن

ئەمجارە دەردم دیارە کارییە، کەمردم ئەسرین بۆمن مەڕێژن

لەباتی ئەسرین، بانگی یەکێتیو برایی بدەن

`

شەڕی ناوخۆییو ئەم چینو ئەوچین لەگەڵ یەك مەكەن

ئێوە هەموتان زۆرلێكراون

ئێوە هەموتان بێپایەو ناون

(وردی، مەجی شەیتانی برینپێچ ئەهێنێ)

مەجی: قۆڵت هەڵماڵە با دەرزیت لێدەم

دوایئەوە بنو ئارامو بێخەم

من كە دوكتۆری دەرزی لێدانم، كێ هەیە وەك من دەسی واسوكبێ!

هەتا ئێستاكە نەمدیوە هیچكەس، دەسی وەكو تۆ، ئاوا بێ توكبێ!

وەستا هەستە پێ، دەماری دەستت خۆیشاردۆتەوە

وەستا دانیشە.. كاكە هەڵمەسە هەرلەخۆتەوە

كێ دەستی وەكو دەستی من سوكە

بەڵام بلێمچی لەم هەمو توكە!

وەرزێر: كاك مەجی ئەڵێن تۆ دەرزیتداوە لەژێر زمانی دایكی رەحمەتیت، ئەویش مردوە!

مەجی: شتیوانیە، دایكم خۆی نەخۆش، خۆی پەرێشانبو، خەڵكی چوزانن دایكم كوشتوە!؟

وەستا بەشیرگیان چی تازە هەیە؟ كتێبی كوردی؟

بەشیر: وازملێبێنە، دەرزی لێنادەم ، پێیبڵێ وردی

وردی: مامۆستا، وەرزێر بەگاڵتەیەتی، مەجی چاکترین دەرزی لێدەرە

ئادەی یەکەگیان، بچۆ ژێربالی، وەرزێر خۆتلادە، دەی مەجی وەرە

سوجادی: بەشیر غیرەتێ، ئە ئاوا ئەتوت ئنگلیزم بەزان؟

مەجی: دەس بنوقێنە

وردی: وەرزێر تۆ وەرە، ئادەی یەکەگیان

تۆزێ یارمەتیی مەجیم بۆ بدەن، خۆ ئێوە کوڕن

بەشیر: وردی بەسێتی، بۆچی تۆو مەجی، گا سەرئەبڕن!؟

مەجی: دیسان هەر نەیگرت، هەر پێئەکەنن! ئێوە نایەڵن

تکایە تۆزێ دوربکەونەوەو بەجێی بهێڵن

<u>بڕی دورئەکەونەوە</u>

ئێستا تەواوە، ئەها چییانکرد! وەستاگیان هەستە

ئادەی دانیشە، ئەم دەسەت لادە، بینە ئەو دەستە

نا نا ئەم دەستە

دە تۆزێ هەستە

بەرزیکەرەوە ئەو دەستەی تریش

بەشیر مەجوڵێ، ئنجا قاچێکیش!

دەی دەی بە شیرگیان، ئەو قاچەی کەشتان!

بەشیر:چی چی وتت چی؟ کافری شەیتان!؟

سوجادی: بەشیر بالگرە، بەشیر بفڕە

وردی مەجیدیش وەکو خۆت شڕە!

مەجی: ئەڵێم هەردوکیان

بەشیر: ئنچەب! ئەی شەیتان

سوجادی: دەرزیلێدانە، یا ئاوەڕوتە!؟

ئەمیش نەکوژێ ئەم شەیتانلوتە!

بەشیر: بڕۆ دەی سیکتر، دەرزیم لێمەدەن

دەرزی لێدانبو، یا کردن بە پەن !!

من کەی نەخۆشم ! جێ دارو شەقی ئەوگەوادانە

هیلاکی کردوم، سەرتاپا جەستەم ئازارو ژانە

ئەمجارە ئەمرم، بەرگە ناگرم

گوڵە: خوانەکا خوایە

وردی: ماندوی رێگایە

وەرزێر: نەخێر نا گیانە

هی دەرزییەکانە

بەشیر: دەرزیو مەرزیی چی! من کە گرتمیان ئەشکەنجەدرام

`

ئەو گرتنەبو كاريتێكردم، لەهۆشيخۆمچوم، كەوتمو گلام

مەيل ديسان مەيل دڵ پڕە لەمەيل

دڵ كەيلە لەخەم لەبەر مەيلى لەيل

لەيلى من وەتەن، منم مەجنونى

هەردولا توشبوين كزيو زەبونى

وەرزێر: دەى تەواويكە، هۆنراوەى چاكە

بەشير: خەريكە ئەمرم! لێمگەڕێ كاكە

سوجادى: دەى تەواويكە، تۆزێ پەلەكە

با هەر شەقبەرێ ورگزلەكە

بەشير: لەيلى من مريەم، منم مەجنونى

ئەوا من ئەمرم، ئەو بەمەحزونى

دێتە سەر گۆڕم، دەس بەگوڵەوە

بە كامى هەستو جۆشى دڵەوە

ئەڕێژێ ئەسرين بۆگەورەى كوردان

بەڵێنبێ مريەم، شاجوانى جيهان

لەو دنياش ئەگەر زيندوبومەوە

بۆ كوردو بۆ تۆ، تێهەڵبچمەوە.

<u>(زمانى لەگۆكەوتو چاوەكانى لێكناو ئەو چرايەمان</u>

<u>كوژايەوەو ئەميش چوە ريزى رەوانشادان!) داوا لەدەرهێنەر ئەكەم،</u>

`

بۆ ڕێوڕەسمی بەخاکسپاردنەکەی، سود لەوەی داستانی بەشیر موشیر وەرگرێ.

((تەواو))

ئەم شانۆنامەیەم لەپەرتوکی گەورەپیاوا بڵاوکردۆتەوە کە لەسوید چاپکراوە -ژێر

وێنەکانی کردنەوەی باخچەی بەشیر موشیر

`

لەسلێمانی:

باخچەی
بەشیر موشیر

`

بەشیر موشیر لەدیدی نوسەرانو هونەرمەندانەوە

سیروان رەحیم: بەرێز سیروان رەحیم لەبەرنامەیەکی تەلەفیزیۆنیدا بە تێرو تەسەلی چاوپێکەوتنی لەگەڵ ژمارەیەك کەسایەتی نزیك بە بەشیر موشیر کردوە، دەتوانن لە رێگەی ئەم لینکەی خوارەوە بینەری بەرنامەکە بن:

- بەشیر موشیر - بلیمەت (دۆکیومێنتری Beshir Mushir ـ Blimet) ـ Documentry ـ YouTube

هەروەها لە وتارێکیتردا دوبارە باسی ئوستاد دەکات کە لەم لینکەدا دەتوانن بیبینن

- بەشیر موشیر؛ ناوێك دەبوو بیناسیت | رووداو.نێت(rudaw.net)

شاکار ستار: بەرپز شاکار ستار لەم ڤیدیۆیەدا وا ئەرِوانێتە ئوستاد

- بەشیر موشیر.. ئوستادی کوردایەتی، بەشیریزم چییە و بەکێ دوترێ - YouTube

سایتی دیپلۆماتیك مەگەزین: بەدەستخۆشیەوە سایتی دیپلۆماتیك مەگەزین کورتە ڤیدیۆیەکیان ئامادەکردوە لەسەر کەسایەتی بەشیر موشیرو کاریگەری ئوستاد لەسەر کەسە دیارەکانی مەیدانی

`

کوردستان، بۆ زانیاری زیاتر دەتوانن لەرێگەی ئەم لینکەوە بینەری بن:

- **https://www.facebook.com/100000127156452/posts/4116072398406958/?d=n**

هێمن باقر: بەڕێز هێمن باقر لە چەند وتارێکدا باسی بەشیر موشیر دەکات، لینکی وتارەکان لە خوارەوە دانراوە:

- Diplomatic Magazine | بەشیر موشیر، ئەو سەرۆکەی ژمارەی کوردی گەیاندە 100 ملیۆن
- Diplomatic Magazine | بەشیر موشیر، دۆنکیشۆتێك بە جلوبەرگی کوردییەوە

دو کۆڕی یارو یاوەرانی بەشیر موشیر

بەئامادەبونی خۆی و دەنگی هەمویان. دیکۆمۆنتێکی مێژوییە.

بەشی ١ – ساڵی 1959 تۆمارکراوە

- https://fb.watch/3USGX6lS5Y/

بەشی 2- ساڵی 1960 تۆمارکراوە

- https://fb.watch/3USI57rnGY/